

ODJECI

**IZ ŽIVOTA PROVINCije PRESVETOG SRCA ISUSOVA
Školskih sestara franjevaka - SPLIT, Lovret**

God. 2008./XXXVIII.

Br. 2/149

S A D R Ž A J

RIJEČ PROVINCIJALNE PREDSTOJNICE.....	3
IZ GENERALATA	
Članice izvanrednog vrhovnog kapitula 2008.....	4
IZ PROVINCIJALATA	
Sa sjednice Provincijalnoga vijeća	6
Obavijesti.....	6
ZBIVANJA I OSVRTI	
Duhovna obnova za studentice.....	10
Nastavnici povijesti u „Sigurati“	11
Seminar za sestre u službi kuharice.....	12
Ave, ave, ave Maria!	14
Susret sestara juniorki	15
Susret sestara koje djeluju u zdravstvenim i socijalnim ustanovama.....	16
Naša sestra voda	17
Hodočašće redovnica u Vepric	18
Zlatna harfa.....	19

Glazbene večeri	19
Lovretski zbor na hodočašću.....	21
Vjera od slušanja i svjedočenja	22
Frama.....	23
Duhovne obnove za mlade	24
Iz naših dječjih vrtića	25
Idi za mirom	29
NAŠI POKOJNICI	
Sestre naše Kongregacije.....	30
Rodbina sestara.....	30
Zahvale	30
IZ ŽIVOTA NAŠE KONGREGACIJE	
Iz generalne kuće.....	32
Iz mariborske provincije.....	32
Iz splitske provincije	34
Iz sjevernoameričke provincije	35
Iz mostarske provincije	37
Iz argentinsko-urugvajske provincije	38
Iz bosansko-hrvatske provincije	38
Iz austrijsko-koruške provincije	40
PRILOZI	
Povezanost sestara klarisa i školskih sestara hranjena franjevačkim korijenima.....	41

Izdaje:

Provincijalat Provincije Presvetoga Srca Isusova školskih sestara franjevaka Krista Kralja
21000 Split, Lovretska 9

Uređuje: s. Marija Petra Vučemilo

tel. 021/ 319-805; faks 021/ 319 358
e-mail: skolske-sestre-franjevke@st.htnet.hr
skype: skolskesestreLovret
www.skolske-sestre-franjevke.hr

RIJEČ PROVINCIJALNE PREDSTOJNICE

Drage sestre!

Koncilski dekret o prilagođenoj obnovi redovničkoga života, *Perfectae caritatis* naznačio je prvenstvo duhovnoga života za sve koji zavjetuju evanđeoske savjete i pozvao ih da «u prvom redu svakog dana imaju u rukama Svetu pismo, da čitanjem i razmatranjem božanskog Pisma nauče *nenađmašivo znanje – Isusa Krista* (Fil 3,8)» (br. 6). Isto ističu i noviji dokumenti za osobe posvećenoga života.

Doista, svakoga dana u rukama imamo obilje biblijskih tekstova: u euharistijskom slavlju, u molitvi Časova, u zajedničkoj i osobnoj meditaciji i klanjanju. Znamo ipak da nije dovoljno imati tekst u rukama. U *Novo millennio ineunte* čitamo: «Osobito je nužno da slušanje Riječi postane životni susret ... koji u biblijskome tekstu vidi živu riječ koja zahvaća, usmjerava, oblikuje življenje» (br. 39).

Vjerujem da smo svjesne važnosti i potrebe slušanja, slušanja općenito i slušanja Božje riječi. Možemo li se više, kvalitetnije posvetiti unutarnjem sabiranju, slušanju? Isus kaže: «Ako ostanete u mojoj riječi, uistinu, moji ste učenici» (Iv 8,31). Slušanje Riječi čini nas, dakle, Isusovim učenicima.

U ove vruće srpske dane dok većina hita i planira dane ljetnih odmora prisjećam se jednoga nedavnoga iskustva slušanja. Bilo je to na susretu nekolicine nas sestara uz izvor jedne kratke, ali u svom toku veoma raskošne bistre rijeke. Nakon uvodnih misli, u šutnji, posve tiho, kao na prstima, rasporedile smo se po mukušastoj travi od izvora nizvodno, svaka prema vlastitom osjećanju i traženju. Neke su se brzo u meditativnom stavu smjestile uz malo bučniji huk vode, uz slap. Druge su stajale pokraj izvora koji je tiho, posve tiho žuborio među stijenama, obgrjen zelenilom raslinja i stabala. Druge opet, u dubokoj sabranosti na širokom spustu rijeke slušale su i promatrale mirnu i glatku površinu vode. Duboka sabranost obuzimala je svaku od nas. Usredotočenost na vodu budila je duboko slušanje. Dovoljno je bilo biti tu. U prostoru je vladao sklad. I u nutriti svake od nas vladao je mir. Slušale smo Boga. Riječ je snažno zaživjela u nama: *Kad bi ti znala dar Božji, i tko je onaj koji ti daje piti...*

Kako su nam potrebni ovakvi trenuci! Znamo, potrebni su nam za dane kada nadođe buka i žurba, kada zbog neodgovodivih i zahtjevnih poslova i susreta osjećamo napetost. A trebale bismo, bilo to zgodno ili nezgodno, ostati u miru, slušati, i navijestiti Riječ. A dobro se može izgovoriti jedino iz dobrega, mirnoga srca, iz srca koje je naviklo slušati.

Uzor koji nas poziva na pozornost i slušanje Božje prisutnosti svakako je Ilija prorok. Pročitah negdje: Ilijino iskustvo Jahve u «šapatu laganog i blagog lahora» (1 Kr 19,12), odnosno u «tihom glasu tištine», trajno je nadahnuće za šutnju pred Bogom koji govori.

Božja riječ neka nam bude hranom za život, za molitvu i za svakodnevni hod. Ona je počelo koje nas ujedinjuje u zajednicu da budemo iste misli. Neka bude i nadahnuće za trajnu obnovu u franjevačkome duhu i za apostolsku kreativnost. (usp. *Ponovno krenuti od Krista*, 24).

Svima želim milosne trenutke odmora.

Vaša s. Klara

Split, mjeseca srpnja 2008.

IZ GENERALATA

Grottaferrata, 10. travnja 2008.

Prot. n. 820/2008.

Predmet: **Članice izvanrednog vrhovnog kapitula 2008.**

Provincijalnim vijećima i svim sestrama Kongregacije

Drage sestre!

Od studenoga 2007. do konca ožujka 2008., sukladno 109. i 147. t. Konstitucija, u svim provincijama i u Regiji održani su Kapituli na kojima su izabrane delegatkinje za vrhovni kapitol 2008. Ovo je sastav vrhovnog kapitula 2008.

a) Članice kapitula po službi:

Vrhovna uprava:

s. M. Natalija Palac	vrhovna predstojnica
s. M. Aleksandra Kuri	vrhovna zamjenica
s. M. Sandra Zorko	vrhovna savjetnica
s. M. Gregoria Susnik	vrhovna savjetnica i ekonoma
s. M. Ruža Jukić	vrhovna savjetnica
s. M. Jela Piljić	vrhovna tajnica

Provincijalne predstojnice:

s. M. Rafaela Glasenčnik	Maribor /Ljubljana
s. M. Klara Šimunović	Split
s. M. Suzana Masten	Trieste
s. M. Patricia Kolenda	Lemont
s. M. Jelenka Puljić	Mostar
s. M. Natalia Alvarenga	Argentina /Uruguay
s. M. Celina Vidak	Sarajevo
s. M. Ambrozija Potočnik	Austria
s. M. Hermelinda Riveros	Paraguay

b) delegatkinje:

s. M. Angela Zanjkovič	Mariborska provincija
s. M. Veronika Verbič	
s. M. Karolina Bašić	Splitska provincija
s. M. Rita Maržić	
s. M. Erika Dadić	
s. M. Doroteja Rupnik	Tršćanska provincija
s. M. Ann Barbara Plavac	Lemontska provincija
s. M. Petra Bagarić	Mostarska provincija
s. M. Zdenka Kozina	
s. M. Josipa Bešlić	
s. M. Graciela Pereiro	Argentinska provincija
s. M. Ivanka Mihaljević	Sarajevska provincija
s. M. Ljubica Stjepanović	
s. M. Andelka Jukić	
s. M. Regina Tolmaier	Austrijska provincija
s. M. Adelina Cuttier	Paraguajska provincija
s. M. Ivanka Botica	Rimska regija

Srdačno zahvaljujem svim provincijama i Rimskoj regiji za suradnju u pripremi kapitula.

U ove uskrsno vrijeme sve vas pozivam na molitvu Duhu Svetome da nas On u svjetlu Krista uskrsloga vodi u našem svagdanjem životu i prosvjetljuje u radu na obnovi našega zakonodavstva.

Želim vam svima mir i dobro!

s. M. Natalija Palac, vrhovna predstojnica

IZ PROVINCIJALATA

SA SJEDNICE PROVINCIJALNOGA VIJEĆA

Split, 27. travnja 2008.

Razmotrena je i povoljno riješena molba s. Lucije Bilokapić za obnovu zavjeta.

S. Klara je izvjestila članice vijeća o stanju u zajednicama koje je pohodila od zadnje sjednice: Darmstadt, Frankfurt, Glonn, Omiš, Kaštel Lukšić, Knin.

Razmotren je godišnji obračun provincijalne blagajne, svih kuća i misijske zajednice sestara, što je poslano vrhovnom vijeću.

Članice su upoznate s većim izvršenim radovima i nabavkama u pojedinim našim kućama. Razmotreni su neki novi prijedlozi za obnovu i veće nabavke.

Na temelju Zapisnika misijskoga vijeća od 21. veljače 2008. članice provincijalnoga vijeća su upoznate sa stanjem u misiji.

Razmotreni su dopisi Vrhovnoga vijeća vezani uz boravak s. Edita Šolić izvan zajednice, dopis upućen s. Editi i dopis upućen provincijalnom vijeću. Vrhovno vijeće s. Editi ne dopušta daljnji boravak izvan zajednice.

Seminar za voditelje duhovnih vježba i duhovnih obnova upriličuje se na razini VFZ-a od 18. do 21. rujna 2008. godine. Predložene su sestre za sudjelovanje na tom seminaru.

Iz djelovanja provincijskih vijeća i sekcija izdvojeni su susreti koji se imaju uskoro održati: seminar za sestre u službi kuharice, susret sestara u medicinskoj i socijalnoj službi, susret sestara odgajateljica u našim dječjim vrtićima, duhovno-rekreativni susret sestara katehistkinja, voditeljica liturgijskoga pjevanja i sakristanka.

100. godišnjica u Imotskom. Budući da nadbiskup mons. Marin Barišić nije u mogućnosti predvoditi euharistijsko slavlje u prigodi 100. obljetnice dolaska naših prvih sestara iz Maribora u Imotski u mjesecu listopadu ove godine, dogovoreno je da se za predvođenje euharistijskog slavlja zamoli provincijala franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja fra Željka Tolića.

s. M. Petra Vučemilo, provinc. tajnica

OBAVIJEŠTI

Početak postulature

Uz liturgijsko slavlje svetkovine Navještenja Gospodinova – Blagovijesti, 30. ožujka ove godine, svečanom molitvom I. Večernje obilježeno je primanje u postulaturu kandidatkinje Nade Dolić.

Obnova zavjeta

S. Lucija Bilokapić obnovila je zavjete na jednu godinu dana 23. lipnja ove godine u našem samostanu u Zadru.

Bolesne sestre

Uz brojne sestre kojima je češće potrebna liječnička pomoć, zadnje vrijeme duže ili kraće hospitalizirane su bile: s. Vida Hrsto, s. Nikolina Perić, s. Serafika Balajić, s. Ivana Džimbeg.

Simpozij kod klarisa

U samostanskoj crkvi sv. Klare u Splitu održan je 28. i 29. ožujka duhovno-znanstveni simpozij *Samostan sv. Klare u Splitu u svome vremenu*, povodom 700. obljetnice osnutka samostana sestara klarisa u Splitu (1308.-2008.). Među predavačima na simpoziju bila je i naša s. Judita Čovo koja je održala izlaganje na temu *Povezanost Sestara klarisa i Školskih sestara hranjena franjevačkim korijenima*. Na simpoziju je uz provincijalnu predstojnicu s. Klaru, sudjelovalo još nekoliko naših sestara. Izlaganje s. Judite donosimo u rubrici Prilozi.

Imenovanje

Biskup Franz-Peter Tebartz-van Elst je 21. travnja 2008. godine s. Magdalenu Višić imenovao članicom Redovničkog vijeća biskupije Limburg na četiri godine.

Seminar za sestre s privremenim zavjetima

U organizaciji Povjerenstva za početni odgoj HUVRP održan je 2. i 3. svibnja seminar za sestre s privremenim zavjetima svih redovničkih zajednica. Seminar je u Zagrebu u Remetama predvodio p. Niko Bilić, DI, na temu *Rast u slobodi i odgovornosti*. Iz naše Provincije sudjelovale su s. Lucija Bilokapić i s. Lidija Bernardica Matijević s odgojiteljicom s. Karolinom Bašić.

Susreti sestara

U našem samostanu u Zadru održan je 28.-30. travnja seminar za sestre u službi kuvarice. Sudjelovalo je dvanaest sestara pod vodstvom sestara mariborske provincije, s. Bernarde Gostečnik i s. Bernardke Stopar. Bila je to prigoda za izmjenu iskustava dugogodišnjeg kuvarskega rada, osvježenja kuvarske umijeća i vještine pripremanja i serviranja jela, međusobnog druženja i duhovne obnove.

U subotu 10. svibnja u organizaciji sekcije za medicinsku i socijalnu službu provincijskog vijeća za apostolat u provincijalnom središtu u Splitu održan je godišnji susret naših sestara koje rade u zdravstvenim i socijalnim ustanovama. Predavanje na temu *Profesionalnost u zdravlju i bolesti* održao je fra Šimun Bilokapić. Poslije podne nastavile su druženju u prirodi i obilasku spilje Vranjača.

Istoga dana u našem samostanu u Zadru u organizaciji sekcije za predškolski odgoj provincijskog vijeća za apostolat upriličen je susret sestara odgajateljica u našim dječjim vrtićima na temu *Komunikacija*. Sudjelovale su sestre iz naša tri vrtića: Kaštel Lukšić, Zagreb i Zadar. U cijelodnevnom radu sudjelovala je i provincijalna predstojnica s. Klara Šimunović.

Dana 23. svibnja održan je susret sestara katehistkinja, orguljašica i sakristanka naše Provincije. Tema susreta je bila *Naš odnos prema stvorenjima na primjeru sestre vode*, stoga je za susret i odabранo mjesto uz vodu, na izvorima, nedaleko Sinja: Kosincu, Rudi i Grabu. U prijepodnevnom dijelu susreta sudjelovala je i provincijalna predstojnica s. Klara.

O svim ovim susretima možete pročitati više u rubrici *Zbivanja i osvrti*.

Susreti kandidatkinja i postulantkinja

U subotu 17. svibnja u organizaciji Povjerenstva za početni odgoj HUVRP upriličen je izlet za kandidatkinje i postulantkinje svih redovničkih zajednica na Visovac, Roški slap i Šibenik. Izletu su se pridružile i naše kandidatkinje Luca i Magdalena, postulantkinja Nada i odgojiteljica postulantkinja s. Karolina Bašić.

Međuprovincijski susret novakinja, postulantkinja i kandidatkinja naših triju hrvatskih provincija održan je od 28. lipnja do 2. srpnja ove godine u samostanu sestara mostarske provincije u Bijelom Polju. Tečaj uvoda u meditativnu molitvu za njih predvodio je fra Mladen Herceg. Iz naše Provincije na tečaju su sudjelovale postulantkinja Nada Dolić i kandidatkinja Magdalena Kljajić s odgajateljicama s. Karolinom Bašić i s. Mirjom Tabak.

Sastanak redovnica sa Stalnim vijećem HBK

U ponedjeljak 26. svibnja u popodnevnim satima u tajništvu HBK u Zagrebu održan je sastanak članova Stalnog vijeća HBK i predsjednika Vijeća HBK za Ustanove posvećenog života s članicama Hrvatske unije viših redovničkih poglavica. Tema sastanka bila je *Jedinstveni pastoral unutar mjesne Crkve*. Umjesto provincijalne predstojnice s. Klare na sastanku je sudjelovala savjetnica s. Ljiljanka Marić.

Hodočašće redovnica u Vepric

U subotu 31. svibnja, na blagdan Srca Marijina i Pohoda BDM, redovnice s područja Splitsko-makarske nadbiskupije pod vodstvom delegata za redovnice fra Petra Lubine hodočastile su u marijansko svetište Vepric. U godini 150. obljetnice Gospinih ukazanja u Lurdu i 100. obljetnice „hrvatskog Lurda“, na hodočašću je sudjelovalo oko 180 sestara svih redovničkih zajednica. Među njima i petnaest naših sestara zajedno s provincijalnom predstojnicom s. Klarom.

Plenarno zasjedanje VFZ-a

Provincijalna predstojnica s. Klara Šimunović je 14. lipnja u Zagrebu sudjelovala na Plenarnom zasjedanju Vijeća hrvatskih franjevačkih zajednica. Središnja tema zasjedanja bila je *Jubilej franjevačke karizme*, priprema i obilježavanje 800. obljetnice. Priprema po regijama bit će tijekom cijele sljedeće godine, a završno slavlje bit će 18. i 19. rujna 2009. godine u Zagrebu.

Misionarke na odmoru

S. Blaženka Barun i s. Erika Dadić stigle su sredinom mjeseca lipnja na odmor. Sredinom mjeseca srpnja na odmor u domovinu dolazi s. Mirjam Penić.

Kandidatkinja

Kandidatkinja Luca Tomić je na koncu školske godine nakon završene srednje škole napustila kandidaturu u našoj zajednici.

Duhovna obnova uz 25. obljetnicu

Duhovna obnova za sestre koje obilježavaju 25. obljetnicu redovničkoga života bit će 22.-30. srpnja o. g. u našoj kući u Trpnju. Ovogodišnjim jubilantkinjama pridružiti će se i sestre koje su 25. obljetnicu imale prije dvije godine. Najesen će zajedno hodočastiti u Svetu Zemlju.

Seminar za sestre treće dobi

Seminar za sestre treće dobi održat će se od 4. do 6. rujna 2008. godine u samostanu na Lovretu u Splitu. Tema seminara je *Duhovnost zrele dobi*, a voditelj o. Vlatko Badurina. Seminar je namijenjen osobito sestrama koje ove godine obilježavaju 70. i 60. obljetnicu redovničkoga života, te onima koje su već obilježile visoke jubileje a dosada nisu sudjelovale na seminaru. Seminar je otvoren i za ostale starije sestre.

Redovnički jubileji

Proslava 70. obljetnice redovničkoga života naše s. Salezije Šimunović, 60. obljetnica s. Leonije Bezić i s. Dobrile Lisica, te 25. obljetnica s. Antonele Malenica, s. Ivone Baković i s. Mirande Škopljanac-Maćina bit će na svetkovinu sv. Franje u provincijalnom središtu u Splitu.

100. obljetnica u Imotskom

100. obljetnicu dolaska naših sestara iz Maribora u Imotski obilježit ćemo u nedjelju 12. listopada ove godine. Euharistijsko slavlje u župnoj crkvi u Imotskom predvodit će provincijal franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja fra Željko Tolić. Upriličit će se i prigodni program s recitalom koji je za tu prigodu napisala je s. Judita Čovo pod naslovom *Stoljeće kršćanske blizine*. U okviru obilježavanja ove obljetnice upriličit će se i duhovne obnove s vjernicima raznih uzrasta.

Redovnički dani

Redovnički dani u organizaciji Hrvatske Konferencije i Unije VRP održat će se 19. i 20. rujna ove godine u Zagrebu, u Franjevačkom samostanu u Dubravi, Avenija Gojka Šuška 2., na temu *Obraćenje, oproštenje, nada* na temelju enciklike *Spe salvi*. Program ćemo dobiti naknadno.

Seminar za medicinske sestre

Seminar za medicinske sestre u organizaciji HUVRP održat će se u Lovranu, 10.-12. listopada ove godine na temu *Dar života*. Voditelj je don Stjepan Bolkovac. Prijave za seminar prima s. Anita Strujić, tajnica Unije, do 1. listopada, na tel. 01/ 37 64 281.

ZBIVANJA I OSVRTI

DUHOVNA OBNOVA ZA STUDENTICE

Korizmeno vrijeme u Crkvi je vrijeme u kojem se na osobit način svaki vjernik usmjerava na preobrazbu svoje nutrine. Ta unutarnja preobrazba je preduvjet da i izvanska djela ne budu tek usputni čini ili čini koristi, nego djela ljubavi. U ovom nastojanju je važno kao putokaz pred očima imati Božju riječ izrečenu i sačuvanu u Pismu. Mi, studentice internata na Jordanovcu, imale smo priliku 14. i 15. ožujka susresti se s tom riječju kroz duhovnu obnovu koju je vodio poznavatelj i učitelj Svetoga pisma vlč. Mladen Horvat, profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu.

Obnova je započela razmatranjem o Ps 1. Psalmist nam pred oči stavlja dva različita životna puta kojim hode dvije različite vrste ljudi. Veći dio psalma je posvećen pravedniku i opisu njegovog načina života: „...ne slijedi savjeta opakih, ne staje na putu grešničkom i ne sjeda u zbor podrugljivaca...“ Pravednik je čovjek koji je usmijeren na druge ljudе oko sebe, zauzet za njihovo dobro. Vlč. Mladen je naglasio da je takav čovjek sretan čovjek jer je otvorenost za druge preduvjet duboke sreće. Tek manji dio psalma se odnosi na opake ljudе koji hode putem suprotnim od puta pravednika. Pravednika je psalmist slikovito prikazao kao stablo zasađeno pokraj voda tekućica koje donosi plod, odnosno to je čovjek čiji život donosi plodove jer „se hrani“ Božjom riječju. Nasuprot slike kojom je oslikan pravednik je slika pljeve koju vjetar raznosi. Odnosi se na opake ljudе koji u životu ne donose plod. Vlč. Mladen je u prikazu psalma naglasio da je naš Bog onaj koji djeluje, nije Bog pasivnosti nego Bog akcije. Njegova riječ je istovremeno i događaj. On nas ne sudi i ne dijeli na dobre i zle. On je ljubav i neprestano čini čine ljubavi. Da bi se održali pri susretu s njim kod konačnog dolaska, potrebno je da i mi činimo takva djela. Dakle, o nama samima ovisi hoćemo li opstati pri tom susretu, odnosno hoćemo li biti plodno stablo ili pljeva. Poput pisca psalma i Isus nas uči da postoje u životu dva različita puta (usp. Mt 7, 13-14). Prvi je put koji uopće ne treba tražiti, neprestano nam je pred očima i privlači nas jer je širok i lagan, vrlo lako se uočava. Brojni njime hode. Drugi put je uzak i tjesan. To je put koji treba tražiti. Teško ga se nalazi jer je neprivlačan zbog toga što se teško njime ide, ali je spasonosan jer vodi u život.

Drugi dan duhovne obnove započeli smo promišljanjem o Ps 51. Psalam je zapravo isповијed raskajanih grešnika, kralja Davida, no nije ga napisao kralj David, nego sveti pisac koji je živio nekoliko stoljeća kasnije, imajući na umu kraljev život tj. pisao ga je iz njegove životne perspektive, u njegovo ime.

Da bismo uopće mogli razumjeti psalam bilo je potrebno ponajprije vidjeti što je kralja Davida dovelo do takvog pokajničkog stanja. To stanje nije nastupilo odjednom, iznenada. Sve se događalo postupno. Najprije se odvijao jedan proces u kojem je kralj uvijek iznova grijehio. Učinio je jedan prijestup, pa drugi, zatim treći... i tako je jedan grijeh vodio prema drugome. U tom procesu je David bivao sve više „slijep“ i sve manje osjetljiv za grešnost svojih postupaka. Ti Davidovi grijesi su nam opisani na drugom biblijskom mjestu, u 2 Sam 11 (neosjetljivost za svoj narod, grešni čin preljuba, pretvaranje i laganje kako bi svoje grijehu sakrio pred svojim narodom...). No, sve to je bilo zlo u Jahvinim očima. Zato mu on upućuje riječ po svom sluzi, proroku Natanu (usp. 2 Sam 12).

Spoznavši svoje grešno stanje David se kaje, a to kajanje sveti pisac donosi u Ps 51. Psalam se može promatrati u tri dijela: najprije čin priznavanja grijeha (3-8 r.), zatim očišćenje od

grijeha (9-14 r.), a nakon što je Jahvinim opraštanjem bio oslobođen teškog tereta savjesti mogao je kralj David naviještati hvalu Bogu (15-21 r.). Vlč. Mladen je novo Davidovo stanje slikovito nazvao *novim stvaranjem*: kao što je Bog u početku prvotni kaos svemira doveo u red tako je u Davidu opraštanjem ponovno uspostavio mir koji je bio narušen grijehom. Sve to on čini uvijek iznova i u našim životima kad mu nakon što padnemo u grijeh pristupimo iskrenim kajanjem. Grijesi su prekršili sve Davidove odnose (prema Bogu, prema ljudima i prema sebi samom), ali priznavanjem da ih je počinio ponovno se uspostavlja „ja-ti“ odnos, ponovno kralj biva usmijeren na Boga i na druge ljude oko sebe, što je preduvjet istinske sreće.

Ovo promišljanje o Davidovim grijesima je i nas, sudionice obnove, pripravilo na ispitivanje vlastite savjesti i sakrament pomirenja, a nakon toga smo mogle pristupiti euharistijskom slavlju. Vlč. Mladen je u propovijedi protumačio Isusovu pouku učenicima o tome kako moliti (usp. Lk 11, 1-13). Kad molimo, na prvom mjestu treba moliti Oca neka se sveti ime njegovo. Bog se u SZ-u objavljuje kao onaj koji je bliz, prisutan u svom narodu. Stoga, njegovo ime se posvećuje kad ga molimo da nam bude blizu, kad mu to dopustimo tako što mu otvaramo svoje biće i kad vjerujemo da je on uvijek tu. Zatim Isus traži da molimo Oca za dolazak njegovog kraljevstva, a njegovo kraljevstvo dolazi kada među ljudima vlada ljubav. Vidimo da nije najvažnije na prvom mjestu moliti za svoje osobne zahtjeve i životne potrebe, ali također nas Isus poučava da trebamo i za to moliti, što je izraženo riječima „kruh svagdanji“. Smijemo moliti Oca za sve što nam je u životu potrebno. Evanđelje nam nalaže: „Ustrajno molite, i dat će vam se! Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se!“ Ja osobno sam najjače doživjela u propovijedi tvrdnju da je naš Nebeski Otac velikodušan i da bi nam poput našeg najboljeg prijatelja najradije darovao sve što ga molimo, ali jer je otac ne može nam dati ono što nije za naše dobro, nego samo ono što nam koristi.

Duhovna obnova je završila zajedničkim ručkom uz pjesmu i druženje. S. Diani i drugim sestrama zahvaljujemo što su nam omogućile obnovu.

Mara Mijatović, studentica

NASTAVNCI POVIJESTI U „SIGURATI“

Dana 19. travnja u našem samostanu „Sigurata“ u Dubrovniku po drugi put su se okupili na skupu Stručnog vijeća nastavnici povijesti osnovnih škola Dubrovačko-neretvanske županije. Na susretu je bio prisutan 21 nastavnik s područja županije. Samo Korčulani nisu stigli zbog bure. Tom prigodom je pozvana naša s. Rebeka Anić da održi predavanje i dadne nastavnicima mogućnost da razmjene svoja iskustva. Tema susreta je bila *Teorije rodnih odnosa, filozofsko-teološka pozadina i posljedice za život*. Nastavnici su s velikim zanimanjem pratili predavanje s. Rebeke koja je pokušala posvijestiti pitanja rodnih identiteta koja se protežu kroz čitavu povijest čovječanstva. Voditeljica Stručnog vijeća napisala je kratki osvrt na susret u Sigurati.

„Naši učitelji su ponovo imali priliku uživati u ljepotama predmeta i prostora o kojima sestre nesebično skrbe i, svaka na svoj način, doprinosi ugodaju mira i spokoja što obgrli posjetitelja i boravak čini ugodnim.

U sve se to izvanredno uklopila sestra Rebeka svojim predavanjem. Tema rodnih odnosa je u današnje vrijeme učiteljima povijesti posebno zanimljiva i korisna jer suvremenim načinim poučavanja i vođenja nastave povijesti daju prostora temama iz svakodnevnog života što je u našim udžbenicima, moramo priznati, slabo obrađeno. Posebno se to odnosi na položaj žena čemu je sestra Rebeka posvetila posebnu pažnju, prikazala položaj žene u filozofskim i teološkim teorijama kroz povijest i aktualizirala s današnjom situacijom i običajima u društvu. Bila je to izvrsna podloga za stručno vođenu raspravu u drugom dijelu susreta u kojem su sudionici izrazili svoja osobna životna i profesionalna iskustva.

Tradicija je duboko ukorijenjena u svima nama pa bi bilo korisno o tome progovoriti s učenicima, dati prostora sadržajima koji će im približiti i objasniti zašto već postoje gotovi stavovi o nekim pitanjima i o tome se ne promišlja, štoviše, mnoge se pojave smatraju normalnim, a to ne zaslužuju.

Sestra Rebeka je dala i iscrpne podatke o literaturi koja može poslužiti u obradi ove problematike. Velika joj hvala, ostavila je dojam stručnog i vještog predavača te strpljivog i pažljivog slušatelja.“ (Jelena Šilje Capor)

s. Marta Škorić

SEMINAR ZA SESTRE U SLUŽBI KUHARICE

U samostanu u Zadru od 28. do 30. travnja 2008. godine upriličen je seminar za naše sestre u službi kuharice. Sudjelovalo je dvanaest sestara, pod vodstvom s. Bernarde Gostečnik i s. Bernardke Stopar, sestara mariborske provincije.

S. Bernardka, nastavnica biologije i kulinarstva, stručno je uvodila u rad, usmjeravala i nadzirala praktični dio, kuhanje.

S. Bernardka je u poslijepodnevnom vremenu izlaganjima, razmišljanjem i zajedničkom molitvom, poticala sudionice na svakodnevno hranjenje Riječju Božjom, čime se jača osobni i zajednički život, učvršćuje međusobno ljubazno ophodenje i olakšava suočavanje s konfliktima te posvećujući dan skladom molitve i rada ostvaruje istinsko zajedništvo.

Zadnjega dana seminara sestre je pohodila provincialna predstojnica s. Klara. Zahvalila je sestrama mariborske provincije za stručno i spremno vođenje seminara, a sestrama sudionicama za odaziv i aktivno sudjelovanje u radu te podsjetila na važnost i odgovornost kuharice u zajednici i pozvala sve na međusobnu suradnju i podršku za dobro zajednice.

Na završetku seminara neke od sudionica izrazile su svoje dojmova:

„Uvijek sam mislila da smo zaboravljene za ovakve susrete. Sad vidim da je netko čitao moje misli. Hvala onima koji su prepoznali moju želju. Vjerujem da ćemo se još koji put ovako sastati. S. Bernardki i s. Bernardi puno hvala na jednostavnosti i strpljivosti.“ (s. Mladena Runje)

„Bilo mi je jako lijepo. Ovo mi je prvi put da sudjelujem na ovakovom susretu. Nešto sam novo naučila i vidjela, obogatila sam se. Želim da se opet ovako susretнемo i da se više obogatimo – sebe i svoju zajednicu gdje se nalazimo. Hvala na svemu.“ (s. Gabrijela Damjanović)

„Kao voditeljica sekcije za kuharsku službu sretna sam da smo s oduševljenjem došle na ovaj skup kuharica. Dan pun sunca – izazova. Molile smo, pjevale, meditirale i kuhale. Radile smo u parovima. Bile smo hitre za posao. Spremanje je bilo veselo, opušteno. Zatim je bila molitva pa ručak. Poslije podne su tekli razgovori duhovni. Tako da nam je brzo prošao seminar. Okrijepljene smo duhovno i tjelesno. Hvala svima koji su nam ovo omogućili.“ (s. Davorka Knezović)

„Najviše mi se svidjelo to što su k nama došle naše sestre iz Slovenije, od kuda potječe i naša Provincija, s kojima imamo iste korijene franjevačkog redovničkog zajedništva. Postojala su pitanja, što i kako? Ali je prevladalo: „Radimo, zadatak je pred nama.“ Svaka se je ozbiljno zauzela da bi posao bio dobro napravljen. Bile smo kao u školi na praksi. I bilo je dobro. Sama gesta ovog seminara bila je dvojakog karaktera: rada i susreta. Posebno mi se svidjelo to što smo imale i duhovnog sadržaja, molitvenog, osobito Lectio divina. S. Bernardka je posvjećivala i važnost sestrinskog ophođenja, bilo za stolom ili u svakodnevnom životu. S. Bernarda nas je pratila u svakom poslu, i svaki detalj fotografirala. Na fotografijama se vidi naša spremnost i spontanost. Ona je to radila gotovo da je ne bismo ni vidjele – neprimjetno. Sestre u kući bile su vrlo pažljive prema nama. Sve smo se osjećale kao jedna. U svemu ovom najviše je „patio“ kuhinjski teren. Bilo bi dobro i u buduće dan-dva ili u nekim praznicima imati ovakav susret. A vrijedilo bi da smo i ranije imale neke susrete, pa barem u prirodi. Ali za ono što je dobro, nikad nije kasno. Okoristile smo se i obogatile međusobno: susretom, smijehom i svim što smo doživjele. Hvala na ideji i onima koji su tu ideju poduprli. Hvala i svima koje su naš posao obavljale, tj. u našoj nas dužnosti zamijenile. Posebno hvala našim sestrama iz Slovenije.“ (s. Marijana Rimac)

„Doživjeh razmjenu umijeća kuhanja za koje od srca hvala, kao i za sunce što me je vašom toplinom grijalo.“ (s. Valentina Žeravica)

„Bilo mi je lijepo. Sestre voditeljice seminara bile su prave sestre u duhu sv. Franje. S. Bernarda je bila tako susretljiva u pokazivanju, divim se njezinoj strpljivosti. S. Bernardka je duhovna osoba to mi sve u splitskoj provinciji znamo. Hvala vam obadvjema. Dodite nam opet.“ (s. Milena Gelo)

Sabrala: s. Marija Petra

AVE, AVE, AVE MARIA!

Ima jedno mjesto koje dan za danom okuplja na tisuće i tisuće hodočasnika. To je Lurd, mali gradić, smješten u podnožju Pirineja, nastao kao veza između ravnice i planine. U istom gradiću, prije 150 godina, točnije 11. veljače 1858. godine, ispred spilje Massabielle, uz rijeku Gavu, Gospa se ukazala maloj pastirici Bernardici. Ona bijaše izabrana da cijelom svijetu prenese Marijin spasonosni poziv na siromaštvo, molitvu i pokajanje.

Svake godine, oko pet milijuna hodočasnika dolazi u Lurd meditirati Gospinu poruku obilazeći mjesta gdje se ukazala «žena odjevena u bijelo». Stopama Bernardice pokušavaju u siromaštву i patnji otkrivati smisao molitve i pokajanja. Mnoštvo hodočasnika s krunicom u sklopljenim ili uzdignutim rukama govore o Lardu kao mjestu u kojem se molitva doživjava kao razgovor s Bogom ljubavi. U tom razgovoru hodočasničke usne šapću: «Gospe svjetlosti, ti si osmijeh Boga koji nas voli!»

Povodom 150. obljetnice ukazanja, od 30. travnja do 3. svibnja 2008., u ovom najpoznatijem marijanskom svetištu na svijetu, našlo se oko pet tisuća Hrvata iz Njemačke, Švicarske, Francuske, Nizozemske... U Lurd su također hodočastile i naše sestre s vjernicima misija u kojima djeluju: iz Frankfurta s. Pavlimira i s. Damira, iz Darmstadta s. Anđela, iz Main-Taunus/Hochtaunusa s. Magdalena. Osim što su bile zadužene za «vođenje» hodočasničkih autobusa, sestre su sudjelovale u pobožnosti Križnog puta te u osmišljavanju misnog slavlja brineći se o liturgijskom pjevanju i misnim čitanjima.

Čudesan je to osjećaj za mene, prvi put doživjeti Lurd. I u njemu vidjeti i doživjeti hrvatski narod. Ne toliko zbog brojnosti, koliko zbog žara kojim hrli u svetište u kojem kao da se događa priča o duhovskom događaju i zajednici «jednog srca i jedne duše».

Kad u predvečerje rijeka hodočasnika, u procesiji, prati Gospin lik i na zaziv: *Ave, ave, ave Maria* uzdiže i pleše rukama s upaljenim svijećama... Kad se na hrvatskom moli *Zdravo, Marijo* i pjeva *Sred te se pećine*... Kad Hrvat neumorno kleči, na koljenima obilazi Gospin lik i s dna do vrha osjeti «svete skale», pa bosim nogama ljubi zemlju na stazi Križnog puta, dodirom ruke i usana upija kap vode iz stijene u Gospinoj špilji i moli pred Presvetim oltarskim sakramenton i punog srca i glasa zapjeva na misi... Kad si svjedok svega toga, onda znaš da hrvatski narod ima srce koje vjeruje, unatoč usnama kojima se otme gruba riječ, psovka. Onda znaš, narod smo, koji iz ljubavi prema Mariji, iz „dišpete“ lošim navikama, s nadom stišće križ, s vjerom prebire zrnca krunice i vapi, kliče, pjeva *Sred te se pećine Marija javi!* Biti dio događanja u Lurdu, koji se ne da posvema otkriti u tri dana, to je divno čudo. I zato mogu povjerovati: «Iz Lurda se malo tko vratio isti.» No, ako se promjena i nije dogodila, barem je zaživjela želja: biti drugačiji i bolji.

Vjerujem, Lurd mnogima ostaje u dugom lijepom sjećanju. Svakome njegov izabrani dio hodočašća. Ali, za mene, najljepši dio je pripao nama sestrama - molitva i pjesma. S pravom se možemo radovati da na taj način doprinosimo življenju poruke One koja nam prenese osmijeh Boga koji nas voli.

s. Magdalena Višić

SUSRET SESTARA JUNIORKI

Sestre juniorke svih zajednica s područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine imale su i ove godine zajednički susret u vidu duhovne obnove s temom *Odgovornost i rast u slobodi*. Susret je održan u prostorijama karmeličanskog samostana u Remetama 2. i 3. svibnja a predvodio ga je o. Niko Bilić, DI. Prisustvovalo je 96 sestara sa svojim odgajateljicama. Zajedničko sudjelovanje sestara s privremenim zavjetima i njihovih odgajateljica trebalo bi omogućiti duhovni rast koji traje i koji se svakodnevno živi.

Tema susreta *Odgovornost i rast u slobodi* više je nego aktualna i važna tema za današnje vrijeme kada odgoj doživljava teške udarce od strane javnosti ali i od strane pojedinca koji traži pomoć starijih i odgovornih. Istovremeno nemoćan je oduprijeti se snažnom individualizmu. Danas je potpuno jasno da budućnost traži odgovornog čovjeka. Bogu posvećena osoba stoji pred zahtjevima vremena koji nisu nimalo blagi. Odgovorno se odnositi prema svom životu nije lako, ali je nužno za jedan uravnotežen i zdrav život. Time neposredno djelujemo i na ljude iz svoje okoline. Sloboda se doživljava u odnosu prema drugome. Ne može čovjek sam živjeti slobodu, treba mu drugi. Dakle, kršćanski odnos s bližnjim ne ostvaruje se bez osobnog napora. Tek kada shvatimo vlastitu odgovornost za svoje postupke, prestat će nalaženje krivca u drugome. To je također put stvaranja vlastite osobnosti koja će biti slobodnija i snažnija u duhu. Bez crta u životu koje smo sami povukli nema zanimljivog suživota s drugim. U slobodnom odlučivanju odgovornost nas drži u stanju opreza da se vlastito *ja* previše ne razmaše. U konačnici, životni ritam nas odvlači u poslove i brige pa je uvijek opasnost da zaboravimo kako nas Božje oko uvijek gleda. Zato, odgovornost je kao ogledalo koje nas prati: omogućuje pogled na stvar i pravo stanje stvari, pogled iz svih kutova a ne samo iz svojeg.

Otac Niko Bilić koji je i sam odgajatelj omogućio nam je obradu teme na više načina koji su omogućavali višestruki razvoj osobnosti. Nakon predavanja bila su ponuđena pitanja za osobni rad i razmatranja. Njegov egzegecki pristup donio nam je novinu: Eva je kao žrtva prijevare, simbol zajedništva i ona osoba koja je osjetila dubinsku usamljenost i samoću. Pitanja su se odnosila na tekst ali i na osobno promatranje sličnih situacija u vlastitom životu. Rad u paru obavljali smo u šetnji. Grafički prikaz trebao je omogućiti način izlaženja iz sebe. Tu se nije radilo o estetskom doživljavanju slikovnog prikaza nego o pokušaju shvaćanja tudiš misli. Dakle, treba se zapitati: slušam li ja dok drugi govori, je li mi to važno, kako doživljavam nečiji doživljaj? Rad u skupinama uvijek je plodonosan jer dijelimo mišljenja, iskustva i to nam služi kao pomoć u našem životu.

Sudbonosni san praoca Jakova poslužio nam je u konačnici za osobni rad na našim zavjetima i obećanjima Bogu. Odvajanje od roditeljskog diktata istovremeno je početak prave slobode na životnom putu. Imale smo priliku razmatrati o našim odgovorima, uvjetima, zahtjevima i nadanjima u redovničkom životu. Preputstiti se Bogu najveći je dar a ne jednostavno oslobođanje od briga i problema koji obvezuju. Vrhunac slobode je osobni odnos s Isusom, življenje u ljubavi i milosti. Uskrslom Isusu ide se radosno ususret. Moguće je nekada osjetiti sputanost i tjeskobno kretanje u svojoj vlastitoj koži. Odgovorno razmišljanje i odlučivanje omogućuje nam život u odgovornoj poslušnosti, hod u nenavezanosti za prolazne vrijednosti. Zato naš život treba biti oslobođen svega što sputava radost posvećenog života.

s. Lidija Bernardica Matijević

SUSRET SESTARA KOJE DJELUJU U ZDRAVSTVENIM I SOCIJALNIM USTANOVAMA

U subotu, 10. svibnja, upriličen je jednodnevni predah i obnova za medicinske sestre, socijalne radnice te za sve članice naše Provincije koje rade, ili su radile, u njezi nemoćnih, starih i bolesnih osoba.

Sestre je na početku pozdravila s. Jelena Lončar, pročelnica sekcije za medicinsku i socijalnu službu provincijskog vijeća za apostolat. Izrazila je žaljenje što nismo okupljene u većem broju. Svakoj prisutnoj je zaželjela dobrodošlicu i obogaćenje duhovnom obnovom za daljnji rad, do ponovnog susreta.

Prvi sat našega susreta bio je ispunjen meditacijom koju nam je u slici pripremila s. Andrea Nazlić. Potom je fra Šimun Bilokapić, voditelj susreta, iznio opširno i sadržajno predavanje na temu *Profesionalnost u zdravlju i bolesti*. Za život Otac nam svima nalaže: „Budite sveti jer ja sam svet!“ (1Pt 1,16). A Isus ponavlja: „Budite sveti kao što je svet Otac vaš nebeski!“ (Mt 5,48). Posebno je naglašena ova svetopisamska rečenica koju čovjek svih profesija treba ugrađivati u svoj život i djelovanje. To je temelj i odskočna daska svih naših pobjeda i našeg duhovnog rasta. To treba biti moto našem djelovanju u susretu s bolesnima i nemoćnima i u svakovrsnim izazovima. Onaj koji stavlja svoj zahtjevan program pred nas, On će nam sigurno dati snagu da ga i izvršimo ukoliko se na Njega oslonimo u svim našim iskušenjima.

Poslije podnevne molitve i tjelesne okrjepe pošle smo u spilju Vranjaču koja je nadomak Splita. Bilo je to veliko iznenadenje za nas koje smo se prvi put spuštale u nju. Pravo čudo. Spilja se sastoji od dvije vrlo zanimljive dvorane, a posebno je zanimljiva druga koja je puna stalaktita i stalagmita, spiljskih stupova i arkada. U dubini zemlje došle smo do mjesta koje podsjeća na kapelu, u kojoj se nalaze poredane sige. Naš vodič je malim drvcem izveo melodiju kao na klaviru.

Ostale ljepote spilje, kojih je mnogo, najbolje je da otkrijete sami. Promatrajući figure raznih oblika i boja koje je oblikovala voda svojim kapanjem tijekom milijarde godina, čovjek ne može ne diviti se. Hvala Bogu za još jedan otkriveni dragulj u našoj lijepoj domovini Hrvatskoj.

Zadivljene tim podzemnim Božjim čudom od srca smo u spilji zajedno zapjevale *Svi slavimo Gospodina*. Ispunjene Božjom radošću vratile smo se sretne na naš Lovret.

s. Ljubomira Kustura

NAŠA SESTRA VODA

Dana 23. svibnja ove godine mi sestre katehistkinje, orguljašice i sakristanke imale smo susret na izvorima Kosinca, Rude i Graba. Nas dvadeset i sedam otkrivale smo izvore nama tako blizu, a ipak nekima nepoznate. U prijepodnevnom dijelu susreta s nama je bila i naša provincijalna predstojnica s. Klara i s. Marija Petra.

Tema susreta je bila *Naš odnos prema stvorenjima na primjeru sestre vode*. Susret smo započele na Hanu, u kapeli Male Gospe molitvom Jutarnje i euharistijskim slavlјem koje je predvodio župnik fra Luka Banić.

Nakon molitvene sabranosti u kapeli naše smo se u zemaljskom „raju“ – na izvoru Kosinca. Zajednički smo poslušale odlomak iz Ivanovog evanđelja - susret Isusa i Samaritanke na Jakovljevu zdencu (4,5-14), potom se svaka sestra povukla u svoje „svetište“ kako bi se susrela sa sobom, svojom žedi, svojom svakodnevnom potrebotom življenja, s drugima. Kako bi to susretanje bilo bez Krista? On nas je pozvao i dao vode za život vječni. Samarijanka je pružila čašu vode nepoznatom čovjeku i u njezinu životu ništa više nije bilo prije.

I dok je žubor vode narušavao tišinu prirode koja nas je okruživala, s cvrkutom ptica stopio se naš vapaj: Gospodine, daj mi vode da ne žđam više, žive vode koja daje bistrinu mojim mislima, okrjepu mom koraku, vedrinu mom pogledu. „Daj mi piti“, Isus moli jer je žedan njezine/naše iskrenosti, otvorenosti, predanja. Isus je voda koju nam daje Duh Sveti da nas održi na životu u svekolikoju pustoši svijeta. Ta voda donosi život svima koji je piju.

Nakon osobnog susreta u meditaciji s Kristom, Izvorom vode žive, nastavile smo rad u skupinama razgovarajući na temelju nekoliko pitanja:

- Sestra voda je „korisna, ponizna, draga i čista“ (sv. Franjo). Koliko se ja kao franjevka brinem za očuvanje vode?
- Kako sakramenti, „valovi koji zapljuškuju naše obale“, osvježavaju nas i one koji su nam povjereni?
- Voda se na zemlji pojavljuje u tri agregatna stanja: čvrstom, kao led, snijeg ili inje; tekućem, kao voda, kiša i rosa; plinovitom, kao vodena para. Kako se ja predstavljam u odnosu na druge: kao led, rosa, tekućina, izvor, para ili bara...? Kakva sam: žuborim li, tečem li, jesam li stajačica, slap, kap, inje ili mosur?
- Neka te hvali, Bože moj, sestra voda! Svako se stvorenje preobražava i Bogu vraća, sposobno je izraziti ljubav, mudrost i moć. Preobražava li voda mene i čisti li me?

U razgovoru smo podijelile iskustva koja su postala poput vode koja pere i osvježava.

Cijeli dan bile smo okružene vodom, a Gospodin nas je podario i vodom s neba da blagoslovi naš susret. U popodnevu smo posjetile izvor Rude. Na kraju dana na izvoru Graba molile smo Večernju i završile ovaj prekrasni susret.

Neka te hvali, Bože moj, sestra voda! Hvala svima onima koji su nam omogućili da se susret ostvari. Sve smo obogaćene ovim susretom.

U svoju svakodnevnicu pošle smo s pitanjima: Koliko je onih koji žđaju vode u svojoj svakidašnjici? Jesmo li svjesne koliko vrijedi svaka uzalud prolivena kap vode? Kad ću početi cijeniti ono što mi se daje u obilju i besplatno, kao dar?

s. Tamara Bota

HODOČAŠĆE REDOVNICA U VEPRIC

U subotu 31. svibnja 2008. godine, na blagdan Srca Marijina i Pohoda Bl. Djevice Marije, redovnice s područja Splitsko-makarske nadbiskupije, pod vodstvom delegata za redovnice fra Petra Lubine, hodočastile su u svetište Vepric. U godini 150. obljetnice Gospinih ukazanja u Lurdu i 100. obljetnice „hrvatskog Lurda“, na hodočašću je sudjelovalo oko 180 sestara svih redovničkih zajednica. Među njima i petnaest naših sestara zajedno s provincijalnom predstojnicom s. Klarom.

Po dolasku u svetište Vepric pred Gospinom spiljom sve hodočasnice je pozdravio upravitelj svetišta don Alozije Bavčević i ukratko upoznao s poviješću svetišta. Svetište je nastalo nakon prvog hodočašća Hrvata u Lurd koji su oduševljeni lurdsom špiljom poželjeli sličnu napraviti u Hrvatskoj. Tako je 15. listopada 1908. biskup Juraj Carić blagoslovio hrvatsko lurdsко svetište u Vepricu pokraj Makarske u koje od tada hodočasti veliki broj Gospinih štovatelja iz domovine, a navrate i brojni hodočasnici i turisti iz svih dijelova svijeta.

Slijedila je potom pobožnost križnoga puta. Svaku postaju predmolila je po jedna sestra iz različitih Družbi. Nakon toga je pred špiljom misno slavlje predvodio splitsko-makarski nadbiskup Marin Barišić. U propovijedi je Nadbiskup istaknuo kako su lurdska ukazanja Marijin pohod svojima. Marija nas uči kako se otvoriti poticajima Duha za otvorenost prema Bogu i za pohod bližnjima, onima s kojima živimo i s kojima djelujemo.

Nakon zajedničkoga ručka u velikoj dvorani vepričkog svetišta, sestre su posjetile kapelu u kojoj je nedavno postavljen novi mozaik. Ovo iznimno umjetničko djelo u koji je ugrađen i djelić ovog podneblja kroz kamene oblutke s makarskih plaža rad je o. Marka Rupnika, slovenskog isusovca čija likovna ostvarenja krase mnoge europske sakralne prostore. Gajeći osobitu pobožnost prema Mariji, nakon rada u Fatimi i Lurdu, o. Rupnik svoj rad utkao je i u Vepric. Pobočni dijelovi mozaika prikazuju navještenje Marijino kroz lik Gospe i anđela Gabrijela, a središnji je dio posvećen Milosrdnom Isusu. Mozaik je blagoslovljen upravo na nedjelju Božanskog milosrđa, 30. ožujka ove godine.

Susret je završio u predvečerje zajedničkom molitvom krunice u Gospinoj spilji. Jednodnevno druženje redovnica i duhovna obnova u prirodnoj ljepoti podbiokovskog hodočasničkog centra završeno je sa željom da se opet ponovi, u Vepricu ili na nekom drugom mjestu, u prirodi.

s. M. P.

ZLATNA HARFA

I ove godine naše sestre voditeljice liturgijskoga pjevanja zauzeto su sudjelovale na smotri dječijih zborova - *Zlatnoj harfi*.

U Makarskoj 3. svibnja sudjelovale su s. Terezina Bašić sa zborom iz župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kaštel Lukšiću, s. Sofija Vuković sa zborom *Gospini anđeli* iz Imotskog i s. Jasna Kasalo sa zborom *Zlatna srca* iz župe Svih svetih Zmijavci.

U Košutama 25. svibnja, od ukupno šest dječijih zborova, tri zbora su pripremale i na Zlatnoj harfi s djecom nastupile naše sestre: s. Blagoslava Lončar s dječjim zborom župe Gospe od Ružarija iz Segeta Donjeg, s. Filipa Smoljo sa zborom župe Sv. Mihovila iz Prološca, s. Anita Perkušić sa zborom župe Uznesenja BDM iz Klisa.

U Pagu 31. svibnja sudjelovali su *Antini slavuji* iz zadarske župe Smiljevac pod vodstvom s. Antonele Malenica, *Dominik Savio* iz Arbanasa sa s. Antonijom Jurić i zbor župe domaćina Sv. Marije iz Paga pod vodstvom s. Miljenke Biošić.

U Zaprešiću 14. lipnja sudjelovao je dječji zbor *Sunce* iz župe Majke Božje Lurdske iz Zagreba s voditeljicom s. Željkom Čeko.

Tema ovogodišnje Zlatne harfe bila je *Hvalite Gospodina sva stvorenja* s nakanom da djeca bolje upoznaju sv. Franju Asiškoga, trubadura i pjesnika koji svojom Pjesmom bratu suncu trajno poziva na otkrivanje ljepote Božjeg svijeta koji nas okružuje i Božje prisutnosti u svijetu, što se željelo postići izvedbom po jedne nove pjesme na tu temu. Svoj doprinos dala je i naša s. Božidara Kottek tekstrom pjesme na temu Harfe *Hvalite Gospodina sva stvorenja* namijenjene dječjem zboru *Sunce* njezine rodne župe Majke Božje Lurdske u Zagrebu. Tekst je uglazbio brat s. Božidare Antun Kottek, a s dječjim zborom izvježbala i na Zlatnoj harfi izvela s. Željka.

Druga pjesma za sve zborove bila je, kao i prethodnih godina, iz „košarice“ liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* kojom se dječjim pjevanjem postupno obnavlja bogata baština liturgijskog pjevanja Crkve.

Sve naše sestre sudionice na Zlatnoj harfi uložile su velik trud u stvaranju ozračja zajedništva među djecom, hvaljenja i slavljenja Gospodina liturgijskom pjesmom. Neke od njih su uz nastup na Zlatnoj harfi upriličile i godišnji izlet s djecom kao nagradu za ustrajno sudjelovanje u uvježbavanju pjevanja i oduševljenje za ljepotu i sklad liturgijskoga pjevanja.

s. Marija Petra

GLAZBENE VEČERI

Impresivno je čuti skladan, dobro uvježbani zbor odraslih. Ali, daleko je ljepše u istoj ulozi gledati i slušati djecu. Već sam pogled na nestrpljive i razigrane mališane na pozornici obećavao je jedno veselo druženje, ali to je mnogo manje no što su posjetitelji koncerta dobili tog proljetnog popodneva, 20. svibnja 2008. godine. A dobili su istinsko uživanje u glazbi, ozbiljnu i profesionalno uvježbanu djeci malog zbora o. š. Silvija Strahimira Kranjčevića u Zagrebu, dobili su iskreno čuđenje što su sve te malene i nestasne dječe glave upamtile i otpjevale.

Pod vodstvom s. Željke Čeko mali zbor je cijele školske godine djelovao uvježbavajući melodije za prigodne događaje, ali istovremeno pripremajući ovaj završni koncert. Uporno okupljujući učenike svih nižih razreda, s. Željka je stvorila kvalitetnu podlogu za ovu završnu svečanost. I vrijedilo je. Sveg truda, rada i entuzijazma, sve borbe s malenima, još neneviknutima na sustavni rad. Time je naše priznanje ovom koncertu još veće.

Početak je pripao veselim dječjim pjesmama koje smo mi posjetioci - roditelji, učitelji i gosti, i očekivali. Jer, primjereno je da djeca uzrasta od sedam do deset godina skladno i radosno otpjevaju takve pjesme.

A onda je došlo na red istinsko iznenađenje koncerta. Skladbe ozbiljnijeg „formata“: *Panis angelicus*, Thomasa da Celana iz 13. stoljeća, *Salve regina*, gregorijanski koral i *Ave Maria*, sve odlično uvježbane i otpjevane na latinskom jeziku. Oduševljenje publike bilo je razumljivo. Ni roditelji same djece a ni mi ostali nismo slutili kolika snaga leži u djeci koju se dobro vodi.

Sljedeće dvije skladbe su potvrdile i naglasile kvalitetu ovog glazbenog događaja. Prva je bila Verdijev *Nabucco* - zbor Židova u ropstvu (autorici ovog teksta najbolja izvedba koncerta) te Marovićev *Izvedi narod moj, o Gospode* (iz pjesme *Mojsije* S. S. Kranjčevića) po kvaliteti preozbiljne ali po izvedbi i te kako primjerene skladbe za ovaj dječji zbor.

Među brojnim solistima važno je istaknuti trio dječaka: Marka i Matije Skender i Josipa Svagelj u skladbi *Spona tvoje ljubavi*, te Janka Frankovića, učenika drugog razreda koji je na violončelu odsvirao skladbu *Varijacije na ukrainski narodnu temu* i otpjevao solo u pjesmi *Nestala je sekica*.

Završetak je bio ponovo u veselom dječjem tonu uz dobro raspoloženje publike koja je očito dobila i više nego što je očekivala.

Nadamo se da će se ovakav rad s. Željke uz pomoć Margite Jeličić-Spoljar, prof., nastaviti i da ćemo i dogodine svjedočiti iznimnom koncertu malog zbara.

Marina Janečić, učiteljica

Glazbenu večer upriličila je s. Željka, uz glasovirsku pratnju gosp. Antuna Koteka, i s dječjim zborom *Sunce* u župi Majke Božje Lurdske u Zagrebu, 10. lipnja 2008. godine. Na programu su bila djela uglavnom duhovnog sadržaja: Š. Marović: *Marija – Majka našeg Spasitelja*, Š. Marović: *Mir je Tvoj*, A. Kottek: *Slavimo Isusa*, Lj. Stipićić: *Spona Tvoje ljubavi*, M. Nardelli: *Jutarnja molitva*, A. Čelar: *Panis angelicus*, Bartolucci: *Domine exaudi*, Gregorijanski koral: *Salve regina*, A. Marković: *Ave Maria*, Fr. Engelhardt: *Ave Maria*, A. Pelizzari, Gask – XXXVI/444: *Ave Maria*, I. Lukačić: *Orantibus in loco isto*, A. Kottek: *Hvalite Gospodina sva stvorena*, M. Nardelli: *Mama, tata i ja*.

Kvalitetnim izvođenjem navedenih glazbenih djela *Sunce* je zasjalo pred župljanim punim sjajem i neodljivom snagom topline zagrijalo s. Željku i sve prisutne. Veličanstven glazbeni ugođaj uz *Sunce* nagrađen je dugotrajnim pljeskom i iskrenom čestitkom s. Željki za nesebični trud u odgoju djece i razvijanju osjećaja za ljepotu glazbenog izričaja.

s. M. P.

LOVRETSKI ZBOR NA HODOČAŠĆU

Glazba u liturgijskoj upotrebi potiče čovjekov duh k onim visinama kojima on teži u najskrovitijim dijelovima svoga bića. Molitva upravlja čovjekov pogled prema Bogu a pjevanje ga još više potiče i podupire. Prije više od 200 godina veliki glazbenik Wolfgang Amadeus Mozart (1756.–1791.) piše u svojim pismima da ga savršenstvo harmonije tonova upućuje Stvoritelju. Pjevanje pokreće naše glasnice, mišiće, tijelo, srce. Ono što se čini na slavu Božju umanjuje umor i povećava radost. Tako pjevanje na nedjeljnim i blagdanskim misnim slavlјima utječe na zadovoljstvo onih koji pjevaju kao i onih koji samo slušaju. Oni koji „samo slušaju“ i ne primijete da su im zvuci *Slave* već zatitrali duboko u venama, srcu, mozgu.

Pjevanje jednih utječe na molitveni stav drugih. To raspoloženje zajednice djeluje povratno i potiče pjevače da i dalje poklanjaju svoje sposobnosti za glazbeni izričaj u liturgijskim slavlјima. Stvara se krug davanja i primanja darova koji je nužan za vjernički život i život u zajednici. Kršćanski stav podrazumijeva ljubav i skladan odnos prema bližnjemu. Putem glazbe u bogoslužju, to se događa na najprirodniji način, tihom i neprimjetno ali vrlo snažno.

Kako bi se liturgijsko pjevanje njegovalo i održavalo na odgovarajućem stupnju, potrebno je ispuniti neke uvjete. Vrlo je važan duhovni život sestara pjevačica, njihovo poznавanje i međusobni odnosi. Probe pjevanja nisu dovoljne. Potrebno je otici na izlet, hodočašće i koncerte kako bi se družile u novim prilikama. Putovanja, razgledavanje znamenitosti, zajednički objedi i šetnje odmaraju i obogaćuju. Sve to utječe na naše odnose koje ćemo kasnije utkati u zajedničko služenje Bogu na slavu. Pjevajući pokraj sestre osjeti se vibracija njezina glasa i disanje koji odaju staloženost, sigurnost, zadovoljstvo ili zabrinutost, žalost. Svojim stavom mogu pomoći njezinim brigama ili podijeliti sreću. Zato je hodočašće prilika za bliži i topliji odnos onih koji svojim pjevanjem sudjeluju u bogoslužju.

Naš Lovretski zbor sestara uputio se na hodočašće 24. i 25. svibnja ove godine južno od Splita. Posjet sestrama u Sigurati bio je odredišna točka iz koje smo razgledali poznate znamenitosti Dubrovnika. Važna točka prvoga dana na putu prema Dubrovniku bila je kulturno-istorijske naravi: razgledavanja iskopina iz rimskog doba na području Narone i Arboretuma u Trstenom. Drugi dan provele smo u povijesno – nacionalnom raspoloženju: posjet Herceg Novom, Gospi od Škrpjela, Perastu, Kotoru i Budvi.

Za pjevački zbor od osobite su važnosti nastupi pred nepoznatom publikom. Tako se najbolje vježba sabranost u pjevanju, odnosi s pukom i izvedbena dotjeranost skladbi. U Herceg Novom imale smo priliku pjevanjem sudjelovati na misnom slavlju za Hrvate u rodnoj župi sv. Leopolda Bogdana Mandića. Drago nam je bilo da smo naišle na vrlo toplo gostoprимstvo župnika, sestara, domaćih vjernika i slučajnih turističkih hodočasnika. Da bi došlo do trajnog rasta u pjevačkom radu, vrlo je važno dobiti povratnu obavijest. Novi crkveni prostori daju sasvim novi tonski sklad u kojem se uživa trenutno, ali koji ostaje zabilježen u pamćenju. Ovakva iskustva skupljana godinama obogaćuju svaku članicu crkvenog zbora i potiču je na daljnje sebedarje putem pjevanja.

Provele smo lijepa dva dana u pjesmi, molitvi, šali, zadovoljnim šetnjama i razgledavanjima. Najtoplije se zahvaljujemo svima koji su nam svojim udjelom omogućili ovo hodočašće: sestrama u Sigurati na prijemu, župnicima u Herceg Novom i Perastu kao i našoj lovretskoj zajednici. Iskreno se nadamo da ćemo duhovnim blagodatima s ovog hodočašća pjevanjem koje uznosi srce i dušu obogatiti nedjeljna misna slavlja u našoj zajednici kao i u ostalim sredinama u kojima ćemo s vjernicima slaviti bogoslužje. Upravo to je najveći poticaj da naše pjevanje na Lovretu teži skladu i ljepoti koja će nama samima i drugima uzvisivati molitvu. Pjevanje je naša zahvalnost zajednici koja nas je iznjedrila, naš udio u sestrinskom životu.

s. Lidija Bernardica Matijević

VJERA OD SLUŠANJA I SVJEDOČENJA

Svjedočanstvom žive i predane vjere u Isusa Krista i njegovo evanđelje sveti je Franjo mnoge oduševljavao za Krista. Propovijedao je kršćanima i nekršćanima i osvajao njihove simpatije. Životopisci svjedoče da je tako omilio i sultana. Premda ga nije privolio da prihvati kršćanstvo, ovaj je glasnik velikoga Kralja svojim primjerom približio sultana, makar jedan korak, Kristu i njegovu evanđelju. Naime, radosnim je i neustrašivim propovijedanjem kršćanskoga Boga muslimanskome narodu zasigurno izazvao udivljenje u očima sultana i njegove svite, jer je takav čin uključivao opasnost po život te je graničio s ludošću, hrabrošću. Možemo dakle s pravom pretpostaviti, da je Franjo svojim nastupom na neuobičajen način zainteresirao braću muslimane za Osobu u čije je ime neustrašivo govorio.

Ne znamo koliko se u svome misijskome žaru i nastupu Franjo ugledavao u apostola, misionara naroda, svetoga Pavla. No, s ove povjesne udaljenosti uočavamo sličnosti u navjestiteljskom djelovanju ove dvojice kršćanskih velikana duha. U godini, koja je od 28. lipnja 2008. proglašena jubilarnom godinom sv. Pavla u prigodi dvijetisućite obljetnice njegova rođenja, čini se sasvim prikladnim povezati Franjin navjestiteljski nastup s Pavlovim. Apostol je Pavao širio kršćanstvo među poganimi i postao učiteljem naroda. Svjestan da vjera dolazi od slušanja (usp. Rim 10,17), neumorno je naviještalo Krista raspetoga premda je znao da će neki takav navještaj ocijeniti kao ludost (usp. 1 Kor 1,18). „I danas su Kristu potrebbni apostoli pripravni žrtvovati sami sebe. Potrebni su mu svjedoci... poput sv. Pavla“, ističe papa Benedikt XVI.

Naviještanje Krista i kršćanskih vrednota u ovo naše vrijeme nije više opasno po život, ne vodi u mučeništvo ali može biti dosta mučno, zahtjevno. Zapravo, uvijek je zahtjevno govoriti o Kristu i vjerodostojno živjeti njegov nauk bez obzira na povjesne epohe. U svakom vremenu postoje neka suvremena pravila življenja, uvjerenja i idoli prema kojima je kršćanstvo zaostalo a Krist neprivlačan. Upravo zbog toga i takvoga mentaliteta u Crkvi nikada ne će biti viška istinskih misionara – apostola Krista i njegove Radosne vijesti, onih koji su spremni životom i riječju svjedočiti suvremenost i svevremenost evanđelja.

Uz vjernike koji lako podliježu različitim otuđenjima od kršćanskih uvjerenja, uvijek ima onih koji žele ostvariti dublu povezanost s Kristom, osvježiti svoju vjeru, obnoviti njenu životnost i dati joj novo osmišljenje. Vjerojatno se tragom takvih potreba u sedamdesetim godinama prošloga stoljeća u našoj zajednici počeo razvijati apostolat mladeži. Kroz duhovne obnove sestre su djevojkama nudile duhovne sadržaje te su dale svoj udio na putu njihova kršćanskoga dozrijevanja. Potvrda tomu jesu uspomene mnogih žena koje se s radošću i pohvalama spominju duhovnih obnova na kojima su sudjelovale u danima svoje mladosti, a nerijetko se čak i sadržaja sjećaju.

U duhu Apostolove pouke da vjera dolazi od slušanja, Franjina redovničkoga svjedočenja i tradicije naše zajednice Sekcija za apostolat mladeži i danas organizira jednodnevne duhovne obnove i to za osnovnoškolce, srednjoškolce, studente/ice i članove crkvenih zborova koje vode naše sestre. Tako je od početka godine održano ukupno trinaest duhovnih obnova. Voditeljice: s. Karolina Bašić, s. Rita Maržić, s. Filipa Smoljo, s. Danijela Kovačević i s. Natanaela Radinović animirale su preko 300 sudionika/ica duhovnih obnova koje su se najvećim dijelom održavale u našoj kući u Arbanasima u Zadru, potom na Smiljevcu u Zadru, na Pagu, u Imotskom, Kaštel Lukšiću i Splitu. Sudionici obnova razmišljali su i molili na različite teme: *Očenaš - škola molitve, Dragocjeni biser – skriveno blago, Marija*

kao učiteljica molitve, Gospodine, ti imaš riječi života vječnoga, Isus je zakon jer on će ispuniti želje srca tvojega, Gospodine, nauči nas moliti.

Uz organiziranje duhovnih obnova članice Sekcije uključene su i u rad FRAME – Franjevačke mladeži. Tako s. Filipa pomaže župniku u animiranju proloških framaša a s. Natanaela župniku u animiranju sinjskih framaša. Od siječnja ove godine s. Rita vodi framaške susrete u našoj kući u Arbanasima. To je prava novost u našoj zajednici jer se radi o prvoj Frami koja se okuplja u našoj kući i koju samostalno kao duhovna asistentica vodi naša sestra. Za sada je u Framu primljeno pet srednjoškolki. Ne zaboravljajući da kvaliteta ima prednost pred kvantitetom, nadamo se da će to malo sjeme pustiti svoje korijenje, te da će mladi mladima, kako to obično biva, prenijeti pozitivna iskustva i svojim primjerom privući nove članove, jer upravo se tim svjedočkim putem riječi i djela vjera razvija od početka, od svoga Korijena – Krista, preko apostola, svetaca i svakoga čovjeka koji je prihvatio Radosnu vijest i dopušta da se ona u njega ucijepi *te plodove nosi i raste* (Kol 1,6).

s. Natanaela Radinović

FRAMA

Frama je kratica za zajednicu mlađih koji se nazivaju Franjevačka mladež. Frama je «bratstvo mlađih koji se osjećaju pozvani Duhom Svetim da žive kršćanskim životom u svjetlu poruke sv. Franje Asiškoga, u sklopu franjevačke obitelji.» Zajednicu Frame čine mlađi od 14. do 30. godine. To su mlađi koji žele dati pravi okus svojemu životu.

Dvadesetak godina kad je osnovana GIFRA što je na talijanskom kratica za Gioventù Francescana (Franjevačka mladež). Imajući prilike vidjeti kako djeluju mlađi framaši u Italiji, nekolicina bogoslova iz franjevačkog samostana na Kaptolu u Zagrebu odlučila se učiniti nešto slično i kod nas. Tako je za službeni datum osnutka Frame u Hrvatskoj uzet 14. prosinca godine Gospodnje 1992. Frama je dakle stasala u Hrvatskoj franjevačkoj provinciji Svetih Ćirila i Metoda koja obuhvaća prostor od Iloka do Rijeke - Trsata. Najprije su se mlađi započeli okupljati u samostanu na Kaptolu, ali ubrzo se Frama proširila i u ostale znane i neznane nam franjevačke krajeve Hrvatske. Tako danas u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini ima oko 1500 - 2000 framaša, što simpatizera, a što pravih.

FRAMA – ARBANASI. Posljednjih godina dogodila se reorganizacija u Frami. Naime, prije se osnivanje bratstva vezivalo samo uz muške franjevačke zajednice. Danas kada su bratstva podijeljena na regije postoji mogućnost da i ženske redovničke zajednice budu mjesto okupljanja mlađih framaša. To je prilika i za našu Zajednicu. Stoga je odlučeno da

se i u našem samostanu u Arbanasima mladim Zadranima i Zadrankama ponudi da budu framaši. Nakon potrebnih priprema, prvi susret budućih framašica dogodio se 26. siječnja 2008. godine. Pozivu se odazvalo sedam djevojaka, a do danas ih redovito dolazi pet.

Nakon priprema mladi koji dolaze na susrete, ako žele mogu biti primljeni u bratstvo-sestrinstvo Frame. Taj radostan događaj, koliko samo priželjkivan, dogodio se 31. svibnja 2008. u našem novom samostanu. S Anicom, Damirom, Ivanom, Sarom i Androm radosno smo slavili njihovo primanje u bratstvo Frame – što je ujedno označilo službeni početak bratstva Frame u Arbanasima. Našu radost umnožili su svojom prisutnošću framaši Frame-Srce Isusovo – Voštarnica, Frama-Relja i framaši iz Knina. Svečanu Euharistiju predvodio je fra Domagoj Volarević iz Knina.

s. Rita Maržić

DUHOVNE OBNOVE ZA MLADE

U organizaciji Povjerenstva za duhovna zvanja i ministrante zadarske Nadbiskupije, čija je članica i s. Rita, održana su tri turnusa jednodnevnih duhovnih obnova za učenice sedmih i osmih razreda: 3. svibnja, 17. svibnja i 31. svibnja 2008.

Sudjelovalo je ukupno 60 učenica sedmih i osmih razreda iz sljedećih župa nadbiskupije: Privlaka, Benkovac, Gorica-Raštane, Pakoštani, Pag, Zadar-Arbanasi.

Tema susreta bila je: *Isus je zakon, jer On će ispuniti sve želje tvojega srca.* Nakon upoznavanja, uvodne molitve, u prvom dijelu susreta sudionice su u samostalnom radu razmišljale i pokušale odgovoriti na pitanje, kakav je Bog kršćana, a kakav je njihov Bog. U skupinama razmišljale su nad odabranim evanđeoskim tekstovima i otkrivale kojim ih je sve darovima Bog obdario i na koji način mogu osobno uzvratiti na Božju ljubav. Razmišljale su koji su to važni razlozi da se bude Isusov prijatelj. Sudionice su aktivno i radosno sudjelovale što se vidi iz njihovih napisanih dojmova:

- Sve mi je bilo super, ali posebno mi se svidio rad u skupini i tema susreta. Željela bih opet doći.

- Dojmila me se molitva i cijela ova duhovna obnova ostavila je na mene jedan snažan dojam koji će pamtitи.
- Sve me se doj Milo. Inače ne idem u crkvu, ali mislim da će od sada biti bolja.
- Drago mi je što sam bila dio ovog zajedništva i voljela bih da dođem i drugi put.
- Svidjele su mi se sestre. Lijepo su nas primile. Bilo je puno smijeha.
- Posebno me se dojmila sveta misa na kojoj sam spoznala tko je zapravo Isus Krist.

Sudionice su imale i priliku pristupiti sakramantu sv. isповједи a susreti su završavali radosnim slavljenjem Euharistije. Svi susreti održani su u našem samostanu u Arbanasima.

s. Rita Maržić

IZ NAŠIH DJEČJIH VRTIĆA

Susret sestara odgajateljica

U jednom od svojih zapisa o poniznosti Majka Tereza napisala je ovu rečenicu: «Birati uvijek ono što je teže». Tko to još bira i traži za sebe ono teže? Nije li možda bolje izbjegavati sve što se izbjegavati da pa tako i edukaciju za vlastito profesionalno usavršavanje? Kome je potrebno usavršavanje kad smo došli do stupnja savršenosti u svome poslu i poslanju? Upitne rečenice kao što su: Kako odgajamo i obrazujemo povjerenu nam djecu? Koliko su u skladu sa životom naše misli, riječi i djela? Ima li dijete pravo na potpunu istinu o spoznavanju sebe, drugog i Boga? Kako uvoditi djecu u prijateljsku komunikaciju s Bogom putem osobnog molitvenog izražavanja?, za nas izgleda spadaju u kategoriju biranja onog što je teže. A kako i ne bi bilo teško kad naša komunikacija bilo s Bogom, bilo s ljudima zamuckuje i zastaje.

Da smo svjesne svojih poteškoća u komunikaciji i da ih želimo rješavati, pokazuju i susret sestara odgajateljica u našim dječjim vrtićima održan u subotu, 10. svibnja 2008., u našem samostanu u Zadru, u organizaciji Sekcije za predškolski odgoj, na temu: *Komunikacija prema drugima*. Sudjelovale su sestre iz naša tri vrtića: Kaštel Lukšića, Zagreba i Zadra. Voditeljica prijepodnevnog susreta bila je s. Ivanka Mihaljević, naša sestra sarajevske provincije, koja je svoje izlaganje započela molitvenom prezentacijom *Marija žena šutnje*. S. Ivanka se u svom izlaganju osvrnula na komunikaciju s Bogom, s drugima i sobom. Bog ulazi u naš život i na nama ostavlja trag, trag susreta koji se odražava na našim licima. Kažemo da je čovjek biće odnosa, a odnosi su bogatstvo njegova života. Nadalje, čovjek je biće zajedništva, on ne može biti sam, niti se može sam ostvariti, potrebni su mu drugi. Stoga svrha posvećenog života, ukazala je s. Ivanka, nije preživljavanje, nego proroštvo. Uloga posvećenog života je učiniti vidljivim što je radosna vijest sada, za naše vrijeme. Posvećeni trebaju učiniti sadašnjost svetom. Stoga, molimo zajedno s papom Benediktom XVI. koji kaže u svojoj molitvi Majci Božjoj: «Pokaži nam Isusa. K njemu nas vodi. Nauči nas upoznati ga i ljubiti, da bismo i mi mogli postati sposobni za istinsku ljubav i biti izvor vode žive usred žednoga svijeta.»

Poslijepodnevni dio nastavljen je uz druženje i upoznavanje s odgajateljicama Marijom i Lucianom, koje rade u našem zadarskom vrtiću. Lijepo je bilo vidjeti njihovo zadovoljstvo što je baš njih zapala čast raditi kod nas. Nadam se da će sestre iz ove sekcije imati na umu upriličiti jedan susret svih djelatnica naših vrtića kako bismo se uzajamno obogatile i osvježile različitim doživljajima i spoznajama.

Nakon predaha nastavljen je radni dio susreta razgovorom o tekućim pitanjima iz djelovanja naših vrtića. Koordinatorica ovog dijela susreta bila je provincijalna predstojnica s. Klara Šimunović koja je sudjelovala u cjelodnevnom radu. Budući da uvijek i u svemu počinjemo od najmlađih, tako je bilo i ovdje u Zadru. S. Sanja Stojić kao voditeljica najmlađeg vrtića upoznala nas je s njegovim djelovanjem, o njihovim uspjesima, a i poteškoćama. S. Kruna Plazonić voditeljica vrtića u Kaštel Lukšiću podijelila je veselje i radost djece i sestara odgajateljica pri obnovi i proširenju njihovog vrtića. S. Radoslava Bralo ravnateljica vrtića izvjestila je o radu našeg vrtića u Zagrebu. Svaki vrtić na sebi svojstven način djeluje. Puno je toga zajedničkog u sva tri vrtića, a isto tako puno je toga različitog, jer okolnosti u kojima djelujemo su različite. Ali cilj i svrha su nam svima zajednički: u okviru cjelokupnog odgoja njegovati i razvijati religioznu dimenziju djeteta ospozobljavajući ga, primjereno njegovoj dobi, za otkrivanje, prihvatanje i življene autentičnih vrednota evanđelja u odnosu na sebe, drugoga, te na poseban način Boga.

Ovaj susret završen je vrlo neuobičajeno. Naime, toga dana bila je župna svečanost Gospe Loretske, «Arbanaško čudo». A nema svatko prigodu sudjelovati na toj svečanosti.

Ovom prigodom želimo zahvaliti s. Ivanka što je našla vremena i obogatila ovaj susret svojim izlaganjem. Zahvaljujemo se i s. Sanji koja se potrudila da se ovaj susret ostvari, i svima onima koji su nam na bilo koji način omogućili da se lijepo i ugodno osjećamo.

s. Helena Rašić

Moja prva godina

Kad sam prvi put čula da se otvorio dječji vrtić u Arbanasima kod časnih sestara, u sebi sam osjetila silnu želju – biti odgajateljica u tom vrtiću. S obzirom da nisam znala kad će se vrtić otvoriti, iznenadilo me da se to već dogodilo. Vrijeme je prolazilo i jednom sam slučajno u razgovoru s prijateljicom saznaла da će se otvoriti još jedna odgojna skupina, za koju će sestre uposlili još jednu odgajateljicu. Istina, već sam bila u radnom odnosu i samo mi je Bog pomogao izdržati neugodnosti koje sam proživljavala, jer sam se isključivo uzdala u njega. I da ne duljim; kad se nisam nadala niti pomislila, moja je želja ispunjena, primljena sam za odgajateljicu u vrtiću Školskih sestara franjevaka.

Otkad sam završila za odgajatelja u vjeri i dobila nebrojeno odgovora i mira u srcu, željela sam raditi u vjerskom vrtiću. Kad dolazim na posao susrećem krasne kolegice. Kad odlazim, odlazim s mirom u srcu i to je velika radost. Svim drugim časnim sestrama koje sam upoznala i koje su mi pristupile posebnom toplinom i srdačnošću i ovim putem zahvaljujem. Kad me prijatelji upitaju: „Kako ti je?“, spremno odgovorim: “Tamo gdje je dragi Bog prisutan svaki dan u molitvi ne može biti loše, već samo dobro“.

Kroz događanja adaptacije do Božića kao i vrijeme do Uskrsa, prošlo je tako brzo i sve je vodilo proslavi Majčinog dana. Sav trud i sva ulaganja od početka pedagoške godine vratila su se stostrukom. Djeca su doista taj dan dala sve od sebe, roditelji su bili oduševljeni, a što je najbitnije i mi tete smo bile zadovoljne. Neki su roditelji danima govorili o toj predstavi uz komentar da smo mogli i na TV. Kako sve brzo dođe, tako je brzo došla i proslava Majčina dana. A sada, kao da je mjesecima iza nas. Ispred nas je još završna svečanost oproštaja s predškolcima. Vjerujem da za nas neće biti ugodna, jer djeca ispletu posebnu mrežu oko srca koja se teško skida.

Marija Marušić, D.V. Jordanovac - Zadar

Odgoj za odgovornost svega od Boga stvorenoga

Postavlja se pitanje temeljnih načela, kriterija ili standarda po kojima moramo odrediti što bismo moralno trebali učiniti, što je moralno ispravno ili pogrešno i koja su naša moralna prava. Kojih se karakternih pravila trebamo pridržavati, što trebamo *biti*? Na popis mogu spadati hrabrost, poštenje, savjesnost, pravednost, ali je razlika u tome što se to među ljudima može razlikovati. Najadekvatnije je ono što dopušta i prihvaca značajke koje su u potpunosti bile izražene u određenoj dobrotvornoj i pravednoj situaciji ili radnji. Moral bi morao obuhvaćati shvaćanje da *jesmo* određena vrsta ljudi, a ne da samo *činimo* određenu vrstu stvari. A potom prihvatići i druge ljude i u svojim mislima živo predočiti i njihove interese i stavove i uživjeti se u njihov unutarnji svijet tj. razviti empatiju. Naravno, to je ono na čemu se radi cijeli život gdje su potrebne godine i godine „učenja“ samog života. Izdvojila bih jedan citat od J. Roycea koji je dosta razumljiv za većinu ljudi: „Što je dakle, tvoj susjed? I on je također, mnoštvo stanja, doživljaja, misli i želja, jednako stvaran kao što si ti... tvoj je susjed jednako zbiljski, jednako konkretan, kao što si ti... Vjeruješ li u to? Jesi li siguran što to znači? To je za tebe pokretnica cijelog tvog ponašanja u odnosu na njega.“

Moral, moralna svijest, empatija, prosocijalno ponašanje potrebno je razviti kod djece. Kako i na koji način znaju i trude se njihovi roditelji i odgojitelji? Prvenstveno za odgajanje je

potrebno *biti* i u skladu s tim i *djelovati*. Jer dijete usvaja određena znanja putem oponašanja. Zato je potrebno biti tu tako da nas dijete može oponašati. Moramo pokušavati postati ljudi koji su dostojni toga da budu oponašani. Bitno je djetetu dati prave smjernice u ponašanju i „udariti“ dobre temelje kako bi izraslo u kvalitetnu osobu svjesnu svojih osobina.

Ukratko, nastojala sam i na svoj način približiti temu koja mi je oduvijek bila posebno aktualna i zanimljiva, a o njoj je, na seminaru, govorila prof. Mirjana Milanović. Cijeli seminar u svrhu stručnog usavršavanja predvodila je pedagoginja Brankica Blažević.

U drugom djelu, nekoliko vrtića predstavilo je svoje projekte koje su predvodili s djecom, što je bilo vrlo zanimljivo čuti i vidjeti u *power point* prezentaciji.

Mišljenja sam da je uvijek dobro sudjelovati na ovakvim i sličnim seminarima gdje se odgajatelji mogu stručno usavršavati i posvijestiti određene vrste ponašanja, prikupiti razne ideje i razmijeniti korisne informacije s odgajateljima iz ostalih vjerskih vrtića u Hrvatskoj.

Teme, tj. projekti bili su vrlo zanimljivi: „Biti u službi drugog“, „Smrt i uskrsnuće“, „Važnost šume i svega stvorenoga od Boga“, „Voda“... Svaka tema je predstavljena na svoj način, s mnoštvom bogatih radionica gdje su djeca mogla stvarati, komunicirati, izrađivati, tj. zadovoljavati svoje potrebe za radom i igrom.

Seminar je održan 6. i 7. lipnja 2008. u Zagrebu na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove. Nas dvije, Marija i ja, odsjele smo u samostanu sestara franjevaka na Jordanovcu, gdje su nas otvorena srca i raširenih ruku primile i pomogle nam da se osjećamo kao u svojoj kući. Spomenula bih par imena, ali poznavajući ih, skromne kakve u svojoj biti jesu, to će izostaviti, a one će znati čija su imena trebala biti na papiru. Zato, od srca im hvala!

Vratile smo se punе iskustava i novih saznanja u naš voljeni Zadar, jedva čekajući podijeliti doživljeno s kolegicama dječjeg vrtića Jordanovac. Ovaj osvrt završila bih činjenicom kako je svatko od nas stvoren od Boga i da svatko od nas ima određenu ulogu u životnom scenariju, a na nama je da tu ulogu prepoznamo, uvijek se oslanjajući na Boga. Jer stvorenim smo da činimo velike stvari, a odgoj djece je itekako, *velika stvar*.

Luciana Berović, D.V. Jordanovac - Zadar

Hodočašće u Mariju Bistricu

Katehetski ured Zagrebačke nadbiskupije i katolički vrtići grada Zagreba organizirali su hodočašće roditelja, djece i odgajatelja, u subotu 24. svibnja, u nacionalno svetište Mariju Bistricu. Sudjelovalo je 13 vrtića iz grada Zagreba, te hodočasnici iz Našica i Kloštar Ivanića. Procesija je krenula sa središnjeg trga, a svaki vrtić nosio je svoju zastavu. Hodočasnici su s pjesmom ušli u crkvu, obilazili kip Majke Božje Bistričke, a zatim se uputili prema otvorenom svetištu gdje je slavljena sveta misa. Djeca su za vrijeme svete misse pjevala pjesme koje su marljivo uvježbala sa svojim tetama za ovu prigodu.

Kako bismo upotpunili ovo prekrasno druženje, poslje sv. mise djeca iz DV Jordanovac su zajedno sa svojim roditeljima i tetama izmolili križni put na bistričkoj Kalvariji. Ostatak dana hodočasnici su provodili razgledavajući marijansko svetište. Poruka koju smo svi skupa ponijeli iz ovog svetišta: Kako je lijepo provoditi vrijeme zajedno se moleći!

Karolina Nezić, odgajateljica

IDI ZA MIROM

Šuti i slušaj, slušaj svoga srca zov. Idi za mirom. Ovo je bila „naša himna“ od 28. lipnja do 2. srpnja 2008. u Bijelom Polju, koju je odabrao fra Mladen Herceg. Skupa s novakinjama i postulantkinjama triju provincija mi kandidatkinje imale smo tečaj uvođenja u meditativnu molitvu. Za razliku od prošle dvije duhovne obnove na kojima sam sudjelovala kao kandidatkinja, ova je bila puno intenzivnija i kao što himna kaže, važno je bilo slušati svoga srca zov i tražiti mir, ići za mirom.

Na samom početku tečaja svaka od nas odabrala je jednu ili dvije slike te se preko njih predstavila, rekla nešto o sebi. Fra Mladen je kratko rekao o sadržaju ovog tečaja. Nakon toga svaka se mogla povući u svoju sobu. Oko 18 sati našle smo se u kapeli da bismo slavile Euharistiju. Navečer smo imale meditaciju misnih čitanja sljedećega dana, tj. svetkovine sv. Petra i Pavla. Nakon meditacije imale smo mogućnost reći što nas se posebno dojmilo, koja rečenica i zašto. Fra Mladen nam je obragličao da naš stav može biti molitva bez riječi i da govor tijela govoriti više nego bilo koja druga molitva.

U nedjelju smo nastavili s radom. Fra Mladen nam je rekao: „Jedno od najvažnijih pravila meditacije je prihvati i zavoljeti sebe. Molitva ne mora biti samo Zdravo Marijo, Oče naš... Molitva je hodanje, ležanje, sjedenje, pranje suđa. Sve je to molitva.“

Nakon ručka u posjet nam je došla časna majka s. Natalija Palac. Imale smo čast upoznati je i zbog toga smo zaista sretne. Iznenadila nas je time što je znala za nas, a veliku većinu je i poznavala. Nasmijale smo se, družile, no brzo je morala otići.

Navečer smo imale rekreativno slavlje. Svima nam je posebno bila draga ta večer jer smo se družile kroz razne društvene igre. S. Mirja, s. Karolina i ja nasmijale smo se do suza kada smo vidjele našu dragu Nadu kako brzo trči. U jednoj igri nitko ju nije sustigao, bila je najbrža.

U ponedjeljak nam je fra Mladen govorio o našim strahovima te koliko su važni naši snovi koji nam na svoj način govore o nama samima. Također nas je uveo u molitvene geste. Bile smo oduševljene jer nas je fra Mladen obogatio novom molitvom, molitvom bez riječi. Opustile smo se i uživale u molitvi kroz pokrete.

Nadi i meni se posebno svidio „habit“ koji nose postulantkinje i novakinje hercegovačke provincije. Vrijeme provedeno zajedno proteklo nam je jako brzo. Jedva čekamo naš sljedeći susret.

Zahvaljujemo našim sestrama, s. Karolini, s. Mirji i ostalim sestrama što su nam omogućile da ovo iskusimo. Posebno se zahvaljujemo s. Zdenki i s. Petri, te ostalim sestrama u Bijelom Polju na gostoprivrstvu.

Dao Bog da ova škola molitve postane naš život.

Magdalena Kljajić, kandidatkinja

NAŠI POKOJNICI

SESTRE NAŠE KONGREGACIJE

- s. M. Lamberta Lučovnik**, živjela 92 godine, u Kongregaciji 70 godina,
preminula 29. ožujka 2008. u Pliberku/Bleiburgu
- s. M. Helen Kovačić**, živjela 76 godina, u Kongregaciji 58 godina,
preminula 11. travnja 2008. u Lemontu
- s. M. Tita Kolarič**, živjela 94 godine, u Kongregaciji 73 godine,
preminula 22. travnja 2008. u Mariboru
- s. M. Anela Čolić**, živjela 70 godina, u Kongregaciji 44 godine,
preminula 3. svibnja 2008. u Zagrebu
- s. M. Raphael Kness**, živjela 92 godine, u Kongregaciji 76 godina,
preminula 21. lipnja 2008. u Lemontu
- s. M. Dragana Dragičević**, živjela 59 godina, u Kongregaciji 40 godina
preminula 30. lipnja 2008. u Mostaru

RODBINA SESTARA

Stipan Mravak, brat s. Laurencije i s. Ivanke, preminuo 16. travnja 2008. u 79. godini života.

Ika Sirges, sestra s. Zorislave Radić, preminula 25. travnja 2008. u 60. godini života.

Don Srećko Bezić, brat s. Leonije, preminuo 19. svibnja 2008. u 86. godini života.

Marija Milanović-Litre, sestra s. Vjere Prcela, preminula 2. lipnja 2008. u 79. godini života.

Luid Bašić, brat s. Karoline, preminuo 7. lipnja 2008. u 71. godini života.

Drago Štrbac, brat s. Jelene, preminuo 12. lipnja 2008. u 75. godini života.

ZAHVALE

U trenucima kada smo pogodjeni iznenadnom smrću našega dragoga brata Stipana osjetile smo blizinu i pažnju mnogih, posebno sestara naše zajednice kao i brojnih svećenika i stoga vam od srca hvala. Hvala svima koji su ga preporučili u svoje molitve i izrazili nam pismenu sućut. Naši pokojni žive u našim mislima i molitvama, njihov odlazak nama je poticaj da molimo jedni za druge.

Vaše zahvalne s. Laurencija i s. Ivanka

Drage sestre!

Kratka i teška bolest prekinula je nit ovozemnog života moje drage sestre Ike. Za njezinu plemenitost, jednostavnost, nadasve strpljivost u opakoj bolesti, neka je Gospodin u nebu podari vječnom srećom.

A za vas, sestre, nemam riječi kojom bih vam mogla zahvaliti u svoje ime, u ime moje majke i cijele obitelji, koje ste na bilo koji način, usmeno ili pismeno, izrazile sućut zbog gubitka moje sestre. Dirnuta sam pažnjom, posebice u trenutcima ispraćaja njezinih posmrtnih ostataka na posljednje zemaljsko počivalište u Kijevu.

Topli hvala našem, mojem, zboru Gospe od Zdravlja na čelu s mo. fra Stipicom Grgatom što su svojim pjevanjem uzveličali sv. misno slavlje. A svećenicima, svakom posebno i svima zajedno, veliki hvala na svečanom misnom slavlju.

Hvala i svim mojim dragim prijateljima i znancima koji su na ispraćaj došli u velikom broju.

Toplo preporučam u vaše molitve moju dragu sestru.

s. Zorislava Radić

Zahvalujem s. Klari i ostalim sestrama koje su ispratile na posljednji zemaljski počinak moga brata don Srećka, također i svim sestrama za molitvu i iskrenu sućut.

Zahvalna s. Leonija Bezić

Velika hvala, drage sestre, za sve ono što ste učinile za mog brata Luiđa prilikom njegove kratke bolesti. Svima se iskreno zahvalujem za izraze sućuti, za molitve te za prisutnost na posljednjem zemaljskom ispraćaju.

Dušu svog dragog brata preporučam u vaše molitve, kao i njegove najbliže da ih prati i jača snaga vjere u Krista Uskrsloga.

Vaša s. Karolina Bašić

Drage sestre!

Dirnuta sam vašom pažnjom koju ste iskazale meni i mojoj obitelji u trenutcima ovozemnog rastanka s mojim dragim bratom Dragom.

Hvala svima koje ste svojom prisutnošću uveličale njegov posljednji ispraćaj sudjelujući u sprovodnim obredima i misnom slavlju.

Hvala svima koje ste mi izrazile svoja suošćećanja. Hvala sestrama na Lovretu i u Zagrebu. Posebno hvala sestrama u Kninu koje su dale sve od sebe da mi ublaže bol i patnju.

Hvala župniku i gvardijanu u Kninu fra Petru Klariću na toplim riječima kojima je osvijetlio život i patnju moga brata.

Uskrsli Krist blagoslovio i naplatio vašu ljubav. Mom bratu želim pokoj i mir u Kristovoj ljubavi. Zahvalujem svim sestrama moje Provincije, posebno sestri provincijalki, s. Klari, koja mi je prva izrazilila sućut.

Vaša s. Jelena Štrbac

IZ ŽIVOTA NAŠE KONGREGACIJE

IZ GENERALNE KUĆE

Drage sestre!

Želimo vas pozdraviti i ukratko informirati o nekim događajima iz života u generalnoj kući.

Tijekom ove godine, kao što znate, mnogo smo radile na obnovi našeg zakonodavstva. Zahvaljujući vašem doprinosu, radu komisije i pomoći stručnjaka za kanonsko pravo, polovicom travnja privele smo kraju nacrt obnovljenih Konstitucija i Odredaba. Početkom svibnja prevedene nacrte odaslale smo sudionicama Vrhovnoga kapitula. Hvala Bogu i vama koje ste nam na bilo koji način pomogle, svojim prijedlogom, molitvom i žrtvom. Neka vam Gospodin uzvrati!

Kroz ovo vrijeme ostvarena su dva kanonska pohoda. Vrhovna predstojnica s. Natalija Palac od 2. do 14. lipnja t. g. bila je u kanonskom pohodu sestrama bosansko-hrvatske provincije u Austriji i u Njemačkoj, a vrhovna zamjenica s. Aleksandra Kuri od 15. do 24. svibnja u kanonskom pohodu sestrama Koruške provincije (Austrija).

Kroz ovo vrijeme nastojale smo također biti u duhovnim vježbama: ili u svojim provincijama ili u drugim redovničkim kućama ovdje, u okolini. Bogu hvala za te milosne dane, kad smo mogle više “biti s Njim”.

I u generalnoj kući može se razboljeti. Ovaj put “sestra” bolest pohodila je našu dobru kuharicu s. Irenu Zeba. Više od mjesec dana bila je na bolničkom liječenju. U našoj kuhinji nastojale smo se snalaziti najprije mi same, kasnije su nam velikodušno pritekle u pomoć susestre mostarske provincije u osobi s. Tomislave Vukoja (jedan mjesec) i sestre bosansko-hrvatske provincije u osobi s. Samuele Klaić. Vrlo smo zahvalne provincijskim upravama što su pokazale razumijevanje za naše potrebe, a s. Tomislavi i s. Samueli za njihovu raspoloživost i dragocjenu pomoć. Sestri Ireni želimo brzo ozdravljenje.

Drage sestre, svima vama koje započinjete vrijeme godišnjih odmora, želimo dobar odmor tijelu i duhu. U vaše molitve preporučujemo pripravu i odvijanje izvanrednog Vrhovnog kapitula. Hvala!

Mir i svako dobro!

s. M. Aleksandra Kuri

IZ MARIBORSKE PROVINCII

Drage sestre, srdačan vam pozdrav! Neka vam Gospodin dade svoj mir!

Ponekad je vrlo teško izabrati novosti za Kongregacijski list, jer mnogo je zanimljivosti koje bismo rado posređovale svim sestrama. Osim toga mnogi događaji skriveni su ljudskim očima i samo Bogu su znani. Nek sve bude Njemu na slavu!

Crkva u Sloveniji 10. svibnja u Celju proslavila je svoj *pastoralni dan* pod gesлом »Za život – za obitelj«, na kojem su se okupili biskupi, svećenici, redovnici i redovnice te brojni vjernici laici. Bio je to vrhunac pastoralnog događanja, započetog prije deset godina slovenskom Sinodom.

Viši redovnički poglavari i poglavarice, udruženi u Konferenciju redovničkih ustanova Slovenije, sredinom svibnja t. g. imali su susret sa slovenskim biskupima, koji su ih izvijestili o svom posjetu *ad limina* u siječnju ove godine i s kojima su razmijenili mišljenja o nekim aktualnim pitanjima.

Susreti nas povezuju. Od 15. do 17. veljače u kući odgoja u Mariboru bio je susret sestara iz početnog odgoja i kandidatkinja s njihovim odgajateljicama. Glavna tema bila im je riječ sv. Franje: "Svi ste vi braća". „Otkrile smo mnogo lijepoga i dobrega“, zapisala je novakinja s. Tina Dajčer. Doista, svaka je sestra veliki dar, potrebno je imati otvorene oči i srce da se vidi njezino majčinsko darivanje! Takav pogled na sestre ispunio nas je velikom zahvalnošću, radošću i hrabrošću za daljnje korake u zajedničkom životu.

Od 25. do 27. ožujka 2008. godine na korijenima naše redovničke ustanove u Mariboru ostvaren je prvi susret juniorki iz triju slovenskih provincija i iz rimske regije. Bile su tri sestre iz Egipta, jedna iz Madagaskara, tri iz Slovenije i s njima njihove odgajateljice. Premda različite po narodnosti, jeziku, kulturi, starosti i karakteru, duboko su doživjele ljepotu sestrinstva, Božjega djela, potrebu susresti se, moliti jedna za drugu, uzajamno se pomagati i podupirati. »Divno je to što smo sada kao provincije bolje povezane. Sretne smo zaista, što smo smjele stupiti u kuću gdje je živjela naša utemeljiteljica. Božji Duh nas je povezao u radosti i uzajamnom slušanju. I bez poznavanja jezika razumjele smo se, jer nas je ljubav ujedinila«, zapisale su juniorke tršćanske provincije.

Susret sestara triju slovenskih provincija bio je 12. travnja u Mariboru. Pogledale smo izložbu o vjerskoj, socijalnoj i kulturnoj baštini mariborske nadbiskupije, zatim smo slavile Euharistiju u našoj samostanskoj crkvi i nastavile radosno sestrinsko druženje kod obiteljskog stola, te sa zanimanjem slušale predstavljanje diplomskog rada s. Urše Šebat pod naslovom *Nacrt odgojnog rada Školskih sestara franjevki Krista Kralja*. U malim skupinama razgledale smo zatim nekoliko važnijih znamenitosti grada Maribora i pred odlazak se okupile u obnovljenoj kući odgoja u Poljančevoj ulici.

Primanje u postulaturu. U provincijalnoj kući u Ljubljani, 5. ožujka, primljene su u postulaturu dvije kandidatkinje: Urška Tolar i Tina Čerin. Obje su već studentice. Zahvalne Bogu koji i danas poziva mlade i daje im snagu da ga naslijeduju, pratimo ih svojom molitvom na njihovu putu za Gospodinom.

Doživotni zavjeti. U nedjelju, 25. svibnja, u rodnoj župi Kranj Zlato polje, s. Maja Ahčin položila je doživotne zavjete. Za župu i za našu Provinciju bio je to poseban dan, za koji smo se, i mi i župljani zajedno sa s. Majom, dugo pripremali. S. Maja želi radosno, jednostavno i zahvalno služiti Gospodinu po uzoru na Mariju. Za svoje geslo izabrala je: *Svoje srce polažem u Te, o Presveto Trojstvo.*

Kuća matica. Slavlje dana Majke Margarete (6. ožujka) u nekoliko zajednica započelo je već uvečer 5. ožujka. Osobito svečano bilo je u kući matici u Mariboru, gdje su se sestrama u molitvi pridružili bogoslovi i sjemeništari, Franjina braća, studentice, skauti i drugi mlađi. Dana 25. svibnja kuću maticu posjetio je nakratko kardinal dr. Franc Rode sa službenicima Kongregacije za ustanove posvećenoga života i društva apostolskoga života, koji su bili na hodočašću u Sloveniji.

Pred nama je vrijeme odmora i duhovnog produbljivanja, kad ćemo s Marijom sjesti do nogu Gospodinovih i slušati Riječ... Svim sestrama želimo bogate dane.

s. M. Mira Rožanc

IZ SPLITSKE PROVINCIJE

Od zadnjeg javljanja, iako nije bilo tako davno, u našoj Provinciji bilo je više značajnih susreta na razini provincijskih vijeća, odnosno sekcija provincijskog vijeća za apostolat, te sudjelovanje sestara u događanjima na razini Vijeća franjevačkih zajednica i mjesne Crkve.

Od 28. do 30. travnja u samostanu u Zadru upriličen je seminar za naše sestre u službi kuvarice. Pod vodstvom s. Bernarde Gostečnik i s. Bernardke Stopar, sestara mariborske provincije, sudjelovalo je dvanaest sestara. Bila je to prigoda za izmjenu iskustava dugogodišnjeg kuvarskega rada, osvježenja kuvarske umijeća i vještine pripremanja i serviranja jela, međusobnog druženja i duhovne obnove.

U organizaciji sekcije za medicinsku i socijalnu službu, u subotu 10. svibnja, u provincijalnom središtu u Splitu održan je godišnji susret naših sestara koje rade u zdravstvenim i socijalnim ustanovama. Predavanje na temu *Profesionalnost u zdravlju i bolesti* održao je fra Šimun Bilokapić. Nakon predavanja i diskusije slavljen je euharistija u samostanskoj kapeli. Poslije podne druženje je nastavljeno u prirodi i obilasku špilje Vranjača nedaleko Splita.

Također u subotu, 10. svibnja, u našem samostanu u Zadru, u organizaciji sekcije za predškolski odgoj upriličen je susret sestara odgajateljica u našim dječjim vrtićima na temu *Komunikacija*. Sudjelovale su sestre iz naša tri vrtića: Kaštel Lukšić, Zagreb i Zadar. Voditeljica prijepodnevnog susreta bila je s. Ivanka Mihaljević, naša sestra sarajevske provincije. U svom izlaganju stavila je naglasak na komunikaciju kao bit susreta s Bogom, s drugima i sa sobom. Poslijepodnevni dio programa nastavljen je razgovorom o tekućim pitanjima iz djelovanja naših vrtića.

Susret sestara katehistkinja, orguljašica i sakristanka naše Provincije upriličen je 23. svibnja. Tema susreta je bila *Naš odnos prema stvorenjima na primjeru sestre vode*, stoga je za susret i odabранo mjesto uz vodu, na izvorima, nedaleko Sinja. Prijepodnevno vrijeme sestre su provele na izvoru Kosinca u meditaciji *Voda života*, prema evanđeoskom tekstu Iv 4,5-14, te u radu u skupinama. Poslijepodne obišle su izvore rijeka Rude i Graba i u divljenju velikim količinama čiste, pitke vode hvalile Gospodina za sve stvoreno.

U organizaciji sekcije za apostolat mladeži održano je više duhovnih obnova za mlade u našim samostanima u Splitu i u Zadru. U samostanu u Zadru sestre su započele i radom s franjevačkom mladeži. Na blagdan Pohođenja Marijina, 31. svibnja, u Framu je primljena prva skupina, pet djevojaka.

U organizaciji Povjerenstva za duhovnost Vijeća franjevačkih zajednica u Zagrebu su 7. i 8. ožujka održani *Studijski dani o Spisima sv. Franje Asiškoga*. Ovakav radni susret prvi put održan je za franjevačku obitelj u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i to u pripravi za 800. obljetnicu franjevačkog pokreta. Cilj održavanja Studijskih dana bio je pružiti sveukupnoj franjevačkoj obitelji mogućnost šireg i dubljeg poznavanja Spisa sv. Franje. Iz naše Provincije sudjelovalo je desetak sestara.

O 150. obljetnici Gospinih ukazanja u Lurd nekoliko naših sestara, zajedno s vjernicima među kojima djeluju, hodočastilo je u Lurd. O 100. obljetnici utemeljenja „hrvatskog Lurda“, Gospina svetišta u Vepricu, u godini posvećenoj duhovnim zvanjima u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, upriličeno je hodočašće redovnica iz cijele nadbiskupije u Vepric. Na blagdan Pohoda Marijina, 31. svibnja, oko sto i osamdeset redovnica svih redovničkih zajednica okupilo se u Vepricu na hodočašću i cjelodnevnom druženju u prirodi. Euharistijsko slavlje tom prigodom u Gospinoj špilji predvodio je nadbiskup mons. Marin Barišić.

s. Marija Petra

IZ SJEVERNOAMERIČKE PROVINCIJE

Mir i svako dobro svim sestrama u Kongregaciji!

Naše sestre već uživaju u godišnjem odmoru jer je krajem svibnja i početkom lipnja završila školska godina u srednjim i osnovnim školama. Od 22. do 24. veljače naši *pridruženi članovi* završili su treći susret u pripravi za obećanja koja su polagali u ožujku. Tema susreta bila je *Identificirati se s Isusom: Ne živim više ja*. Bila je ovo video radionica. Kasnije u ožujku svi *pridruženi članovi* bili su pozvani da sudjeluju na susretu na temu križnog puta koji je naslovljen *Put nasljedovanja – put križu iz tame u svjetlo*.

Dana 1. ožujka u našoj školi *Mount Assisi Academy* održana je svečana večera i ples uz dodjelu nagrada istaknutim poznatim osobama (*Hall of Fame*). S. Thomasine Novakovich primila je nagradu za životno djelo, a nagradu *Duh Mount Assisi-ja* primila je s. Mary Therese Giblin koja je u ovoj školi maturirala 1984.

Od 2. do 9. ožujka u Domu za starije osobe *Alvernia Manor* održane su duhovne vježbe. Tema je bila: *Živjeti poslanje: služiti Bogu u jednostavnosti i poniznosti*. Ova se tema uklapa u temu naše zajednice za 2008./09. – *Živjeti poslanje kao Školske sestre franjevke Krista Kralja*. Sudjelovale su sestre iz *Alvernia Manor-a*, *Marian Hall-a*, iz Doma sv. Josipa za nemoćne sestre i iz *Mount Assisi-ja*.

Naša provincijska predstojnica s. Patricia slavila je imendan 9. ožujka. Priređen je poseban ručak u dvorani *Sinsky* u *Alvernia Manor-u*.

Dan uoči cvjetnice u *Alvernia Manor-u* održan je tradicionalni godišnji ručak špageta. Skupljenim prilozima obnovljen je namještaj u predvorju, nabavljen novi televizor i stol, a obnovljene su i zidne dekoracije.

Duhovna obnova za *pridružene članove* održana je u našem samostanu 5. i 6. travnja. Upriličene su za članove koji će obnoviti obećanja na još jednu godinu, kao i za one koji će položiti prva obećanja. Voditeljica je bila s. Julie Weckwerth, Kongregacije sv. Feliksa. Tema je bila *Živjeti kao franjevački nasljedovatelji*. Dan je završen prigodnom večernjom molitvom.

Dana 11. travnja u vječnost je preselila s. Helen Kovacic. Karcinom od kojeg je bolovala aktivirao se treći put, ovaj put bio je neizlječiv. S. Helen nije bila samo odlična učiteljica, služila je i kao ravnateljica osnovne škole, poučavala je vjeronauk, s puno entuzijazma bavila se prikupljanjem sredstava prigodom raznih događaja u zajednici, a radost je pronalazila posjećujući starije osobe i naše sestre u *Alvernia Manor-u*. Također je jako poticala i podupirala *program pridruženih članova*. Njezin poletan, radostan duh uvijek će biti dio nas. Počivala u miru!

Oproštaj sa s. Anom Jeleč iz Sarajevske provincije označile smo posebnim ručkom 27. travnja. Sestra je bila jako pažljiva i voljela je naše sestre, osobito one u Domu za nemoćne koje je požrtvovno služila. Zahvalne smo našim susestrama iz Sarajeva što su nam poslale s. Anu. Njezina prisutnost i franjevačka radost nam nedostaje.

Nagradu za *odličan uspjeh u poučavanju 2008.* primila je s. Jude Marie Naiden. Ovo je godišnja nagrada koja se dodjeljuje u čast učitelja koji su pokazali posebna umijeća u poučavanju, moderiranju i treniranju. Sestra je nagrađena na svečanosti 30. travnja, a nagradu je primila 1. svibnja.

Svečanost mature u našoj školi *Mount Assisi Academy* održana je 18. svibnja. Maturiralo je 65 učenica.

S. Maryann Dosen je magistrirala na Katoličkoj teološkoj školi – stupanj magistrice stekla je iz franjevačke duhovnosti. U zajednici smo proslavile ovaj događaj 21. svibnja svečanom večerom.

S. Sandru iz Rima smo dočekale u Lemontu 2. lipnja. Ostat će s nama do 1. srpnja. Divno je imati našu sestru među nama. Slavlje njezinog jubileja i s. Alexine Brdas upriličeno je u našoj blagovaonici 4. lipnja.

Dana 7. lipnja u *Alvernia Manor-u* naši pridruženi članovi priredili su piknik za sve sestre. Bilo je to lijepo vrijeme s puno ukusnih jela, nagrada i zabave. Taj događaj dugo ćemo pamtiti.

Druge duhovne vježbe na temu *Naše poslanje: obnavljati Crkvu u današnjem svijetu* održane su u *Alvernia Manor-u* od 11. do 18. lipnja.

Dana 21. lipnja s. Raphael Kness prešla je u vječni život. Sestra je poučavala u našoj školi, kao i u nekoliko osnovnih škola. Također je bila uključena u planiranje i otvorenje Doma za starije i umirovljene osobe *Alvernia Manor*. Neka uživa nebesko kraljevstvo!

Dana 22. lipnja sedam sestara slavilo je obljetnice redovničkog života. S. Valentine Poturica slavila je 75. obljetnicu, s. Alexine Brdas, s. Gregory Skrtich i s. Jane Serketich slavile su 60., a s. Sanrda Zorko i s. Celine Gersic slavile su 50. obljetnicu. Nakon svečane liturgije u dvorani škole priređen je banket za 200 uzvanika i sestara. Izobilje blagoslova molimo ovim sestrama za mnoge godine njihova neumornog služenja.

S. Ann Barbara Plavac, s. Marjorie Westendorf i s. Therese Ann Quigney sudjelovat će na Konferenciji franjevačkih zajednica u Denveru, Colorado, od 23. do 28. srpnja. S. Ann Barbara primit će *franjevačku nagradu za mir*.

Naša novakinja s. Susan Catherine Wade položit će prve zavjete 10. kolovoza. Anticipirajući ovaj događaj, sestri želimo izobilje Božjeg blagoslova na početku njezinog redovničkog života s nama.

S. Patricia Kolenda i s. Ann Barbara Plavac se pripremaju za vrhovni kapitol koji će se održati od polovice kolovoza do početka rujna u Grottaferrati.

Dana 15. kolovoza upriličit ćemo druženje uz sladoled i bingo u *Alvernia Manor-u* kojim ćemo proslaviti obljetnice svih sestara.

Zajednica umirovljenika održat će svoj *Ljeto-fest* 24. kolovoza u *Alvernia Manor-u*. Ovo je godišnje prikupljanje sredstava čiji prilozi će biti utrošeni za obnovu objekta. Za tu prigodu priredit će hranu, slatkiše, igre, nagrade, obiteljsko fotografiranje, jahanje ponija i glazbu.

Već nekoliko mjeseci u tijeku je renoviranje *sobe baštine* u našem samostanu. Zanimljivo je gledati kako novi izgled poprima soba u kojoj će se čuvati dragocjenosti naše zajednice i Kongregacije.

Bog blagoslovio svaku sestru uvijek i na svaki način!

s. Jimene Alviani

IZ MOSTARSKE PROVINCIJE

Svim sestrama diljem Kongregacije mir i dobro! Radost mi je i ovoga puta podijeliti s vama nekoliko događaja iz života naše Provincije:

Međuprovincijski susret sestara juniorki. Početkom ožujka u samostanu sestara u Bijelome Polju održan je međuprovincijski susret sestara juniorki. Sudjelovalo je 17 sestara juniorki i njihove voditeljice: s. Karolina Bašić (Split), s. Blaženka Franjičević (Sarajevo) i s. Petra Bagarić (Mostar). Tema susreta bila je *Uvod u meditativnu molitvu*, a voditelj fra Mladen Herceg, hercegovački franjevac.

Devedesti rođendan i sedamdeseta obljetnica redovničkog života. U ožujku (14. ožujka) u zajednici sestara u Bijelome Polju s. M. Emilija Vasilj proslavila je svoj 90. rođendan, a na ovogodišnju svetkovinu Sv. Josipa, u zajednici sestara u Međugorju s. Venceslava Bošnjak proslavila je 70. obljetnicu redovničkoga života. U zajedništvu oko 50 sestara ujutro je slavljenja sv. misa koju je predvodio fra Mladen Herceg, duhovnik sestara. Slavlje je nastavljeno u blagovalištu sestara u ugodnom sestarskom ozračju. Osim sestara zajednice u Međugorju, slavlje ove obljetnice dijelile su sa s. Venceslavom i provincijska predstojnica s. Jelenka Puljić, prov. zamjenica s. Zdravka Grgić te mnoge druge sestre koje su došle iz Mostara, Bijelog Polja, Ljubuškog, Širokog Brijega, Tihaljine kao i novakinje koje su došle zajedno s voditeljicom s. Petrom Bagarić.

Godišnji susret odgajateljica i provincijskih predstojnica. Redoviti godišnji susret odgajateljica i provincijskih predstojnica naših triju hrvatskih provincija održan je u također u ožujku u samostanu sestara u Bijelome Polju. Sudjelovale su sve tri provincijske predstojnice – s. Celina Vidak, s. Klara Šimunović i s. Jelenka Puljić te sedam odgajateljica: s. Karolina Bašić i s. Mirja Tabak – Splitska provincija; s. Blaženka Franjičević, s. Mira Bliznac i s. Ivka Lučić – Bosansko-hrvatska provincija; s. Petra Bagarić i s. Zdenka Kozina – Mostarska provincija. Predavanje na temu *Kako se nositi sa stresom u odgojiteljskoj službi* održao je fra Mladen Herceg. Po završetku službenoga dijela programa odgajateljice i provincijske predstojnice pohodile su novosagrađenu crkvu Svetog Petra i Pavla u Mostaru i Franjevačku knjižnicu te posjetile sestarsku zajednicu u Franjevačkoj 88.

Biskupi BK BiH i poglavari i poglavarice u BiH slavili euharistiju u sestarskoj kapelici u Bijelome Polju. U travnju je u kući susreta "Emaus" u Potocima (Bijelo Polje) održan godišnji susret biskupa Biskupske konferencije BiH i poglavara i poglavarica u BiH. Tom prigodom u sestarskoj samostanskoj kapelici slavljenja je sv. misa koju je predvodio Vinko kardinal Puljić, nadbiskup metropolit vrhbosanski i predsjednik BK BiH, a suslavili msgr. dr. Ratko Perić, mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski, msgr. dr. Franjo Komarica, banjalučki biskup, vrhbosanski pomoćni biskup dr. Pero Sudar, fra Mijo Džolan, provincijal franjevačke provincije Bosne Srebrne, fra Ivan Sesar, provincijal Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM, mons. Ivo Tomašević, generalni tajnik BK BiH. Euharistijskome slavlju pridružilo se pedesetak sestara Provincije.

Provincijsko hodočašće sestara na Široki Brijeg. Dana 24. svibnja 2008. tradicionalnim godišnjim provincijskim hodočašćem sestara na Široki Brijeg završen je ovogodišnji program mjesecnih duhovnih obnova. Na hodočašću je sudjelovalo oko 120 sestara. Prijepodnevni molitveni program pripremilo je *Povjerenstvo za duhovnost i odgoj*. Euharistijsko slavlje u 12 sati predvodio je fra Ljubo Kurtović, hercegovački franjevac, koji je ovaj tjedan bio i voditelj duhovnih vježba za sestre u Bijelome Polju. U poslijepodnevnom programu sestre su izvele scenski prikaz prisilnog odvođenja sestara sa Širokog Brijega nakon pogubljenja fratara 1945. pod nazivom „Išle smo, išle, plačući“. Tekst je napisao fra Ante Marić, hercegovački franjevac.

s. M. Zdenka Petrović

IZ ARGENTINSKO-URUGVAJSKE PROVINCije

Svim sestrama mir i dobro!

Sigurno mnoge već uživate u zaslужenom godišnjem odmoru. Ovdje smo u punom jeku rada u školi, bližimo se kraju prvog polugodišta iščekujući kratki zimski odmor da predahnemo i obnovimo snage.

Doživljaj radosti zbog ostvarenih zajedničkih susreta sa sestrama paragvajske provincije. U duhovnim vježbama u San Lorenzu uz naše novakinje, s. Maríu Pabla Ortellado i s. Lourdes Ortiz, sudjelovala je i novakinja iz Paragvaja s. Adriana Alderete (sada već juniorka), u pratnji s. M. Lucile Medina. Voditelj duhovnih vježbi bio je o. Damián Nucifora, OFM. Nakon duhovnih vježbi s. Adriana nam je uputila pismo sljedećeg sadržaja: "Hoćemo i možemo biti oruđe međuprovincijskog zajedništva. Ova inicijativa dviju provincija za mene je bila, zaista, vrijeme milosti. Hvala za duhovne vježbe u kojima nas je o. Damián vodio kontemplaciji Isusove osobe! Obogatilo me je uzajamno dijeljenje iskustva sa s. M. Lucilom Rodríguez i novakinjama. Doživjela sam se jednakom njima u mnogo čemu, hrabrike smo se uzajamno na našem putu naslijedovanja Gospodina. Želja nam je da se susreti ove vrste ponove".

Na početku druge godine novicijata naše novakinje sa svojom odgojiteljicom, s. M. Lucilom Rodríguez, puna dva tjedna boravile su u misijskoj postaji Chaco Paraguayo radi stjecanja misijskog iskustva.

U našoj provincialnoj kući, 2. veljače t. g. dvije naše provincije proslavile su zajedno zlatni jubilej redovničkoga života sestara iz obje provincije. Zlatne jubilantkinje iz Paragvaja su: s. M. Filomena Onieva, s. M. Lourdes López, s. M. Deodata Martínez, a iz Argentine: s. M. Zita Torales, s. M. Pacifica Díaz i s. M. Benamina Cardozo.

U provincialnoj kući u San Lorenzu nekoliko je sestara koje ne stoje dobro sa zdravljem: s. M. Benamina, s. M. Tarsicia, s. M. Pacifica, s. M. Leonarda i s. M. Lucía, ali koje sve prikazuju Gospodinu riječima "sve za Isusu i Kongregaciju". Zajedno sa s. M. Valtrudis Levec, u kući Santa Isabel, one predstavljaju rijeku milosti, ne samo za zajednice u kojima jesu, već za cijelu Crkvu.

Doživljaj ljubavi Božje neka nas održi hrabrima, radosnima i raspoloživima, otvorenima onome što nam Gospodin želi darovati.

s. M. Ruth Mendoza Carvallo

IZ BOSANSKO-HRVATSKE PROVINCije

Drage sestre!

Između mnoštva događaja u našoj Provinciji od prethodnog javljanja u Kongregacijskom listu izdvojiti će nekoliko. Budući da se pojedini susreti događaju na razini naših triju provincija hrvatskog govornog područja, te Hrvatske unije viših redovničkih poglavara ili Konferencije redovničkih poglavara i poglavara u BiH, o nekim od njih ćete, vjerujem, pročitati u izvješćima iz mostarske i splitske provincije.

Proslava 50. obljetnice provincijskog središta u Sarajevu, te osnivanje novih zajednica i kuća u Tučepima i Varešu svakako su među značajnijim događajima.

Središnje slavlje jubileja provincijskog središta nije bilo moguće organizirati na blagdan Prečistog Srca Marijina, patron naše Provincije, zato smo ga upriličile 24. svibnja.

S obzirom da je krajem travnja franjevačka izdavačka kuća *Svetlo riječi* izdala kuharicu *Kuhinja bez zidova*, knjigu recepata s. Andželke Jakovljević, koje je ona već nekoliko godina priređivala za mjesecnu reviju, proslava obljetnice bila je prigoda da povežemo i obilježimo oba događaja.

U Franjevačkom studentskom centru u Sarajevu navečer 23. svibnja u dogovoru s nakladnikom priredile smo promociju knjige. S obzirom da u provincijalnu kuću ne bismo mogle primiti sve prijatelje, susjede, dobročinitelje naše zajednice iz Sarajeva i okolice, večer promocije je bila dobra prigoda da naše uzvanike, te mnoge naše sestre iz Sarajeva i obližnjih mjesta okupimo u prostorijama Franjevačkog studentskog centra. Pozivu se odazvalo oko 200 uzvanika. Provincijska predstojnica s. Celina Vidak je u pozdravu izrazila radost zbog ovog događaja koji je obogatio slavlje obljetnice. Knjigu su uime Svetla riječi predstavili bivši glavni urednik fra Mirko Filipović i također bivša članica uredništva naša s. Dražana Radman koji su i inicijatori ideje da s. Andželka u ovoj reviji objavljuje recepte. Gospođa Jelena Ilić iz Sarajeva vjerno isprobava svaki novi recept, te je na promociji posvjedočila da voli raditi po njima, i da su recepti izvrsni. S obzirom da su se iste večeri okupili ljudi različitih profila, naši susjedi i prijatelji, kako katolici, tako i pravoslavni i muslimani, smatrali smo važnim reći im tko su Školske sestre franjevke, te smo im kroz *power point* prezentaciju ponudile kratki prikaz naše Družbe, odnosno Provincije. U okviru programa s dvije glazbene točke nastupio je zbor sestara pod ravnanjem s. Krešimire Skopljaković. Nakon službenog dijela programa uslijedio je drugi dio susreta uz zakusku i pjesmu. Mnoge sestre donijele su kolače koje su pripravile po receptima s. Andželke. Naši uzvanici su izrazili zahvalnost i radost zbog programa koji smo za tu večer priredile. Radost su izrazile i mnoge naše sestre, među kojima su bile i bivše provincijske predstojnice i njihove zamjenice koje su stigle iz Hrvatske, Njemačke i Italije.

Sutradan, 24. svibnja u 11 sati euharistijsko slavlje u kapeli provincijalne kuće predvodio je fra Mijo Džolan, provincijal Bosne Srebrne, a koncelebrirali su župnik naše katedralne župe vlč. Pavo Šekerija i o. Stanko Vasilj, isusovac. Kao uvod u euharistijsko slavlje tri sestre su u vrlo jednostavnoj sceni izvele besjedu, razgovor *Prihvati doba svoga srca*, koji je za prigodu ove proslave priredila s. Dražana Radman. Tema besjede bila je Blažena Djevica Marija, koja Isusa srcem prati od njegova rođenja do križa. I ovaj dan je bio doista svečan i raspjevan, kako u kapeli, tako i za vrijeme objeda.

Našem slavlju u popodnevnim satima pridružile su se i novakinje i postulantkinje redovničkih zajednica iz Hrvatske sa svojim odgojiteljicama. Upravo toga vikenda one su kao Škola novakinja upriličile godišnji novičijatski izlet. Obilazeći Bosnu stigle su i do Sarajeva.

Polovicom travnja mons. Marin Baraćić, nadbiskup splitsko-makarski, blagoslovio je našu kapelu i kuću u Tučepima. Tako su na sjednici Provincijske uprave u svibnju formirane dvije nove zajednice, u Tučepima i u Varešu. Kuća u Varešu će, nadamo se, biti završena u kasnu jesen, te će sestre početi pripravu za rad s djecom koja će ondje naći smještaj. Sestre će također biti uključene u pastoral u župnoj zajednici.

Ekumenizam i dijalog su trajan izazov na našim prostorima. Sestre su se od samih početaka u Bosni susretale s kršćanima, uglavnom pravoslavnim, i muslimanima kao sa susjedima ili na radnim mjestima, u školama ili bolnicama. Krajem travnja neobičan i zanimljiv susret dogodio se u Sarajevu. Odazvale smo se na poziv islamskog Ženskog edukacijskog centra *Nahla* u Sarajevu, da u okviru programa *Škole islama* jedna sestra održi predavanje o kršćanstvu. U trajanju od dva školska sata predavanje je održala s. Željka Dramac. Oko 30 žena, uglavnom studentica s različitih fakulteta pratilo je predavanje. Na temelju pitanja koja su postavljale nakon predavanja, očito je bilo da o kršćanstvu znaju puno više nego što bismo mogli očekivati. Iznenadujuća je i njihova otvorenost i želja da im o kršćanstvu govori žena kršćanka, vjernica. Nepoznavanje sadržaja vlastite vjere kao i međusobno nepoznavanje često stvaraju u ljudima strah i krive predrasude. Bio je to mali, ali važan korak na putu međusobnog upoznavanja

kojim su ove žene izrazile svoju želju i potrebu da svojim ženskim senzibilitetom njeguju dijalog i stvaraju ozračje mira i tolerancije u Bosni.

Početkom svibnja iz Sjevernoameričke provincije u našu Provinciju se vratila s. Ana Jeleč. Očekujemo i povratak s. Snježane Pavić iz Rima sa poslijediplomskog studija, kao i s. Mirju Kepić koja je prethodne tri godine bila na ispomoći u tršćanskoj provinciji.

Budući da smo velika Zajednica, bolest i smrt pohađaju nas sve učestalije. U svibnju je u 71. godini života preminula naša s. Anela Čolić. Radila je kućanske poslove u mnogim podružnicama u Bosni i u Hrvatskoj. Pokopana je u Kloštru Ivaniću.

U želji da nas Gospodin prati na našim putovima i da nam podari lijepo vrijeme kako bismo se mogle odmoriti i obnovljenim snagama tijela i duha započeti novu školsku godinu, srdačno vas pozdravljamo!

Sestre Bosansko-hrvatske provincije

s. M. Željka Dramac

IZ AUSTRIJSKO-KORUŠKE PROVINCije

Svima srdačan pozdrav!

U vrijeme ovogodišnjeg zimskog odmora, u veljači t. g., imale smo mogućnost sudjelovati u duhovnim vježbama. Na kraju duhovnih vježbi s. Valentina Rupnik obnovila je privremene zavjete na jednu godinu. Bog joj dao ustrajnost! Tog dana zajedno sa s. Terezijom Logar zahvaljivale smo Bogu za dar zvanja o njezinoj 25. obljetnici redovničkog života.

Dana 8. ožujka imale smo dan duhovne obnove i provincijalni kapitul. Mag. Klaus Einspeler izložio nam je temu: »Pedagoške značajke u duhu Sv. pisma.« Na vrlo zanimljiv način predstavio nam je Sv. pismo kao odgojnu knjigu, knjigu koja nas svestrano odgaja i oblikuje. Na kapitolu je izabrana s. Regina Tolmaier za zastupnicu naše provincije na izvanrednom vrhovnom kapitolu.

Oprostivši se od nas, dana 29. ožujka, naša s. Lambertina Lučovnik pošla je k Bogu po zaslужenu nagradu. Bila je posljednja sestra u Koruškoj koja je pred drugi svjetski rat u Mariboru ušla u novicijat. Nedostajat će nam.

U našoj kapeli 5. travnja biskup dr. Alojz Schwarz podijelio je sakrament svete potvrde. Mlade krizmanike, zajedno s g. rektorm, pripremala je s. Andreja Starz.

S radošću i zahvalnošću 12. travnja t. g. odazvale smo se na poziv provincijalne predstojnice mariborske provincije s. Rafaele Glasenčnik na hodočašće triju slovenskih provincija. Cilj je bio Maribor, kolijevka naše Kongregacije.

Dana 13. travnja mi koruške redovnice i redovnici zajedno s našim biskupom sabrali smo se kod Sv. Heme u Krki te svečanom molitvom Večernje molili za nova duhovna zvanja.

Od 15. do 24. svibnja u kanonskom pohodu našoj Provinciji bila je vrhovna zamjenica s. Aleksandra Kuri. Pohodila je sve naše sestre. Njezin jednostavni i prisni odnos svima nam je dobro došao. Zajednički susret u »Marjetinu domu« još više nas je uzajamno zbližio. Hvala za svjedočenje.

Mir i dobro!

s. M. Ambrozija Potočnik

PRILOZI

S. Judita Čovo, ŠSF

POVEZANOST SESTARA KLARISA I ŠKOLSKIH SESTARA HRANJENA FRANJEVAČKIM KORIJENIMA

*Lijepo je imati nekoga na koga se može osloniti u svako vrijeme.
Mi imamo naše Lovretske sestre.¹*

UVODNE NAPOMENE

Činjenice o povezanosti *Sestara klarisa Samostana Sv. Klare u Splitu i Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova²* iznesene u ovom članku odnose se na razdoblje od dolaska školskih sestara u Split, tj. od 1904. godine do uključno 31. prosinca 2007. godine.

Izvori su podataka pismeni i usmeni.

Pisani podaci nađeni su u ljetopisima, tj. kronikama školskih sestara i sestara klarisa te u pismohrani školskih sestara.

Svi dopisi navedeni u ovome članku nalaze se u pismohrani školskih sestara, u spisovniku pod nazivom *Klarise*.

U pisane podatke ubrajam i pismene iskaze koje su napisale pojedine sestre: dopuštenjem dotičnih sestara ovi su iskazi cjelovito predani na pohranu sestrama klarisama i školskim sestrarama.

Podaci o povezanosti školskih sestara i sestara klarisa veoma su oskudni. Pretraživanjem ljetopisa i pismohrana školskih sestara i sestara klarisa, prvi pismeni podatak pronađen je u kronici školskih sestara s nadnevkom od 4. siječnja 1944. godine; to je uopće prvi pronađen pismeni podatak,³ u kronici sestara klarisa prvi je zapis od 5. travnja 1978.⁴

¹ Dopis *Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.*, u: Pismohrana Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova Split (u dalnjem tekstu: Pismohrana ŠSF).

² Umjesto sadašnjega službenoga naziva *Školske sestre franjevke Krista Kralja Provincija Presvetog Srca Isusova Split*, rabim naziv *školske sestre* kako se tu zajednicu redovito imenovalo pa su ga rabile i sestre klarise te nazive *lovretske sestre* i *sestre franjevke* koje sestre klarise također rabe.

³ *Kronika II.*, 4. I. 1944., str. 55. Osnivanjem zajednice u Splitu pozivom i odredbom biskupa Franje F. Nakića, školske sestre su se, godine 1904., nastanile u samostanu franjevačkih trećoretkinja, uz crkvicu Sv. Ciprijana, a na Lovretu se nastanjuju 1914. godine. Prvi poznati pismeni spomen o crkvici Sv. Ciprijana potječe iz 1119. godine, a o dotičnim franjevačkim trećoretkinjama prvi poznati nadnevak potječe iz 1497. godine. Vidi: S. Berhmana Rozarija Nazor, *Lovretske sestre*, Zbornik Kačić, Split, 1986., str. 25-35.

Nije istraženo je li postojala povezanost između sestara klarisa i trećoretkinja kod Sv. Ciprijana. O tome se samo dade naslućivati s obzirom na višestoljetno postojanje jedne i druge zajednice te blizine mjesta gdje su se samostani nalazili: samostan sestara klarisa na rivi, a potom u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače a samostan trećoretkinja u Bosanskoj ulici. Bilo bi vrijedno i to istražiti.

Napomena: U Kronici školskih sestara, iz veljače 1924. godine, spominje se samostan Sv. Klare u Splitu, ali ne u vidu povezanosti, nego kao vijest da je školska sestra Ciprijana Šušnjara, napustivši družbu školskih sestara, «našla mjesto sluškinje u samostanu sv. Klare u Splitu». Usp. *Kronika I.*, (god. 1924. veljača), str. 92-93.

⁴ *Kronika sestara klarisa – Split, Svezak I.*

Najstariji pronađeni dopis, upućen je školskim sestrama od sestara klarisa i nosi nadnevak Božić, 1988.; valja međutim napomenuti da je dotični dopis upravljen svim franjevačkim obiteljima⁵, a prvi dopis izravne komunikacije školskih sestara i sestara klarisa nosi nadnevak od 17. veljače 1989. godine⁶.

Podaci prikupljeni usmenom predajom⁷ također su oskudni; datiraju također od četrdesetih godina prošloga stoljeća; prikupljeni su u razdoblju od 30. rujna do 31. prosinca 2007. godine. Nažalost, nema više živućih sestara koje bi posvjedočile o povezanosti školskih sestara i sestara klarisa iz ranijega razdoblja.⁸

Općenito je kod sestara izraženo čuđenje da su pismeni podaci tako malobrojni.⁹ O razlozima oskudnosti možemo donekle pretpostavljati. Naime, komunikacija između jedne i druge zajednice odvijala se posredstvom pojedinih osoba. Uvođenjem telefona, komunikacija se obavljala i tim sredstvom.

Najiscrpnija svjedočanstva konca četrdesetih i početka pedesetih godina prošloga stoljeća dale su među školskim sestrama s. Irena Zorica a među sestrama klarisama s. Anuncijata Strikić. Naime, one su nekoliko godina bile kandidatkinje u svojim samostanima te se kroz to vrijeme preko njih najvećim dijelom odvijalo posredovanje kao i neki poslovi, o kojima će biti riječi u ovome članku. Svoja sjećanja s. Irena bilježi 1947. godinom, a spomen s. Anuncijate počinje 1948. godinom.

Većina podataka iz usmenih i pismenih izvora svjedoče o uslugama školskih sestara sestrama klarisama te o međusobnoj potpori i pomoći za svakodnevno življenje. U opisu usluga koje su školske sestre činile sestrama klarisama, potpisnica u ime sestara klarisa sažeto zaključuje: «...mnoge ...usluge sestre su nam uvijek velikodušno učinile, i spremno izlazile u susret u svim potrebama...»¹⁰

Povezanost sestara klarisa i školskih sestara prikazat će pod vidom povezanosti izazvane životnim prilikama, odlučivanjem za život u klauzuri, trenucima dijeljene radosti, međusobnom povezanosti pojedinih sestara te osrvtom na neke franjevačke odlike očitovane tom povezanošću; zaključna misao iznesena je kao viđenje novoga početka povezanosti življenim poslanjem tih dviju franjevačkih zajednica.

⁵ Vidi dopis: S. Marija od Presv. Srca: Božić, 1988., u: Pismohrana ŠSF.

⁶ Dopis Br. 92/89., Split, 17. veljače 1989., u: Pismohrana ŠSF.

⁷ Podatke usmenom predajom prikupila i sabrala s. Judita Čovo. Podaci su sabrani pod naslovom: S. Judita Čovo, *Zapis o povezanosti školskih sestara i sestara klarisa*; tekst je pohranjen u Pismohrani ŠSF i u Pismohrani Samostana Sv. Klare u Splitu (dalje u tekstu: S. Judita Čovo, *Zapis*).).

Poštujem osobno izraženu želju sestre da ju se imenom ne spominje.

⁸ S. Blaženka Barun, školska sestra, misionarka u DR Kongu, čudi se što ju se o tome pita: «Prilično me je iznenadilo pitanje misleći: ima lijep broj sestara koje mogu to znati bolje od mene». Međutim, i s. Blaženka je navela samo s. Irenu Zorica i kandidatkinju sestara klarisa: «...S. Irena to dobro znade, bila je kočijaš i jedna od njihovih kandidatica.» U: S. Blaženka Barun, *Pismo*. u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare. Dotična kandidatkinja jest s. Anuncijata Strikić.

⁹ S. Karmela Šarac, klarisa, u svome pismenom iskazu, preko posrednice objašnjava: «... daj svojoj Juditi i neka se ne čudi što nema ništa napisano ni u njihovim ni u našim kronikama. *De mortuis nihil nisi bene – to su naše i njihove dobre i stare sestre dobro znale pa čemu sve pisati*». U: S. Karmela Šarac, *Pismo* s. Andeliki Čovo, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare (dalje: s. Karmela Šarac, *Pismo*.)

S. Karmela Šarac nekadašnja članica sestara klarisa u Splitu, od 1982. članica je Samostana Sv. Klare u Zagrebu, Kvaternikova ul. 167.

¹⁰ S. Dolores Mandić, *O povezanosti sestara klarisa i školskih sestara prema usmenoj predaji sestara klarisa*. u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare (dalje: s. Dolores Mandić, *O povezanosti*).

Zahvaljujem sestrama koje su dale svoja svjedočanstva o međusobnoj povezanosti ili povezanosti među zajednicama sestara klarisa i školskih sestara.

Velika hvala sestrama klarisama što su osjetile potrebu da se piše o povezanosti školskih sestara i sestara klarisa te i na taj način ta povezanost bude oživljena.

1. POVEZANOST IZAZVANA ŽIVOTNIM PRILIKAMA I NARAVI USTROJA ZAJEDNICA

Između sestara klarisa i školskih sestara događao se je *život*: život svakodnevice, koju prate redovita zbivanja samostanskoga života redovnica u klauzuri i redovnica izvan klauzure. Iz svjedočanstava sestara ishodi da se je taj život odvijao u ozračju franjevačke bliskosti, osjećaja *domaćega*, udahnut poslanjem svetoga Franje i svete Klare.¹¹ Takav osjećaj izriču gotovo sva svjedočanstva školskih sestara i sestara klarisa, o kakvom god se događaju, susretu ili usluzi radilo.

«Sa Lovreta se išlo često, uvijek bismo jedne drugima nešto nosile i tako bile puno povezane.», svjedoči s. Irena Zorica.¹²

Isto potvrđuje i s. *Blaženka Barun*, tada kandidatkinja školskih sestara; ona piše: «Mozgala sam i oživljavala uspomene iz ranih samostanskih dana». Te uspomene s. Blaženka veže «uz 4 riječi: Sestre Klarise, Kod Klarisa, Od sestara Klarisa, Idemo ispratiti sestruru Klarisu. Ove četiri riječi nerijetko su spominjane na Lovretu, gdje sam provela najveći broj godina prije Afrike. - Prva riječ ‘Sestre Klarise’ – pojašnjava s. Blaženka - zvučala mi je: naše sestre na jednoj podružnici koje puno mole. Posjećivale smo ih, osobno su mi djelovale i više od toga... - Druga riječ ‘Kod Klarisa’. Hodalo se k njima kao vlastitim sestrama.»¹³

U istome smislu izjašnjava se i školska sestra s. *Božena Duvnjak*, koja kaže: «Od svojih početaka u redovništvu osjećala sam da nam je ta zajednica gotovo naša – kao neki stariji ‘ogranak’...». ¹⁴

Povezanost sestara klarisa i školskih sestara sestre klarise potvrđuju pišući: «Naš je samostan klarisa u Splitu mnogo povezan sa Školskim sestrama na Lovretu u Splitu, s kojima nas povezuje uzajamna ljubav i naša franjevačka karizma. Već više od pola stoljeća, sestre s Lovreta, dolazile su nam za svaku uslugu, koja nam je bila potrebna.»¹⁵

S. Anuncijata Strikić, klarisa, također ističe da su lovretske i sestre klarise bile jako povezane i izmjenom usluga za redovito življjenje.¹⁶ Govoreći o povezanosti sestara klarisa i lovretskih sestara s. Anuncijata je svoja sjećanja ispreplićala kratkim rečenicama sa sjetnim prizvukom u glasu. Prenosim ih doslovce, u dijalektu, kako ih je ona izgovorila:

¹¹ Vidi: *Potvrđeno pravilo Manje braće* 6, 8: «I gdje god braća jesu, ili se susretu, neka se međusobno pokazuju domaćima». Vidi također: *Pravilo svete Klare*, 8., 16: «Ako, naime, majka ljubi i hrani svoju tjesnu kćer, koliko pomnije mora sestra ljubiti i njegovati svoju duhovnu sestrul!» U: Spisi svetoga Franje i svete Klare, Ziral, Mostar-Zagreb, 2003. (dalje: Spisi svetoga Franje i svete Klare.)

¹² S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*, u Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare.

¹³ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

¹⁴ S. Božena Duvnjak, *Povezanost školskih sestara franjevaka sa sestrama klarisama*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare (dalje: S. Božena Duvnjak, *Povezanost*.)

¹⁵ S. Dolores Mandić, *O povezanosti*.

¹⁶ Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*. S. Anuncijata je zadržala spomen na međusobnu povezanost u franjevačkom duhu domaćega osjećanja.

«Prije je bilo više povezanosti nego sada». «Lipo smo se držale». «Bile su u dobro». «Jako su se prijateljski držale». «Puno su se volile». ¹⁷

S. Dolores Mandić, klarisa, više je puta usmeno istakla usmjerenost i blisku povezanost sestara klarisa s lovretskim sestrama, o čemu je i napisala:

«Iako mislim da bi ova povezanost mogla i trebala biti dublja i sadržajnija, kroz sve vrijeme imam osjećaj da smo sa lovretskim sestrama najviše povezane, od ostalih sestarskih zajednica u Splitu.»¹⁸

Životne prilike, koje su poglavito uvjetovale i učvršćivale povezanost sestara klarisa i školskih sestara, prema raspoloživim izvorima, dadu se svesti na područje potreba svakodnevnoga življjenja te sudjelovanje školskih sestara u liturgijskim obredima i ispraćajima preminulih sestara klarisa.

1.1. Potrebe svakodnevnoga življjenja

Valja imati u vidu životne prilike vremena od četrdesetih godina prošloga stoljeća – tj. vrijeme od kada potječu saznanja o povezanosti lovretskih školskih sestara i sestara klarisa - da bismo cijelovito shvatili značenje usluga i njihovo međusobno izmjenjivanje. Ratna i poratna vremena nakon drugoga svjetskoga rata, odnos komunističke vladavine s ciljem uništenja svega što se dalo svrstati pod poimanje «Crkva», «crkveno» te nacionalizacija materijalnih dobara – imanja i stambenoga prostora – sve je to pridonijelo još težim uvjetima svakodnevnoga življjenja, koje je ionako u poratnome vremenu obilovalo oskudicom za preživljavanje.

S. Irena Zorica, to vrijeme opisuje *kao stanje teško, gladno i ubogo*. «Komunisti su – ističe s. Irena - njih (klarise, op. s. Judita) i nas dobro utirali u siromaštvo. Na Lovretu je bilo i gladi¹⁹, ali se nismo predale onima koji su željeli da nas nema»²⁰. «Na Lovretu se radilo sve vrste posla da bi se preživjelo. Također su i sestre klarise jednako radile, - prosljeđuje s. Irena - jer su i one bile oskudne, kao i mi. Ali ipak su one nešto bolje prolazile, jer su imale dosta imanja - vinograd, njive za žitarice, vrt oko kuće. Uz to su radile sve vrste poslova, od šivanja crkvenoga ruha, pečenja hostija i uzgoja cvijeća».²¹

Međusobna sestrinska pripomoć školskih sestara i sestara klarisa dade se promatrati pod vidom tvarne i duhovne naravi.

¹⁷ Vidi: *Isto*.

¹⁸ Ne želeći da se dobije dojam umanjivanja dobrih odnosa s ostalim redovničkim zajednicama, s. Dolores je dodala: «Uglavnom imamo jedan lijepi odnos sa svima». U: S. M. Dolores Mandić, osc, *Moja povezanost sa sestrama franjevkama sa Lovreta*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare (dalje: S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*).)

¹⁹ O gladi su često govorile i ostale lovretske sestre; posljedica je bila ponajčešće smrtonosna bolest tuberkuloza. S. Irena živo, kao da to i sada proživjava, govori o slatkoći *toploga kruha od prave pšenice* kojim bi sestre klarise dočekale njih lovretske kandidatkinje koje bi im pomagale *kod većega posla...* Usp. S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

²⁰ Tegobe toga razdoblja dotakla je i s. Marija od Presvetoga Srca Anka Petričević riječima: «...a bilo je teško vrijeme za komunizma...» te među glavne dužnosti prefekte u konviku, između ostalih krjeposti, nabraja i utvrđivanje gojenica «...u odricanju i žrtvi, jer je poslijeratno vrijeme bilo još teško i morale smo se u mnogočemu odricati». U: S. Marija od Presvetoga Srca Anka Petričević, *Sjećanje na dane provedene u konviku, na Lovretu /Split/, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare* (dalje: S. Marija od Presvetoga Srca, *Sjećanje*.)

²¹ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

Prema izvješćima dobiva se dojam da u pomoći lovretskih sestara sestrama klarisama prevladava pomoć tvarne naravi a užvrat sestara klarisa da je više duhovne naravi. To po sebi proizlazi iz načina života ovih redovnica, jednih u klauzuri, drugih u svijetu. Međutim, i uz taj prevladavajući način međusobnoga potpomaganja, izmjene pripomoći bile su obostrano jedne i druge naravi, što potvrđuju djelovanja zajednica kao i povezanost među pojedinim sestrama.

Primanje pod krov

U strahu od bombardiranja, u vrijeme drugoga svjetskoga rata, dvije sestre klarise, u dva navrata, potražile su sklonište kod sestara na Lovretu. Naime, bila je najavljenja prijetnja da će i željeznički kolodvor biti bombardiran, a nalazi se u blizini samostana sestara klarisa.²² O jednome i drugome boravku zabilježeno je u *Kronici školskih sestara*. Vrijedi ih doslovce navesti, tim više što su to prvi pisani spomeni o povezanosti sestara klarisa i školskih sestara. Prvi je zapis pod naslovom: *Sestre klarise*; tekst glasi:

«4. I. u večer, zaklonile su se u našem zavodu 2 klarise: majka vikar Štefanija i sestra Koleta. Svoj breviar su obavljale same, inače su živjele u našoj zajednici. 10. febr. vratile su se u svoj samostan. Ostavile su nam dragu uspomenu.»²³

Drugi je zapis pod naslovom: *Klarise kod nas* i glasi:

«Klarise s.s. Štefanija i Koleta, koje su kod nas već bile od 4/1. do 10/2. opet su na 3/6. k' nama došle iz straha od bombardiranja. Ostale su kod nas do 6/7. kada su otputovali u Zagreb.»²⁴

O sklanjanju s. Štefanije i s. Kolete kod školskih sestara od straha od bombardiranja²⁵ zabilježeno je i u *Kronici Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina* u Zagrebu, gdje je s. Štefanija sa s. Koletom osnovala samostan sestara klarisa. U Kronici stoji:

«3. siječnja (1944. godine, op. s. Judite) srušena je župna crkva sv. Petra, oštećena biskupska palača.

Majka Štefana nije htjela više boraviti u samostanu. Još je istog dana²⁶ podveče sa S. Koletom od Sv. Križa u pratinji svećenika Marovića otišla č. Školskim sestrama na Lovretu. One nisu bile izložene napadajima bombadera».²⁷

S. Štefanija i s. Koleta vratile su se u samostan klarisa, jer su sestre klarise negodovale zbog njihova izlaska iz klauzure. Nakon ponovnoga bombardiranja s. Štefanija je ponovno otišla na Lovret, ali bez s. Kolete.²⁸

²² Vidi: S. Berhmana Nazor, *Nezaboravne uspomene*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

²³ Školske sestre: *Kronika II.*, 4. I. 1944., str. 55.

²⁴ *Isto*, 3. lipnja 1944., str. 59.

²⁵ S. Berhmana Nazor, školska sestra, višekratno je izjavila da je osobito s. Štefanija na nju ostavila dojam udivljenja svojim stavom, pobožnošću. Zamijetila je također da je s. Štefanija bivala obuzeta neopisivim strahom prigodom svakog bombardiranja. Oživljajući ta sjećanja s. Berhmani se i danas nameće pitanje o nespojivosti osobnosti s. Štefanije, kako ju je ona doživljavala, s onako tjeskobnim strahom. Vidi: S. Berhmana Nazor, *Nezaboravne uspomene*.

²⁶ Nije jasno odnosi li se to «istoga dana» na 3. siječnja, ili se radi o danu 4. siječnja, kako stoji u Kronici školskih sestara. Vidi: Školske sestre: *Kronika II.*, 4. I. 1944., str. 55.

²⁷ *Kronika Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina*, Zagreb, I. dio, str. 17. Uz presliku teksta iz Kronike, s. Tarzicija Čičmak, klarisa iz zagrebačkoga samostana, dodala je sljedeću opasku: «Kronika je, nažalost, pisana tridesetak godina nakon ovih događaja, pa podatci nisu tako svježi i neposredni.»

Usluge za svakodnevno življenje

Šivanje popluna (jorgana) i vezenje. Prihodi obradom zemlje i zarada poslovima kojima su sestre klarise privrjeđivale nisu bili dostatni za svakodnevni život: nacionalizacijom im je zemlja uglavnom bila oduzeta, a uskraćivani su im i prihodi sa zemlje koja im je još bila preostala. Stoga su posegnule za još jednom vrstom ručnoga rada: šivanje popluna (jorgana). Tome umijeću poučile su ih školske sestre. Što je to za sestre klarise značilo, govori činjenica da se je – pri prikupljanju podataka - svaka od sestara klarisa na to posebno osvrnula.

«Dok smo bile u ekonomskoj krizi – stoji u opisu sestara klarisa o povezanosti s lovretskim sestrama - provincijalka sestara franjevki, s. Henrika i s. Tomislava, došle su k nama i naučile nas šivati jorgane, posudivši nam svoj teler.»²⁹

S. Anuncijata Strikić potanko je opisala kako je teklo poučavanje pravljenja jorgana ističući da su školske sestre pozajmile teler i sve pokazale.³⁰

Isti je slučaj živo ostao u sjećanju s. Karmelete Šarac: «Trebalo je naučiti šivati jorgane i došla je ona divna sestra Henrieta (s. Henrika, op.: s. Judita) tadašnja provincijalka i još jedna sestra. (...) Kao da i sada čujem kad je sestra (ne sjećam se imena) rekla: 'Ova će mala brzo naučiti'». ³¹

Dobiva se dojam kao da su sestre klarise u tome poslu vidjele jedini mogući način preživljavanja. Da to nije daleko od istine potvrđuje i s. Ljudevita Šonje, školska sestra, koja je također, zajedno sa s. Agnezom Marinković, sudjelovala u poučavanju sestara klarisa u šivanju popluna: «U neprilikama koje je donio komunizam – izjavila je s. Ljudevita - i jedne i druge živjele smo 'na iglici', tj. od ručnoga rada. S. Ljudevita pri tome pripominje zanimljivu pojedinost. Naime, fra Karlo Nola, OFM, dobar poznavatelj moralnog bogoslužja, školskim je sestrama svratio pozornost na pravo čuvanja «profesionalne tajne», tj. da netko nije dužan odati način rada, ukoliko je to dotičnome izvor prihoda za život, jer postoji opasnost od natjecanja. Međutim, očito je, prema iskazima sestara klarisa, da su školske sestre bile sretne da na ovaj način mogu pomoći sestrama klarisama. Sudeći prema svemu, što potvrđuje i s. Ljudevita, isto se raspoloženje očitovalo i kod školskih sestara.³²

²⁸ Isto, str. 18. U ovome slučaju podudara se nadnevak od 3. lipnja iz kronike školskih sestara te iz kronike sestara klarisa iz Zagreba. Međutim, prema zapisu iz Kronike Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina, Zagreb, I. dio, str. 18, ovoga puta na Lovret je ponovno pošla s. Štefanija, ali ne i s. Koleta, kako stoji u Kronici školskih sestara od 3. lipnja 1944., str. 59. S. Štefanija i s Koleta će se više puta navraćati na Lovret, ali i iz razloga ishođenja dopuštenja za osnivanje samostana klarisa u Zagrebu te putovanja za Zagreb. Isto, str. 17-20. Uspoređujući zapise iz kronike zagrebačkih klarisa i kronike školskih sestara dade se zaključiti da je drugi zapis o boravku sestara klarisa na Lovretu pisani «po sjećanju», ili jednostavno «skraćeno» barem što se tiče boravka sestara klarisa na Lovretu u vremenu od 3/6. do 6/7. kako stoji u kronici školskih sestara od 3. lipnja 1944., str. 59.

²⁹ S. Dolores Mandić, *O povezanosti*.

Teler u ovome slučaju jest četverouglasti drveni okvir s metalnim kvačicama, na koji se napnu platna s umetkom od vune ili pamuka; prema željenom nacrtu na gornjem se platnu povuku crte sa niti od špaga uvaljanom u prah od krede.

³⁰ Usp.: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

³¹ S. Karmela Šarac, *Pismo*.

³² S. Ljudevita Šonje, *Velikodušnost u nevolji*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

Kada su sestre klarise do bile nove strojeve za vezenje, a nijedna od njih nije znala njima rukovati, jedna školska sestra³³ - s. Tomislava Pantelić³⁴ - dobila je dopuštenje da uđe u klauzuru i u tome obučila sestruru klarisu.

Kosidba, kupljenje žita, suvoz s konjima. Prije nacionalizacije, dok su sestre klarise obrađivale svoja imanja, u poljodjelnim su poslovima sudjelovale i lovretske kandidatkinje. S. Irena kaže: «Kandidatkinje su s Lovreta pomagale kod većega posla, jer Jakov (sluga) i Darinka nisu mogli sve stići. Posebno kod kupljenja žita po Splitskome polju»³⁵. S. Blaženka navodi: «Imale su svoje imanje iza naše bivše štale. Zajedno smo koristile plodove polja i radile na tom polju.»³⁶ S. Anuncijata, pak, spominje sudjelovanje pet-šest lovretskih kandidatinja u žetvi žita i vezanju u snopove, na Zvončacu, te dodaje da su sestre klarise lovretskim sestrarama za uzvrat dale 2 kara slame.³⁷

S. Irena je naučila s. Anuncijatu kositi žito i travu³⁸ te voziti *kar*, tj. zapregu s konjima. To je umijeće s. Anuncijata brzo svladala; tā potjecala je iz obitelji koja je imala domaće životinje.³⁹

Između lovretskih sestara i sestara klarisa bio je uspostavljen i *suvoz s konjima*. S. Anuncijata je istaknula i to da je otac s. Irene posredovao pri kupnji konja sestara klarisa.⁴⁰

Uzgoj svinja. Naredbom građanskih vlasti sestrarama klarisama bilo je zabranjeno uzgajati svinje – kao i ostale domaće životinje - u njihovim štalama unutar samostanskih zidina. Njihove svinje na uzgoj su preuzele školske sestre. Sestre klarise su za svoje svinje slale napoj i žito. Školskim sestraram bi stizao po pun vagon hrane iz Slovenije – kukuruz, pšenica, krumpir repa, tj. stočna hrana. S. Dujma Šušnjara, koja je uzgajala lovretske svinje, jednako je hranila i svinje sestara klarisa kao i lovretske svinje. Tako bi ih dobro utovila da su neke težile i do 200 kg. Meso se uređivalo na Lovretu.⁴¹

Razmjena cvijeća. S. Antonija Golob, školska sestra, imala je svoj cvjetnjak na Lovretu a s. Celina Sesartić u samostanskome vrtu Sv. Klare. «Puno su se veselile», naglašava pripovjedačica – pri izmjenjivanju pojedinih vrsta cvijeća koje dotična nije imala: s. Antonija sjemenke ili presade iz Slovenije a s. Celina one iz svoga cvjetnjaka, koji je – prema svjedočenju kazivateljice – bio veći i ljepši od cvjetnjaka s. Antonije.⁴²

³³ S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

³⁴ S. Leonija Bezić, *O pripomoći i živom odjeku doživljaja*, u: S. Judita Čovo, *Zapisi* (dalje: S. Leonija Bezić, *O pripomoći...*)

³⁵ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

³⁶ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

³⁷ Poslovi vršidbe i mljevenja žita obavljali su se u samostanskome dvorištu sestara klarisa koje su imale stroj prilagođen i za vršidbu i za mljevenje žita. Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

³⁸ «Bilo je to na posjedu sestara klarisa na Marjanu», Vidi: *Isto*.

³⁹ Vidi: *Isto*. Usp. također: S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

⁴⁰ Vesele zgode povezane uz konje pripovijedaju, dobro nasmijane, obje ‘vozačice’, s. Irena i s. Anuncijata. «I mi lovretske sestre i klarise imale smo svoga konja. Naš je bio crn, i ljepši, jer smo ga bolje timarile. Konj sestara klarisa bio je riđe boje. Sluga Jakov i ja natjecali smo se čiji je konj brži i tko će više žita prevesti. Lovretski je konj bio brži...» - ponosno s. Irena zaključuje tu svoju pripovijest. U: S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*. «Bilo je to u vrijeme kada smo mi sestre klarise imale dva konja a školske sestre jednoga. Franjevc i Poljud, zamolili su nas da im uzoremo posjed uz samostan. Jednime našemu konju *komoć* je prouzročio ranu te nije mogao orati pa su zamolili pomoći s Lovretom. Međutim, lovretski konj, upregnut s našim konjem, nikako nije htio vući plug. Lovretska sestra ga je natjeravala, ali konj je ostao uporan. Sestri je preostalo samo to da uzme konja za uzdu; tek tako je konj pristao orati; kroz cijelo vrijeme oranja, sestra je morala hoditi usporedo s konjem duž oranice.» U: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

⁴¹ I ovu je pripovijest s. Anuncijata popratila punim zadovoljnim smijehom.

⁴² Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

Razmjena povrća. Svjedokinja se spominje da je na Lovretu bio *krasan* vrt. S. *Hortenzija Golob* i s. *Veronika Škarica* rado su davale rasad klarisi s. *Veroniki Kaštropil* za njihov vrt, a to je bio rasad ranih rajčica, kolerabice, melancana itd. Isto tako bi s. Veronika, klarisa, sestrama na Lovretu ponudila svoje biljčice. I ta se je razmjena odvijala u velikoj radosti.⁴³

Pomoć u prosudbi vrijednosti. S. *Josipa Zvanić*, klarisa, vrsna vezilja, izvezla je stolnjak na narudžbu rođene sestre s. Klare Pivčević, koja je živjela u Americi. Sestre klarise su poslale stolnjak na Lovret da školske sestre vide rad te ga procijene. Kako preko posrednice školske sestre nisu uspjеле prenijeti određenu cijenu, sestre klarise su ih pozvalе da dođu k njima. Diveći se vezivu, školske sestre su vezivo skupo procijenile.⁴⁴

Usmjerenošta za pomoć u bolesti. Godine 1960. doslovce je sve sestre klarise oborila gripa i nijedna nije bila u stanju pripremati hranu i drugu podvoriti. S. *Celina Sesartić* rekla je sestrama: «Ako sutra ništa ne budete moći, pozvat ćemo školske sestre da nam dvije dođu u klauzuru da nam kuhaju i poslužuju nas». Na sreću, neke su se sestre pridigle nakon liječničke intervencije lijekovima, pa nije trebalo zvati školske sestre.⁴⁵

Poticaj. Jedna školska sestra poticala je sestre klarise da na svakoj svojoj zemlji – a imale su mnoge posjede – naprave kapelicu da se svijet tu moli, uz pripomenu da kapelica ne treba biti velika nego mala.⁴⁶

Slikanje za osobne isprave također je jedna od usluga školskih sestara sestrama klarisama.⁴⁷

Posrednička uloga. S. Božena Duvnjak, za vrijeme svoga boravka u Njemačkoj šezdesetih godina, izazvana iscrpljenim izvanjskim izgledom sestara klarisa i vremenskom hladnoćom, dala se u posredničku ulogu pribavljanja odjevnih predmeta da te nevolje ublaži.⁴⁸

S. Irena se također osvrnula na uzgoj cvijeća sestara klarisa i naših sestara, pojasnivši da u to vrijeme u Splitu nije bilo cvjećarnica, pa su sestre uzgajale cvijeće i za prodaju, u čemu su prednjačile sestre klarise. Vidi: S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

«S pohoda sestrama klarisama vraćala sam se s naramcima cvijeća na zadivljene poglede prolaznika. Bile su to razne vrste cvijeća i ukrasnih grmova kojih na Lovretu nije bilo: japanske ruže, proljetno ukrasno grmlje, jesenske "suze" uz blagdan sv. Franje, orientalni ljiljan, bungovilija koja je još uvijek ures pred ulazom u lovretsку kuću, đurdice, turski kranfili... Za uzvrat, od školskih sestara sestre su klarise doobile sjemenke nekih ukrasnih stabljika iz DR Konga; s. Ani Mariji Anterić, klarisi, dane su sjemenke pamuka». S. Judita Čovo, *Moje svjedočanstvo*, u: S. Judita Čovo, *Zapisi*.

⁴³ Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

⁴⁴ – «Na Lovretu je bilo stručnih sestara Slovenka i Hrvatica», napominje priповjedačica, koja je bila posrednicom i u ovoj zgodji. Priповjedačici nije promaklo zapažanje, opet izneseno uz zdravi smijeh, da «ta skupa procjena nije baš 'bila draga' s. Klari». Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

⁴⁵ Vidi: *Isto*.

⁴⁶ Vidi: *Isto*.

Priповjedačica se ne sjeća imena sestre. Je li to bila s. Katarina Fabijanac, dalo bi se nagađati s obzirom na to da je s. Katarina doista bila osoba izuzetno pametna i teško nadmašiva u zamislama i pobudama.

⁴⁷ S. Karmela Šarac, *Pismo*.

⁴⁸ «Duboko me dirnulo kada sam - tada kao mlada sestra – vidjela kroz rešetke njihova blijeda lica i bosonoge, unutar hladnih debelih zidova starodrevnoga samostana. Nisu se tužile, ali ta me misao pratila i preko granice. Za vrijeme moga boravka u Münchenu od 1965. do 1969. imala sam prigodu prosljediti im tople franjevačke plašteve upravo kakve one nose i neke tkanine. To je bio zapravo dar minhenskih franjevaca a ja sam bila posrednik i 'poštar'. U to vrijeme bijaše to pravi pogodak za hladni samostan bez ikakva grijanja. Mnoge sestre i do danas imaju neke odjevne predmete iz toga doba. [...] Budući da sam tada radila kod p. Dominika Šušnjare, on je slao svojoj sestri (s. Bernardina!) po štograd, a nije zaboravlja ni Klarise.» U: S. Božena Duvnjak, *Povezanost*.

S. Božena rado ističe da joj je s. Karmela Šarac sa zadovoljstvom pokazivala kako jedan kratki plastični desetljećima rabi.

Usluge pri bolničkom liječenju. Ove usluge školskih sestara sestrama klarisama obuhvaćaju pratinju do zdravstvene ustanove⁴⁹, smještaj i prijevoz u zdravstvenu ustanovu⁵⁰, posjete bolesnim sestrama te osobito usluge medicinskih školskih sestara u zdravstvenim ustanovama. U isticanju duboke zahvalnosti i nezaborava sestrama klarisama jednostavno uzmanjkaju riječi.⁵¹ U svezi s tim uslugama s. Mirjam Munivrana iznijela je svoje iskustvo koje glasi:

«Svojedobno, kada su bile u prilici da mi pomognu, sestre su mi zaista s ljubavlju nudile svaku pomoć i ponašale se kao da sam jedna od njih a ne kao sestra iz druge zajednice i nisam osjetila razliku u srdačnosti sestara koje su me poznavale otprije i onih koje su me tada prvi put vidjele.»⁵²

Prijevoz. Nabavkom osobnog automobila – a *karovi* tj. konjske zaprege, kao prijevozno sredstvo već odavno pripali prošlosti - školske sestre su imale novu mogućnost biti na usluzi sestrama klarisama u raznim prigodama tim prijevoznim sredstvom.

Slučaj od posebnoga značenja bio je i prijevoz sestara klarisa u Brestovsko prigodom postavljanja kamena temeljca za novoutemeljeni samostan. U kronici školskih sestara o tome stoji pod naslovom: *Klarise, Brestovsko*:

«Blagoslov kamena temeljca novog samostana sestara klarisa u Brestovskom blizu Sarajeva. Na tu svečanost pošle su dvije sestre klarise iz Splita, s. Ivana, č. majka i s. Hijacinta. Vozila ih je naša s. Radoslava.»⁵³

Pripomoć prigodom simpozija. O sudjelovanju i pripomoći školskih sestara prigodom simpozija o 800. obljetnici rođenja sv. Klare Asiške, zapisano je u kronici školskih sestara:

«Na simpoziju su sudjelovale i naše sestre, i svaki dan su po dvije bile na pomoć sestrama klarisama poslužujući uzvanike simpozija.»⁵⁴

⁴⁹ Vidi također navedeno u *Kronici III.*, od 24. V. 1965., str. 6: «S. Miroslava iz Kaštel-Gomilice otpratila svoju sestru č. klarisu na liječenje u Beč.»

⁵⁰ U slučaju da nije bio moguć prijevoz automobilom lovretskih sestara, zamoljena lovretska sestra snalazila bi se za prijevoz, pa i kod svoje rodbine. Takvo je svjedočanstvo s. Klare Šimunović, školske sestre, pri smještanju u bolnicu s. Hijacinte Šušnjara. Vidi: S. Klara Šimunović, *Smještaj u bolnicu*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

⁵¹ Primjerice, klarisa s. Andelika Čovo živo drži u spomenu bezbrojne usluge i pomoć što joj je s. Dominika Grgat, školska sestra, spremno i s ljubavlju činila za vrijeme njezinoga dugotrajnijega boravka u bolnici. Jednako neizbrisivo pamti usluge zajednice školskih sestara pri prijevozu te za dopuštenje da joj je s. Leonka Bošnjak školska sestra, mogla biti na raspolaganju za razne usluge. Zajednici školskih sestara te s. Dominiki i s. Leonki s. Andelika uzvraća *zahvalom iz duše i svakodnevnom molitvom*. U molitvi za zajednicu školskih sestara – ističe s. Andelika - posebno izdvaja sestre misionarke. Vidi: S. Andelika Čovo: *Spomen u radosti i zahvalnosti* u: S. Judita Čovo, *Zapis* (dalje: S. Andelika Čovo: *Spomen...*)

⁵² S. Mirjam Munivrana, klarisa, *Zajedništvo življeno u odvojenosti*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare (dalje: S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*).

Bilo je to u zajednici školskih sestara u Zagrebu, Jordanovac 55, gdje je s. Mirjam odsjela prigodom odlaska na liječenje u zagrebačkoj klinici *Rebro*.

⁵³ *Kronika VIII.*, 13. VI. 1988., str. 2.

Pripovijest s. Radoslave Bralo, školske sestre, pokazuje kako su se uskladivale mogućnosti da bi se sestrama klarisama neizostavno izišlo u susret u ovoj prigodi, jer je valjalo biti na uslugu tri dana:

«Bilo je to prigodom postavljanja kamena temeljca za samostan u Brestovskom u Bosni. S. Ivana Šuljić, tadašnja opatica sestara klarisa, zamolila je da njih – s. Ivanu Šuljić i s. Hijacintu Batinić neka naša sestra odveze u Brestovsko za blagoslov kamena temeljca. Poteškoća je bila u tome što je valjalo biti na raspolaganju tri dana. Tomu se je doskočilo tako da je s. Tihomira Zorica, koja za to nije imala dostatno vremena na raspolaganju, zajedno sa s. Ksaverijom Virk, dana 13. lipnja našim automobilom odvezla sestre klarise do Čuklića kod Livna, gdje sam ih ja preuzeila i odvezla u Brestovsko drugim automobilom. Naime, ja sam bila u rodnoj župi za proslavu blagdana sv. Ante. Blagoslov kamena temeljca slavljen je dana 14. lipnja. U Split smo se vratile 15. lipnja.» S. Radoslava Bralo, *Put u Brestovsko*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

Svoj doživljaj o pripomoći i sudjelovanju školskih sestara klarise u prigodama prepričavaju nesmanjenim žarom, kao što su to i dopisom izrazile:

«Nakon sretno završenoga simpozija ‘Sv. Klara i naše vrijeme’, ne možemo zaboraviti Vašu velikodušnu pomoć i ljubav, kojom ste nam tih dana izišli u susret. (...)

Ne možemo nikako zaobići ni vašu nenadomjestivu pomoć kod posluživanja svećenika i ostalih sudionika simpozija.»⁵⁵

*Pomoć pri prijelazu na Pravilo svete Klare*⁵⁶. Godinu svete Klare 2003./04. sestre klarise su željele okruniti dugotraјnom željom prijelaska s Pravila pape Urbana IV.⁵⁷ na Pravilo sv. Klare. U mjesecu lipnju 2004. godine opatica s. Suzana Muzuković zamolila je s. Juditu Čovo da osobno preda njihovu molbu na Kongregaciju za osobe posvećenoga života u Rimu kako bi se brže dobio povoljni ishod. Uz pomoć i posredovanje s. Albertine Baćak, školske sestre mostarske provincije, koja u istoj Ustanovi djeluje, željeni je ishod postignut kroz nekoliko dana. Spis je uručen s. Suzani Muzuković, opatici, na veliko zadovoljstvo svih sestara samostana Sv. Klare.⁵⁸

Udružena pomoć potrebnicima. U nekim slučajevima školske sestre i sestre klarise udruženo djeluju na pomoć potrebnicima. Međutim, želja je jednih i drugih sestara da to ostane znano samo Ocu nebeskome.⁵⁹

1.2. Liturgijski obredi i pogrebi sestara

Liturgijsko sviranje i pjevanje prigodom zavjetovanja sestara

Godine 1950. prigodom zavjetovanja sestara klarisa – četiri su sestre polagale prve zavjete a jedna sestra doživotne («svečane») zavjete. Sestre klarise su zamolile školske sestre za liturgijsko - misno i obredno - pjevanje. Dobivenim dopuštenjem školske sestre su bile pripuštene u klauzuru, zajedno sa sestrama klarisama. Zborom školskih sestara ravnala je s. Agneza Marinković, koja je i svirala.⁶⁰

⁵⁴ *Kronika VIII., 7.-9. X. 1993.*, str. 311.

⁵⁵ Dopis Samostan sv. Klare, Split, 18. listopada 1993., u: Pismohrana ŠSF.

⁵⁶ Klara je prva žena u povijesti redovništva u Crkvi koja je sama napisala pravilo za svoju redovničku ustanovu. Uz dugogodišnju upornost, crkvene su ga vlasti potvrstile tek dan prije njezine smrti poveljom *Solet annuere*. Primivši povelju Klara ju je poljubila. Klarine susestre, očito svjesne važnosti koju je odobrenju toga teksta Klara pridavala, dale su je prepisati, zatim su izvorno papinsko pismo, pergamenu, položile u grob pokraj Klarinoga tijela, zaštićeno u kutiji od ebanovine. Ova pergamenka, koju su mnogi smatrali izgubljenom, tražena je na uporni zahtjev Klarisa iz Liona, i pronašla ju je, tek 1893. godine s. Klara Matilda Rossi opatica Asiškoga Prvosamostana. Stotinu i petnaestu (115.) obljetnicu našašća Klarinoga tijela te spomenute pergamene sestre će klarise proslaviti 23. rujna; ujedno je toga dana 125 godina ulaska sestara u sadašnji samostan.

⁵⁷ Deset godina nakon odobrenja Pravila svete Klare i njezinoga prijelaza u vječnost, papa Urban IV. za Klarine susestre sastavio je novo pravilo te su od toga vremena mnoge sestre klarise morale to pravilo za sebe uzeti kao važeće. Razlozi Papine odluke, između ostalog, bili su i praktične naravi; primjerice pravo na posjedovanje ili neposjedovanje tvarnih dobara. Splitske sestre klarise pravno su poštivale tu Papinu odredbu. Međutim – prema usmenoj predaji mnogih sestara – srcem su prijale uz Pravilo svete Klare, što potvrđuje i to da su tekst Klarinoga pravila dobro poznavale i rado ga doslovce navodile.

⁵⁸ Vidi: S. Judita Čovo, *Moje svjedočanstvo*.

⁵⁹ Vidi: S. Mirja Tabak, *Udružena pomoć potrebnicima*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

⁶⁰ Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

U opisu sestara klarisa o uslugama školskih sestara taj se događaj svrstava na prvo mjesto; tekst glasi: «Tako je bilo i 1950. godine. Pet naših sestara imale su veliku svečanost: jedna sestra polagala je svečane zavjete i

Sudjelovanje u pokojničkom bogoslužju i ispraćaju preminulih sestara

Bliska povezanost između lovretskih sestara i sestara klarisa očitovala se pohodom *sestre smrti* te posljednjim ispraćajem preminulih sestara jedne i druge zajednice.

U vremenima, kada je pogrebna povorka s ljesom preminule školske sestre prema groblju na Lovrincu prolazila uz samostan sestara klarisa, sestre klarise bi joj odale posljednju počast zvonom sa svoga samostanskog zvonika.⁶¹

«Kroz sve ove godine - stoji u opisu sestara klarisa - lovretske sestre ustrajno i vjerno dolaze u velikom broju na sprovod našim preminulim sestrama i predvode misno pjevanje.»⁶² Svjedočanstva iz jedne i druge zajednice o tome govore kao o nečemu što je već uobičajenim, *tradicionalnim* postalo.⁶³

Ovi su se čini počeli provoditi nakon 1964. godine, kada je, u 36. godini života, preminula je s. *Bernardica Čirko*. Od plača za dobrom i dragom mladom susestrom sestre klarise nisu uspjele ispjevati obrednu božansku službu te su odlučile zamoliti školske sestre da unaprijed one to čine. Školske sestre su to prihvatile.⁶⁴ Prvi su put tu službu vršile 1969. godine u bogoslužnim obredima za preminulu s. Franu Škarica.⁶⁵

Spominjući se ispraćaja preminulih sestara klarisa, s. Irena Zorica ne propušta spomenuti neke popratne pojedinosti, pišući: «Uvijek se išlo pjevati za sprovod sestre klarise. Svaki put su poslale zahvalnicu i kolače, da se na Lovretu počastimo».«⁶⁶

S. Blaženka Barun to događanje stavlja pod svoj podnaslov: «*Četvrta riječ - Idemo ispratiti sestruru Klarisu*» te nastavlja: «Mi smo s Lovreta u velikom broju svaku preminulu sestru Klarisu pratile kao svoju vlastitu sestru na Lovrinac. Nadam se da se i ta gesta sestrinske ljubavi nastavlja».«⁶⁷

U kronikama školskih sestara zabilježeni su ispraćaji preminulih sestara klarisa, do sada ukupno šest (6), od kojih prvi dana 10. lipnja 1982. godine, uz sprovod s. *Klare Pivčević*. Kroničarka je navela da «je naših sestara bio velik broj», te sljedeće: «Budući da njihove

⁶¹ četiri sestre privremene zavjete; Lovretske sestre su im svirale i pjevale sv. Misu, a također su pjevale i cijeli obred zavjetovanja». U: S. Dolores Mandić, *O povezanosti*.

Očito je to bio posebni doživljaj i za školske sestre, jer su školske sestre u svojoj zajednici o tome živo pripovijedale. Vidi: S. Leonija Bezić, *O pripomoći...*

⁶² Vidi: S. Berhmana Nazor, *Nezaboravne uspomene*.

⁶³ S. Dolores Mandić, *O povezanosti*. S. Dolores isto navodi i u iskazu pisanom u osobno ime: «Za svaki sprovod naših sestara, dolaze sestre s Lovreta pjevati i pomoći nam, u stvari, umjesto nas, ispraćaju našu sestru na groblje.» Vidi: S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

⁶⁴ «To je već postalo tradicionalno da naše sestre s Lovreta svojim pjevanjem prate naše sestre u vječni dom.» Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 8. veljače 1992., u: Pismohrana ŠSF.

«Po običaju naše sestre otpjevale su sprovodnu misu i iznijele ljes iz samostanske crkve ...». *Kronika IX.*, 2. III. 2002. str. 224.

⁶⁵ Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

S. Anuncijata je pripomenula da su prema drevnom običaju, prigodom sprovoda sestara klarisa, kanonici splitskoga prvostolnoga kaptola prije pokojničkoga misnoga slavlja pjevali cijeli pokojnički oficij prema tadašnjem obredniku. Običaj je dokinuo nadbiskup *Frane Franić* godine 1957., uz obrazloženje da više nema kanonika za tu službu. Od tada su same sestre klarise molile časoslov pokojničkoga slavlja.

⁶⁶ Vidi: S. Andželika Čovo, *Spomen...*

⁶⁷ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

⁶⁸ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

sestre ne izlaze, uveo se običaj da naše sestre nose mrtvački ljes sa Pokojnicom od auta na groblju do njihove grobnice».⁶⁸

U ostalim zapisima o ispraćajima je uglavnom slično ili na isti način zapisano.⁶⁹

U pismohrani školskih sestara⁷⁰ od jedanaest (11) dopisa sestara klarisa upravljenih školskim sestrama, šest (6) njih su zahvala za sudjelovanje u bogoslužju i ispraćaju preminulih sestara.⁷¹ K tomu, još je jedan (1) dopis povezan uz preminule sestre i to povodom predstavljanja nekrologa školskih sestara.⁷² Ovi su dopisi isprepleteni izrazima duboke zahvalnosti sestara klarisa školskim sestrama te svjedočanstvom sestrinstva kojim sestre klarise prate ovozemni rastanak s preminulim susestrnama.

Sudjelovanje i organiziranost školskih sestara pri ispraćaju preminulih sestara⁷³, za sestre je klarise od *neizmjernog značenja*⁷⁴. U više navrata osvrnule su se na pjevanje u liturgijskim obredima⁷⁵ koje čini svečanim oproštaj s preminulom sestrom⁷⁶ te na činjenicu da lovretske sestre, *u ime njih, na svojim rukama* iznose njihovu preminulu sestruru.⁷⁷ Stoga i pišu:

⁶⁸ *Kronika VI.*, 10. 6. 1982., str. 8-9.

⁶⁹ «Na posljednje zemaljsko počivalište iz crkve sv. Klare do samostanske grobnice na Lovrincu ispratili smo pok. s. Marcelu Capek, klarisu. Po običaju naše sestre otpjevale su sprovodnu misu i iznijele ljes iz samostanske crkve do automobila za prijevoz pokojnika koji je čekao na ulici ispred samostana.» U: *Kronika IX.*, 2. III. 2002., str. 224.

«Na posljednje zemaljsko počivalište na Lovrincu ispratile smo pokojnu s. Hijacintu Šušnjaru, klarisu. Već tradicionalno naše sestre predvode pjevanje na misi zadušnici za pokojne sestre iz zajednice sestara klarisa te ih isprate do posljednjeg ovozemaljskog počivališta.» U: *Kronika X.*, 19. I. 2005., str. 5.

«Poslije podne ispratili smo na posljednje zemaljsko počivalište pokojnu s. Jozefinu Žaknić, klarisu.» U: *Kronika X.* 26. V. 2006., str. 95.

«Na posljednje zemaljsko počivalište na Lovrincu ispratile smo pokojnu s. Alojziju Perišin, klarisu. Tradicionalno sestre su otpjevale misu zadušnicu u crkvi sv. Klare i pokojnicu iznijele do pogrebnog furgona te otpratile do groba.» U: *Kronika X.*, 28. IV. 2007., str. 157-158.

⁷⁰ U razdoblju do 31. prosinca 2007. godine.

⁷¹ Vidi: Pismohrana školskih sestara, spisovnik *Klarise*.

⁷² «Osobito nas raduje što ste objavili knjigu – nekrologe Vaših preminulih sestara...». Dopisom je izražena radost zbog objelodanjivanja nekrologa «...jer to je divno svjedočanstvo o svetosti života Vaših sestara, koje su ostale vjerne Gospodinu do smrti, te su zaslužile primiti vjenac života i radosti za svu vječnost». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 21. 11. 1997., u: Pismohrana ŠSF.

⁷³ «Vi ste to tako lijepo i s ljubavlju organizirale. Pjevanje je bilo predivno.» Vidi dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 27. lipnja 1995.

⁷⁴ «Vaša pomoći i susretljivost od neizmjernog su značenja za nas u takovim trenucima. (...) Vaša prisutnost u onolikom broju obradovala nas je i ujedno zadivila. Vi ste nam, slobodno možemo reći, ispunile crkvu i činile lijepšim i bogatijim ispraćaj u vječnost našoj dragoj sestri...». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 13. kolovoza 1997., u: Pismohrana ŠSF.

⁷⁵ Iskazuje se zahvala «...na susretljivosti, tj. odazivu na našu molbu da pjevate i svirate pogrebnu sv. Misu, povodom smrti naše s. Josipe. Ali znamo dobro da je ona tek jedna od mnogih naših sestara kojima ste Vi lijepim i nježnim pjevanjem uljepšali posljednji ispraćaj na vječni počinak. To je već postalo tradicionalno da naše sestre s Lovreta svojim pjevanjem prate naše sestre u vječni dom. Nadamo se i vjerujemo da će tako biti i u buduće». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 8. veljače 1992.

«Osobito smo Vam zahvalne što je zbor Vaših sestara prekrasnim pjevanjem ispratio našu dragu sestruru na vječni počinak. Tada se već osjetio predokus onoga blaženog života na nebu, gdje je harmonija i blagdani bez kraja, a melodije su vječne...». Dopis *Samostan sestara klarisa, Split*, 9. studenoga 1994., u: Pismohrana ŠSF.

«Pjevanje je bilo predivno». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 27. lipnja 1995.

⁷⁶ «Vašim prekrasnim, andeoskim pjevanjem učinili ste svečanim ovaj oproštaj s njom svima nama, a osobito brojnoj rodbini s. Maristele.» Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 4. svibnja 2000.; u: Pismohrana ŠSF.

⁷⁷ «...koju ste na svojim rukama iznijele iz ovog samostana, gdje je proživjela 66 godina». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 27. lipnja 1995.

«Na kraju ste je na svojim rukama ponijeli na vječni počinak...». Dopis *Samostan sv. Klare, Split*, 4. svibnja 2000.

«Ovo su trenuci koji nas posebno povezuju, kada se osjećamo jedno u franjevačkom duhu ljubavi, radosti i zajedništva.»⁷⁸

2. PUT U SAMOSTAN SVETE KLARE «PREKO» LOVRETA

Put nekih sestara u Samostan Svetе Klare vodio je «preko» Lovreta, dotično povezano s poznanstvom s lovretskim sestrama.

Dvije sestre⁷⁹, koje su bile članice školskih sestara odlučile su svoj redovnički poziv živjeti kao sestre klarise.

S. Bernardina Šušnjara

Školska lovretska sestra s. *Ciprijana Šušnjara*, davne 1924. godine napustila je lovretsку zajednicu i postala sestra klarisa pod imenom s. *Bernardina*. Njezin odlazak iz samostana na Lovretu zabilježen je u kronici pod naslovom: *S. Ciprijana pošla u sam. Sv. Klare*⁸⁰.

S. Maristela Jelčić

S. Maristela Jelčić bila je članica školskih sestara mostarske provincije. Dan prije ulaska u samostan sestara klarisa na početku 1962. godine, na spomendan Imena Isusova⁸¹ s. Maristela je odsjela i prenoćila u lovretskoj zajednici.

S. Marija od Presvetoga Srca Anka Petričević

U opisu boravka s. Marije u konviktu školskih sestara na Lovretu kroz četiri godine dade se iščitavati duhovno sazrijevanje s. Marije i sazrijevanje njezine odluke i poziva za samostanskim životom. «Već u 17. godini – piše s. Marija - klečeći sam molila č. s. Orestu da me primi u samostan, kao kandidatkinju, ali je odgovor bio da trebam produžiti školovanje». ⁸² Iz doživljaja s. Marije dade se nazrijeti njezina unutarnja usmjerenost na život u većoj povučenosti, klauzuri.⁸³

Život proveden u konviktu školskih sestara⁸⁴ kao i same sestre, ostaju neizbrisivo u spomenu s. Marije, koja piše: «Ne mogu zaboraviti te dane prve mladosti, koje sam

«Vi ste u ime nas ponijele njih na rukama ljubavi u vječni počinak...». Dopis *Samostan sv. Klare, Split, 06. 07. 2006.*, u: Pismohrana ŠSF.

⁷⁸ Dopis *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*

⁷⁹ Školska sestra *Benedikta Rako* provjerila je svoj redovnički poziv stupivši u samostan sestara klarisa u Samoboru 1950. godine. Boravak s. Benedikte u Samoboru u pismohrani školskih sestara zabilježen je u knjizi s popisom prebivanja sestara. Svjedočanstvo o tome dobiveno je i od zagrebačkih klarisa, posredstvom s. Tarzicije Čičmaka, koja je napisala: «...naša s. Beatrica mi je rekla da je istina da je s. Benedikta bila kod nas u Samoboru, i odmah je primljena u novicijat, jer je došla sa zavjetima. Bila je svega nekoliko mjeseci i vratila se u Kongregaciju». Vidi: S. Tarzicija Čičmak, *Povezanost ponesena u samostan sestara klarisa u Zagrebu*; u: S. Judita Čovo, *Zapis*. (dalje: S. Tarzicija Čičmak, *Povezanost ponesena...*)

⁸⁰ *Kronika I.*, veljača 1924., str. 92-93.

⁸¹ Spomendan Imena Isusova tada se slavio 2. siječnja.

⁸² S. Marija od Presvetoga Srca, *Sjećanje*.

⁸³ «Posebno bih - kaže s. Marija - doživljavala Božju nazočnost i ljepotu duhovnoga, nadnaravnoga života u večernjim satima, kada bih se našla u kapeli, kada bi s. Berhmana pročitala tekst meditacije, a onda bi se svjetlo pogasilo. Gorjelo bi samo crveno-mistično pred Svetohraništem. Željela bih da tu, pred Njim, što duže ostanem...». *Isto*.

Privlačnost za povučenim životom pobudjivana je – prema izjavama s. Marije - i kasnije u samostanskim prostorima gdje je prebivala njezina s. Miroslava: «O kako sam željela ostati u tim malim 'celicama', gdje je disao mir...». *Isto*.

⁸⁴ Ozračje u konviktu s. Marija opisuje kao ozračje reda, discipline, tištine, rada, tj. učenja. Dan je počinjao i završavao molitvom: «S molitvom na usnama i u srcu, utonule bismo u okrjepljujući san. Znale smo da će

proboravila u konviku, na Lovretu, od V. do VIII. razreda gimnazije. Ne mogu zaboraviti dobrih i dragih časnih sestara, posebno s. Oreste⁸⁵, s. Angelike⁸⁶ i s. Berhmane⁸⁷... kao i s. Vladimire, s. Borgije, kolegica moje sestre Miroslave, i drugih. Ne mogu zaboraviti njihove pouke, molitve, tišinu, u kojoj mi se duh uzdizao k visinama i tražio Vječnoga, da Mu sasvim pripadne.»⁸⁸ S. Marija je rado zalazila u atelier sestre s. Julite Kac, diveći se njezinim djelima.⁸⁹ U lijepoj uspomeni s. Mariji je ostala i s. Margareta Tavčar, tadašnja kućna predstojnica⁹⁰.

O boravku s. Marije kao gojenice kod lovretskih sestara spominju se školske sestre: s. Berhmana Nazor⁹¹ i s. Irena Zorica⁹² te s. Blaženka Barun⁹³.

S. Štefanija Murvar

Uz strah od bombardiranja, klarisa s. Štefanija Murvar našla je shodnim i to da boravkom u samostanu školskih sestara na Lovretu uredi potrebne radnje za odjelotvorene nauma o osnivanju samostana u Zagrebu. Ponovno, pred odlazak u Zagreb, s. Štefanija i s. Koleta Jovanović došle su na Lovret te s Lovreta oputovale za Zagreb.⁹⁴

S. Ivana Šuljić

Pri sazrijevanju vlastite duhovnosti i konačne odluke za život u samostanu sestara klarisa s. Ivana je imala potporu u školskim sestrama koje su djelovale u samostanu i župnoj crkvi s. Ivane, *Gospe od Pojišana*. «...Tri sestre Franjevke: s. Irena Zorica, s. Brigita Masnić i s. Alojzija Sjauš... - kaže s. Ivana -... bila su moja tri anđela koje su me širokih ruku prihvatile i bile velika podrška na mojim prvim koracima duhovnosti», ostavivši na nju dubok «pečat... svojom

rano ujutro, [...] fra Marijan, postariji otac franjevac, dolazeći s Poljuda, iz samostana zvoniti na glavnim vratima i sve nas probuditi. Ujutro bismo obavezno prisustvovale sv. Misi i sv. Pričesti, a potom, nakon doručka, polazile u gimnaziju.» Vidi: *Isto*.

⁸⁵ S. Oresta Spacapan bila je prefekta gojenica. S. Marija o njoj piše: «S. Oresta ...bila nam je kao prava majka. Brižno je nad nama bdjela. Glavna joj je dužnost bila da nas trajno usmjerava k Bogu, utvrđuje u krjepostima, u molitvi, u odricanju i žrtvi... [...] K njoj smo mogle prilaziti u svako vrijeme, da nas poduci ili pomogne oko školskih zadaća... » I dalje: «Kada bismo polegле, ubrzo je dolazila č. s. prefekta – s. Oresta, blagoslovila nas...» Vidi: *Isto*.

⁸⁶ S. Angelika Šilc, pomoćnica s. prefekte, zadužena za disciplinu u konviku, ostala je u spomenu s. Marije kao stroga osoba: «Kada bi trebalo da nas upozori ili opomene, dovoljan bijaše njezin pogled...», sjeća se s. Marija. Dok bi s. Angelika, u ljetnim mjesecima, s gojenicama boravila u vrtu - piše s. Marija - «pjevala bi slovenske pjesme, jer bijaše Slovenka (kao i s. Oresta), koje smo mi onda morale naučiti i s njom pjevati». Vidi: *Isto*.

⁸⁷ Sa s. Berhmanom Nazor, zamjenicom s. Oreste – kako kaže s. Marija – gojenice su se *slobodnije osjećale*, a znala ih je voditi u šetnju, na more. Usp.: *Isto*.

⁸⁸ *Isto*.

⁸⁹ «Divne su bile njene oslikane misnice, sa simbolima, spletovima ruža i svakovrsnoga cvijeća, da bih često zaželjela ostati s njom i tu raditi. – Jednom me je zamolila da joj u koru poziram... Lik Kristov u Getsemaniju. Klekla sam, a ona je preko mene prebacila plašt, dok sam sagnute glave molila...» *Isto*.

⁹⁰ «...nezaboravna i puna dobrote, [...] osobito velikodušna. Ona «je dala s. Juliti da [...] za lovrećku pozornicu izradi oveći dekor, koji je prekrivao cijelu stranu zida, i ništa nije za to naplatila!».

U prigodama – sjeća se s. Marija - školske sestre su posuđivale djevojkama narodne nošnje koje je samostan imao. Usp.: *Isto*.

⁹¹ S. Berhmana Nazor, *Nezaboravne uspomene*.

⁹² «Na Lovretu su bile gojenice, a s njima i dvije sestre Petričević, Anka, sada s. Marija i Branka». U: S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

⁹³ S. Blaženka Barun, *Pismo*: «Jedna od njih, Ankica Petričević, bila je sa mnom kandidatica, samo kratko, stvarno je bila za njih.»

⁹⁴ *Kronika Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina, Zagreb, I. dio*, str. 19,

pobožnošću i vedrinom i pravim svjedočenjem Kristovih zaručnica».⁹⁵ Sestre franjevke su bile prve kojima je s. Ivana priopćila konačnu odluku biti sestra klarisa.

«S vremenom sam u duši spoznala da trebam poći u Klarise i naravno one su bile prve koje su to saznale. Od tada su mi bile radosna i čvrsta podrška do ostvarenja cilja. Gdje god su mogle pomogle su mi, a ja sam bila sretna videći kako s radošću prihvaćaju moju odluku.»⁹⁶

Vrijeme, koje je do ulaska s. Ivane u samostan potrajalo pet godina može promatrati kao razdoblje obilježeno posvemašnjim povjerenjem s. Ivane u školske sestre te vjernošću školskih sestara u čuvanju povjerene tajne s. Ivane.

Blizinom i podrškom školskih sestara s. Ivana je lakše prebrodila poteškoću što je roditeljski dom napustila potajice zbog protivljenja njezinih ukućana; o tomu s. Ivana piše:

«I sada su mi bile u svemu pri ruci, a na sam dan ulaska, došavši najprije u njihov samostan, otpratile su me s. Irena i s. Alojzija. To mi je bilo od velike pomoći jer sam od svojih potajno otišla što mi je u duši stvaralo silnu gorčinu. Ali oslanjajući se na ova dva anđela sve sam izdržala. Stoga ću im kroz cijeli život biti zahvalna i uvijek ih s ljubavlju nosim u srcu.»⁹⁷

Ulazak s. Ivane u samostan sestara klarisa s. Irena Zorica doživjela je kao krunu radosti na njezinu mnogovrsnu povezanost sa sestrama klarisama:

«Zadnju radost u kojoj sam osobno sudjelovala a koju su školske sestre učinile sestrama klarisama bilo je to da su svečano otpratile u samostan Sv. Klare s. Ivanu Šuljić (sada se ona nalazi u Bosni). Toga jutra u crkvi Gospe od Pojšana Ivana, s. Alojzija Sjauš i ja otpjevale smo misu za pokojne, kako se običavalo, zatim zajedno doručkovale. Sve se odvijalo kao da se ništa izvanredno nije događalo, jer se majka s. Ivane žestoko protivila Ivaninoj odluci da ide u samostan.

Pokojni p. Bernard Buljević dočekao je Ivanu na ulazu u samostan klarisa, a pokojna s. Alojzija i ja sa svijećama i suzama predale smo je klarisama. One su je dočekale sa svijećama, a p. Bernard dao blagoslov svima.»⁹⁸

S. Klara Bagarić

Preporukom svoga župnika a posredstvom s. Karoline Bašić, školske sestre, s. Klara je «pronašla» put do mesta oživotvorenja svoga poziva. Prisjećajući se tih dana s. Karolina piše:

«Ja sam je dočekala na kolodvoru i s njom sam išla kod sestara klarisa jer ona nije znala gdje stanuju. Kad smo se približavali samostanu, ona je rekla, čim ga je opazila, da je to ono što traži.»⁹⁹

Trodnevni boravak na Lovretu prije ulaska s. Klare u samostan klarisa početak je uzajamnoga upoznavanja te povezanosti koja se je s godinama produbljivala u izmjeni s pojedinim lovretskim sestrama. Taj vremenski kratki suživot u zajednici lovretskih sestara s. Klara je doživljela kao susret o kojemu ona piše: «Susret sa sestrama franjevkama ostavio je duboki trag u meni tako da i do danas imam duhovnih prijateljstava i povezanosti

⁹⁵ S. M. Ivana Šuljić, *Pismeni iskaz*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare.

⁹⁶ *Isto.*

⁹⁷ *Isto.*

⁹⁸ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

⁹⁹ S. Karolina Bašić, *Pismeni iskaz*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare.

s pojedinima.» Na Lovretu je, izjavljuje s. Klara, *osjećala toplinu obiteljskoga doma* te poštovanje prema njezinu pozivu. Doživjela je povjerenje kako kućne predstojnice s. Jasne Kasalo, tako i ostalih sestara, što potvrđuje i činjenicom koju navodi:

«Ujutro sam ustajala rano i trebala sam uzeti ključ vanjskih vrata i ponovno zaključati – vrativši ga na “tajno” mjesto. Sestre su imale povjerenje u mene, i tu sam osjećala toplinu obiteljskoga doma.»¹⁰⁰

Taj je boravak za s. Klaru bio i prigoda upoznavanja – kako kaže - *onoga najljepšega i najznačajnijega* od grada Splita, u čemu su s velikom ljubavlju posredovale lovretske kandidatkinje. Tako se je uspostavila povezanost i priateljstvo s dotičnima koje se utvrđivalo čestim posjetama s. Klari u samostanu klarisa.¹⁰¹

Lovretske sestre nisu bile ravnodušne na odlazak te mlade djevojke u klauzurni samostan. Dapače:

«Kod odlaska sa Lovreta i pozdravljanja sa sestrama bilo je i suza. Puno sestara je izišlo vani ispred samostana da me isprate. Bio je to za mene veliki doživljaj.»¹⁰²

Svoje sjećanje na te doživljaje s. Klara zaključuje i nezaboravom i zahvalom: «Zahvalujem Bogu za sestre franjevke, za sestre koje su mi učinile puno dobra, i za divna prijateljstva.»¹⁰³

s. Mirjam Munivrana

Sudjelovanjem u duhovnoj obnovi koju su školske sestre priredile «za djevojke koje osjećaju duhovni poziv da skupe hrabrost za odaziv ili da se odluče za život u svijetu»¹⁰⁴, klarisa s. Mirjam Munivrana svjedoči da je *učvrstila još jače svoju odluku da uđe u klauzuru samostana sestara klarisa u Splitu.*¹⁰⁵ Kroz način održavanja duhovne obnove te saznanjem da u dnevnome redu sestara klarisa postoji vrijeme šutnje, s. Mirjam očituje da je otkrila plodonosnost šutnje kao uvjeta za produbljenje duhovnoga života. Ona kaže:

«Ta tri dana trebale smo biti malo više u šutnji i bez izlazaka izvan samostana, ali su poznavajući moju želju svaki dan mene s još jednom od djevojaka 'puštali' da idemo posjetiti sestre klarise...

Prvoga smo dana naišle na zatvorena vrata, jer su sestre imale popodnevno vrijeme šutnje što nas se svih posebno dojmilo jer nama mladima nije bilo jasno kako mogu tako šutjeti...»¹⁰⁶

Na to s. Mirjam nastavlja:

¹⁰⁰ S. Klara Bagarić, OSC, *Moje sjećanje na Lovret*, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare, (dalje: S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*).

¹⁰¹ «Kandidatkinje su me s velikom ljubavlju vodile kroz Split i željele mi pokazati ono najljepše i najznačajnije u gradu. Poslije su nam puno puta dolazile u samostan, u posjete...» U: S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

Prijateljska povezanost tada započeta neprestano traje i produbljuje se molitvom, pohodima, pismeno; to svjedoči i školska sestra koja želi ostati neimenovana. Vidi: Neimenovana sestra, *Svjedočanstva*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

¹⁰² S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

¹⁰³ *Isto*.

¹⁰⁴ S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*.

Obnova je održana 1985. godine, a predvodile su je s. Karolina Bašić i s. Judita Čovo.

¹⁰⁵ Usp.: S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*.

¹⁰⁶ *Isto*.

«...i sjećam se da su nam tada s. Karolina i s. Judita svima dosta govorile o važnosti šutnje i slušanja u životnom hodu za Kristom i osluškivanja Kristova glasa, poziva koji odzvanja u našim dubinama kao što žedan putnik u daljini čuje šum slapova rijeke koja mu znači život!»¹⁰⁷

Osvrćući se na te doživljaje, s. Mirjam izjavljuje:

«I danas mogu potvrditi da mi je to bilo ugodno, dragocjeno iskustvo koje se tek tako ne zaboravlja.»¹⁰⁸

Povezanost s djevojkama sudionicama navedene duhovne obnove, koje su postale kandidatkinjama školskih sestara, produživala se posjetama s. Mirjam u klauzurnom samostanu. Iako se povezanost u takvom obliku s vremenom smanjivala, u ponovnim prigodnim susretima – prema iskazu s. Mirjam - pokazalo se da srdačni sestrinski odnosi nisu došli na manje¹⁰⁹.

S. Dolores Mandić

U srednjoškolskim klupama združile su se Ivanka Nazlić, buduća školska sestra s. Andrea i Marija Mandić, buduća sestra klarisa s. Dolores. Odabrale su smjer obućara, ali to zanimanje u njihovome životu postalo je tek znakovitim. Naime, obuću na svome životnome putu odlučile su derati stopama druge naravi. S. Andrea je već bila kandidatkinja u samostanu školskih sestara na Lovrebu, a Marija je bila u traženju.

S. Dolores Mandić potvrđuje da je prvi put čula za sestre i za samostan Sv. Klare od svoje školske kolegice Ivanka Nazlić, s. Andree.¹¹⁰

O putu s. Dolores do samostana Sv. Klare podrobnije se osvrnula njezina školska kolegica Ivanka s. Andrea Nazlić¹¹¹. Teme njihovih razgovora i poneko štivo¹¹² – prema iskazu s. Andree - ubrzo su se usredotočili na način života u samostanu, pa su «satima znale razgovarati o molitvi, suživotu s ljudima koje nismo birale, o najjednostavnijim stvarima od dnevnog reda, ustroja zajednice, lijepim i onim manje lijepim»¹¹³. Svojom skromnošću, otvorenosću drugima pomoći – prema svjedočenju s. Andree – Marija je u razredu bila obljebljena a i navodila na pomisao da je i ona redovnička kandidatkinja. Nisu bili daleko od istine. Razgovori dviju kolegica o redovničkom životu bili su sve intenzivniji, svjedoči s. Andrea:

«Zanimala se i za druge redove, njihove karizme pa sam joj govorila o svima o kojima sam znala. Posebno se oduševila kada smo razgovarale o sestrama Klarisama. Nakon toga kada bismo se god srele pričale smo o sv. Franji i sv. Klari, njihovoj brizi za siromahe, o životu zavjeta, zajedničkom životu i slično.»

S. Andrea nastavlja svoju priповijest:

«Željela je vidjeti gdje žive sestre Klarise pa smo jednoga dana poslije škole otišle do njihova samostana. Nismo ulazile u samostan, ali smo ga nekoliko puta

¹⁰⁷ Isto.

¹⁰⁸ Isto.

¹⁰⁹ Usp.: Isto.

¹¹⁰ S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

¹¹¹ S. Andrea Nazlić, Marija Mandić, s. Dolores, u: Pismohrana ŠSF i Pismohrana Samostana Sv. Klare, (dalje: S. Andrea Nazlić: S. Dolores).

¹¹² Primjerice knjiga *Lovretske sestre* što je s. Andrea dala s. Dolores, koja ju je posve usvojila; to je s. Andreu navelo da je pita hoće li i ona u samostan, na što je s. Dolores uz nasmijanost odgovorila da ništa nije isključeno. Usp.: Isto.

¹¹³ Isto.

obišle sa svih strana. Ona se samo divila miru i tišini koja je iznutra zračila. Posebno su je oduševile rešetke na prozorima.»¹¹⁴

S. Andrea svjedoči da se s. Dolores odlučno nosila s poteškoćama koje su uslijedile pri odlasku u samostan te da je «zračila radošću i često ponavljala kako sljedbenici sv. Franje ne smiju ići smrknuta lica.»¹¹⁵ Tom je radošću i zanosom – prema kazivanju s. Andree – s. Dolores zračila i iza rešetaka kroz koje ju je s. Andrea tugaljivo promatrala. Međutim, bio je to trenutak jamstva s. Dolores s. Andrei da će biti «povezane vezom koja je najsigurnija, molitvom», da će pratiti njezin život i život njezine zajednice te spoznaja s. Andree da će s. Dolores «biti manje vidljiv svjedok koji će nama više izloženima biti potpora i pomoći u našem življenju izvan velikih zidina».¹¹⁶

S. Mihaela Janković

Dan prije ulaska u samostan Sv. Klare, na molbu opatice s. Marije od Presvetoga Srca, s. Mihaela je provela kod školskih sestara. U društvu tadašnjih lovretskih postulantkinja¹¹⁷, s. Mihaela je uglavnom razgledavala znamenitosti grada Splita. Između ostaloga lovretske postulantkinje povele su s. Michaelu i na splitsko groblje *Lovrinac*. Jedna od njih sjetno je razmišljala: «Ona - tj. s. Mihaela – nikada više ne će vidjeti ovu grobnicu u koju će biti položena...».¹¹⁸

Bilo je kao naravno da djevojke koje su se zanimale za život u samostanu sestara klarisa ili koje su već tu odluku donijele *svrate* kod lovretskih sestara.¹¹⁹

3. TRENUCI DIJELJENE RADOSTI

Između sestara klarisa i lovretskih sestara posljednjih desetljeća na nov način dijelili su se trenuci radosti u različitim prigodama.

Recital i igrokaz. Prigodnom *Recitalu pjesama s. Marije Petričević*, održanom u dvorani sestara milosrdnica za uobičajeni mjesечni susret redovnica nazočile su i lovretske sestre. «...sestre su se zadovoljne vratile», jer - prema riječima kroničarke lovretskih sestara – «...nastup je dobro uspio...».¹²⁰

¹¹⁴ Ono što je s. Dolores posebno odušivilo, kod s. Andree je izazvalo posve suprotan osjećaj: «Nisam mogla vjerovati, ono što je meni bilo najstrašnije nju je oduševljavalo pa sam se ponekad pitala jesam li joj to smjela uopće pokazati. Od tada je pokazivala sve veću naklonost životu u tom samostanu.» *Isto*.

¹¹⁵ Naime, budući da je s. Dolores jedina u majke, majka se protivila njezinoj odluci. Imajući u vidu da će majci biti potrebna pomoći i s. Andrea pokušavala razuvjeriti s. Dolores od odluke da postane klauzurnom redovnicom, na što je ona odgovorila da će «njezina majka imati duhovnu pomoći koja će joj biti daleko potrebnija». Usp. *Isto*.

¹¹⁶ *Isto*.

¹¹⁷ Bile su to s. Tamara Bota i školska sestra koja želi ostati neimenovana.

¹¹⁸ Neimenovana sestra, *Svjedočanstva*.

¹¹⁹ Među dotičnima su također: *Kristina, Hrvatica iz Njemačke, Vesna iz Vukovara. O Skolastiki-Makaumbau, djevojci iz Konga*, zabilježeno je i u: *Kronika VIII., 19. IX. 1988.*, str. 18-19.

¹²⁰ *Kronika IV., 9. I. 1977.*, str. 167.

U samostanu sestara klarisa mlade članice lovretskih sestara izvele su dramolet *Samaritanka*. Događaj je zabilježen u kronici školskih sestara¹²¹, a ostao je upisan i u sjećaju sestara klarisa. S. Dolores piše:

«Sjećam se da su nam mlade sestre, njihove novakinje i juniorke dolazile u posjet. Jednom su nam izvele igrokaz "Samaritanka". To je za našu zajednicu bilo jedno osvježenje i radost. Takvi susreti su bili rijetki ali znakoviti.»¹²²

S. Klara Bagarić također navodi da su im lovretske sestre i kandidatkinje «... puno puta dolazile u samostan, u posjete, davale nam igrokaze itd.»¹²³

Simpoziji i jubileji sestara klarisa doživljeni su ne samo kao prigodne usluge školskih sestara sestrama klarisama, što je već spomenuto, nego i kao obostrana radost i uzajamno obogaćenje. «Prisutnost vaših brojnih sestara, doista nas je obradovala, i obogatila ovaj naš i vaš simpozij» - pišu sestre klarise te ističu uvjerenje da je i ta «prigoda još jače povezala sve nas u Franjinu i Klarinu duhu, u franjevačkoj duhovnosti....»¹²⁴. U sudjelovanje na simpoziju sestara klarisa školske sestre su se uključile i održanim izlaganjem jedne od njih na temu *Klara – žena blistave jasnoće*.¹²⁵ Svojom nazočnošću školske sestre se uključuju u svečana euharistijska slavlja u samostanskoj crkvi Sv. Klare, osobito prigodom proslave obljetnica, blagdana svete Klare te polaganja redovničkih zavjeta ili ulaska u klauzuru novih članica sestara klarisa.¹²⁶

Izmjene poklona i čestitavanja sastavni je dio povezanosti sestara klarisa i školskih sestara. Da je to u proteklim vremenima bio živ običaj, svjedoči i s. Blaženka Barun, koja piše: «I još nešto od sestara Klarisa: pokloni, čestitke i želje za sve fešte i događaje na Lovretu. Nadam se da se to i nastavlja.»¹²⁷

Zadnjih desetljeća uvriježen je običaj da uz blagdan sv. Klare, Božić i Uskrs školske sestre dolaze čestitati sestrama klarisama uz prigodni poklon. Zadnjih godina to je čak zabilježeno u *Kronici* školskih sestara.¹²⁸

Valja imati na umu da su školskim sestrama, bilo zajednici bilo pojedinim sestrama, poklanjana brojna djela s. Marije od Presv. Srca kao i ostala izdanja Samostana sv. Klare, *Simposiona*; jednako su i izdanja školskih sestara poklanjana sestrama klarisama.

U novije vrijeme započelo se i pismenim prigodnim čestitavanjem, primjerice: uz izbor u vodeće službe¹²⁹, prigodom značajnijih zbivanja poput osnivanja samostana klarisa u

¹²¹ «Priredba "Samaritanka" izvedena je na Dobrome, nakon sv. mise za bolesnike u devetnici Gospe od Zdravlja. U: *Kronika IV.*, 14. XI., str. 113

«Također su naše najmlađe izvele dramolet "Samaritanka" kod sestara Klarisa.»

Tekst dramoleta o kojemu je riječ napisala je s. Judita Čovo, a scenski uredila i uvježbala s. Rebeka Anić.

¹²² S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

¹²³ S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

¹²⁴ Dopis *Samostan sv. Klare - Split*, 18. listopada 1993.

¹²⁵ «Simpoziju je nazočilo nekoliko naših sestara. A naša s. Judita Čovo održala je predavanje na temu "Klara – žena blistave jasnoće"». U: *Kronika IX.*, 26.-27. IX. 2003., str. 290.

¹²⁶ Usp.: *Kronika IX* 11. VIII. 2004., str. 353.

¹²⁷ U: S. Blaženka Barun, *Pismo*.

¹²⁸ «Uz blagdan sv. Klare provincijalna predstojnica s. Klara i kućna predstojnica s. Davorina Jurić posjetile su sestre klarise. Ujedno su čestitale imendan časnoj majci s. Suzani Muzuković (sic!).» U: *Kronika IX.*, 10. VIII. 2004., str. 352.

«Provincijalna predstojnica s. Klara i kućna predstojnica s. Davorina pohodile su sestre klarise [...] i uz prigodne poklone čestitale im božićne blagdane.» U: *Kronika IX.* 23. prosinca 2004., str.381:

¹²⁹ Dopis Br. 92/89., 17. veljače 1989.

Brestovskom¹³⁰; izmjenjuju se također pismeni pozivi i popratna pisma pri održavanju skupova¹³¹, pri predstavljanju knjiga¹³².

4. MEĐUOSOBNA POVEZANOST SESTARA

Međusobna povezanost pojedinih sestara klarisa i školskih sestara potječe rodbinskom ili duhovno-prijateljskom vezom.

4.1. Rodbinska veza

Rođene sestre od kojih je jedna članica družbe školskih sestara a druga članica sestara klarisa jesu:

Šušnjara, s. Dujma i s. Bernardina
Petričević, s. Miroslava i s. Marija
Jenjić, s. Salvatora i s. Antonija
Čovo, s. Judita i s. Anđelika.

4.2. Prijateljska i duhovna povezanost

Između pojedinih školskih sestara i sestara klarisa postojala je, dotično postoji prijateljsko-duhovna povezanost. Različiti su razlozi i uzroci te povezanosti. S. Blaženka Barun pretpostavlja da je tome moglo pridonijeti upućivanje u šivanje jorgana, preporuka u molitve ili nešto drugo.¹³³

Prema s. Boženi Duvnjak razlozi povezanosti mogli bi proizlaziti iz potrebne uzajamnosti tvarno-duhovne naravi:

«...i uvijek sam mislila kako su one siromašnije od nas da im trebamo ponešto darovati. Možda se tu potajno krila i neka 'sveta trgovina' - ta one će žrtvovati i moliti za nas, naše nakane, naš grad, pa kad je neki naš darčić blizu – bit će bolje.»¹³⁴

Postoje svjedočanstva o prijateljskoj povezanosti nekih već preminulih školskih sestara i sestara klarisa, što se očitovalo i čestim posjetama školskih sestara dotičnim sestrama klarisama. Svjedočanstva su iznesena usmenom predajom.

Među dotične sestre spadaju:

s. Vjekoslava Kovačević, školska sestra i s. Bernardina Šušnjara, klarisa;
s. Janja Nazor, s. Veronika Škarica, školske sestre i s. Klara Pivčević, klarisa.¹³⁵

Dopis Samostan Svetе Klare, Split, 16. 02. 2004., u: Pismohrana ŠSF.

Dopis od 6. ožujka 2004., u: Pismohrana ŠSF

¹³⁰ Tom je prigodom izražena radost zbog osnivanja samostana «kao novoga žarišta evanđeoskoga života po načinu življenja 'Biljčice preblaženoga oca Franje'». Vidi dopis Br. 158/89., 7. lipnja 1989., u: Pismohrana ŠSF.

¹³¹ Dopis Samostan Svetе Klare, Split, od 19. 08. 1993., u: Pismohrana ŠSF.

¹³² Primjerice, sestre klarise se raduju objelodanjivanju nekrologa školskih sestara te čestitaju autorici s. Berhmani Nazor što se odlučila prirediti tako vrijedno djelo - vjeruju - na poticaj Duha Gospodnjega. Usp. dopis Samostan Svetе Klare, Split, od 21. 11. 1997.

¹³³ «Valjda i to učenje jorgana, preporučiti se molitvama i drugo.» Vidi: S. Blaženka Barun, *Pismo*.

¹³⁴ S. Božena Duvnjak, *Povezanost*.

¹³⁵ S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

O međusobnoj povezanosti nekih preminulih sestara pamte se poneke zgode. Među takve primjere spadaju s. Verena Dijaković, školska sestra i s. Frana Škarica, klarisa te s. Sidonija Masnić, školska sestra i s. Josipa Zvanić, klarisa.

Buduća školska sestra franjevka s. Verena Dijaković i klarisa s. Frana Škarica ostale su duboko povezane cijelog života, o čemu bi s. Frana rado spominjala svojim susestrama. Od obilnoga pismenoga komuniciranja s. Verene i s. Frane, nažalost, ništa nije sačuvano.¹³⁶

Međusestrinski savjeti školske sestre s. Sidonije Masnić i klarise s. Josipe Zvanić zapamćeni su kao potvrda njihove međusobne povezanosti, osobito u vrijeme bolesti na plućima koja je bila zahvatila i jednu i drugu sestruru.¹³⁷

S. Karmela Šarac potvrđuje da je «školske – lovretske sestre uvijek voljela i cijenila, osobito s. Berhmanu» s kojom je izmijenila dosta pisama; iste je osjećaje gajila i prema drugim sestrama koje bi upoznala.¹³⁸

¹³⁶ S. Frana Škarica često je svojim susestrama, a nekima je bila magistra, pripovijedala o svojoj prijateljici s. Vereni Dijaković, osobito sljedeću zgodu. Naime, u Knin, mjestu življenja s. Verene Dijaković i rodnome mjestu s. Frane Škarica, došao fra Vjenceslav Bilušić. S. Verena se kod njega isповjedila te na isto naputila svoju prijateljicu Anku, buduću klarisu s. Franu: «Idi!» – rekla joj je – «vidjet ćeš da je došao sveti misnik». Anka ju je poslušala. Istom prigodom zapitala je fra Vjenceslava može li mu pisati, na što je on potvrđno odgovorio. Ankino pismo stiglo je na Visovac, gdje je fra Vjenceslav prebivao, prije samoga fra Vjenceslava. Od tada je Anka - s. Frana u fra Vjenceslavu našla svoga duhovnika, sve do njegove smrti. Na stolu u svojoj samostanskoj sobi s. Frana je držala dragocjenu uspomenu koju joj je fra Vjenceslav donio iz Svete zemlje: u udubljenom drvetu usađen križ od maslinova drveta i nekoliko kamenčića također iz Svete zemlje. Vidi: S. Andelika Čovo: *Spomen...* u: S. Judita Čovo, *Zapisi*.

S. Verena (Krunoslava) Dijaković, školska sestra, ponajprije članica splitske a potom bosansko-hrvatske provincije; u novoosnovanoj bosansko-hrvatskoj provinciji Prečistog Srca Marijina, imenovana prvom provincijalnom predstojnicom, tu je službu vršila dvanaest godina. Kroz to vrijeme bila je zatvarana i kažnjavana od komunističkih vlasti o čemu postoje spisi u pismohrani školskih sestara franjevaka u Sarajevu. U optužnici Oblasnog javnog tužilaštva u Sarajevu od 14. 6. 1950. stoji: *Dijaković (Verena) Krunoslava, kći Aleksandra i majke Marije r. Demarki, rođena 1896. u Vrlici kod Knina, ranije časna sestra, sada domaćica, neudata, nastanjena u Visokom, državljanica FNRJ, Hrvatica, pismena, ima 4 razreda osnovne škole, kažnjavana od Vojnog suda 1945. *na 1 godinu lišena slobode s prinudnim radom radi pomaganja križarske organizacije Schafshauzen – Čondrić, u istražnom zatvoru od 27. 3. 1950.*

Postoji dokument u kojem piše sljedeće: *Presudom Okružnog suda u Sarajevu od 2. 9. 1950 koja je pravomoćna, presuđena je Dijaković V. K. na kaznu popravnog rada u trajanju od dvije godine. U ovu kaznu uračunava joj se pritvor i istražni zatvor od 27. 3. 1950. do 2. 9. 1950., t.j. 5 mjeseci i 7 dana, što, računajući jedan dan zatvora kao tri dana popravnog rada, iznosi ukupno 15 mjeseci i 21 dan, te bi prema tome imala da izvrši u ime popravnog rada /bez lišenja slobode/ još 8 mjeseci i 9 dana ili 2 mjeseca i 23 dana zatvora.* Vidi: Pismohrana školskih sestara franjevaka Bosansko-hrvatske provincije Prečistoga Srca Marijina.

Možemo samo zamišljati koliko su s. Frana i s. Verena bile duhovna potpora jedna drugoj. Poglavitno, što je s. Vereni značila spoznaja da njezina s. Frana – koju su i njezine susestre doživljavale veoma kreposnom - upravlja za nju molitvu danju i noću dok je ona bila zatočena u zatvoru, dok je vršila svoje dužnosti u teškom poratnom vremenu koje su proživljavale proganjane redovnice u Bosni.

Prema *Kronici Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina* u Zagrebu, str. 22-23, postojalo je prijateljstvo između s. Verene Dijaković i s. Štefanie Murvar, gdje stoji: «Majka Štefana imala je u nedalekom Visokom prijateljicu, Sestru Verenu Dijaković, koja je tada bila provincijalka bosanskih Školskih sestara».

¹³⁷ Naime, posrednica s. Anuncijata Strikić, tada kandidatkinja sestara klarisa, svjedoči o prenošenju pozdrava s. Josipe i s. Sidonije. Kada su obadvije oboljele na plućima uz pozdrav bi dodavale i preporuku: s. Josipa je preporučivala s. Sidoniji da jede luka i slanine, a s. Sidonija je poručivala s. Josipi da piće puno mlijeka i da jede puno povrća. Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

¹³⁸ «Sa s. Berhmanom dosta sam izmijenila pisama i sačuvala, a je li ona moja, ne znam». U: S. Karmela Šarac, *Pismo*.

S. Berhmana Nazor potvrdila je činjenicu o njihovoj pismenoj izmjeni. Vidi: S. Berhmana Nazor, *Nezaboravne uspomene*.

S. Oresta Spacapan i s. Marija od Presv. Srca ostale su trajno povezane, što svjedoči s. Marija: «I u mome samostanu Sv. Klare posjećivala me je č. s. Oresta i s. Angelika. Prigodom raznih svetkovina ili jubileja, s. Oresta mi je upravljala pisma, čestitke, smatrajući me svojom učenicom, a one su bile poučne, nadahnute. Radovala se svakom napretku – duhovnom i intelektualnom rastu. Osnaživala me u mome radu i u molitvenom životu.»¹³⁹

Između s. Nevenke Vrljić, školske sestre i klarise s. Hijacinte Šušnjara prijateljska i duhovna povezanost očitovana je čestim pohodom s. Nevenke s. Hijacinti i telefonskom komunikacijom.¹⁴⁰

Postojana je molitvena povezanost nekih školskih sestara misionarka i jedne sestre klarise; za vrijeme boravka u Domovini neizostavne su posjete tih sestara misionarka samostanu Sv. Klare.¹⁴¹

s. Judita Čovo izjavljuje: «Raduju me susreti sa sestrama klarisama: s. Suzanom Muzuković, s. Mirjam Munivrana, s. Dolores Mandić te neposredno ili posredno komuniciranje sa s. Karmelom Šarac». S. Judita također spominje povezanost sa s. Hijacintom Šušnjara.¹⁴²

S. Klara Bagarić, klarisa, potvrđuje da se nije dogodio zaborav između nje i lovretskih sestara; naprotiv, učvršćena prijateljskom svezom, ta povezanost traje, izjavljuje s. Klara: «U travnju sam ušla u ovaj samostan Sv. Klare. Sutradan po mom ulasku, došle su me posjetiti tri sestre s Lovreta i to se nastavilo do danas». ¹⁴³

Nastavlja se povezanost između s. Andrea Nazlić, školske sestre i klarise s. Dolores Mandić, započeta u školskim klupama: «Nakon moga ulaska u ovaj samostan - kaže s. Dolores - ostala sam i dalje povezana sa s. Andreom. Povremeno me posjećivala i uvijek smo ostale duhovno povezane.»¹⁴⁴ S. Andrea pak o njihovoj povezanosti zbori ovako: «Kada nas je život razdvojio i kada smo postale kilometarski daleko, ostale smo povezane, pa sam u rijetkim susretima bila iznenađena kako prati hod naše zajednice i mene osobno. Ostala je i dalje moj anđeo čuvar. Ostala je ona ista Marija Mandić, istog osmijeha i istoga žara kao na početku. Njezina skromnost, malenost uklopile su se u njezinu osobnu karizmu

¹³⁹ S. Marija od Presvetoga Srca, *Sjećanje*.

¹⁴⁰ Vidi: S. Anđelika Čovo, *Spomen...*

¹⁴¹ Vidi: S. Judita Čovo, *Moje svjedočanstvo*.

O molitvenoj povezanosti između s. Blaženke Barun i s. Andelike Čovo neka govori sljedeća zgoda. Naime, bila sam u posjeti s. Andeliki a istodobno su se u posjeti sestrama klarisama našla i dva franjevca iz Francuske: mladi fratar fra Boris Barun, i njegov bivši odgojitelj. Tek što sam zaustila predstaviti fra Borisa s. Andeliki, ona me je prekinula: «O, pa ja za njega svakoga dana molim!... Sestra Blaženka mi ga je preporučila...». S. Judita Čovo, *Isto*.

¹⁴² Od mojih ranih godina radovao me je susret sa s. Hijacintom Šušnjara, klarisom. Odmarala me svojom naravnošću, pronicljivošću, neposrednošću u komunikaciji. Kada god bi bilo ustrebalo, na određene zamolbe odgovarala je umijećem svojih ruku (vezenje, popravci na tkaninama itd.). Moje posjete u samostanu sestara klarisa završavale su poklonom raznovrsnoga cvijeća od s. Hijacinte; posljednji je bio grmić jesenskih 'suza'. - Vjerujem u zagovor s. Hijacinte kod Boga, koji mi je svjedočila za zemaljskoga života i kojemu se utječem od njezinoga preseljenja u Onostranost. Svoju zahvalnost potvrđujem joj vjerom da ona sada uživa u Bogu umnoženom i preobraženom radošću kojom ju je Bog obdario u njezinoj osobnosti; te cvijetom i upaljenom svijećom na njezinom zemnom počivalištu. S. Judita Čovo, *Isto*.

¹⁴³ S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

¹⁴⁴ S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

«Inače, osobno sam obogaćena što sam imala sreću upoznati još nekoliko sestara s Lovreta: s. Juditu, s. Klaru, s. Tabitu, s. Trpimiru...». *Isto*.

predivno uklopljenu u karizmu sestara Klarisa koje svoju povezanost s nama svjedoče na svojstven način.»¹⁴⁵

S. Ivana Šuljić i s. Irena Zorica izrazile su žarku želju da se opet susretnu, što im je otežano prebivanjem s. Ivane u Brestovskom.

5. NEKE FRANJEVAČKE ODLIKE OČITOVANE POVEZANOŠĆU SESTARA KLARISA I ŠKOLSKIH SESTARA

5.1. Međusobno vrednovanje i poštovanje poziva

Iz zapisa sestara klarisa i školskih sestara kao i iz izjava pojedinih sestara očito je međusobno poštivanje i vrednovanje poziva te djelovanja jedne i druge zajednice.

Tamo gdje sestre klarise po svome zavjetu klauzure ne mogu dospjeti, vide kao svoju produženu ruku u školskim sestrama. Jamačno, pak, sestre su klarise radosne što je Gospodin dao školske sestre ne samo zbog čina kojima njima pritječu u pomoć. Naime one pokazuju istinsko zanimanje za apostolat školskih sestara, vrednujući ga kao *apostolat žrtve i ljubavi nesebično dijeljene najpotrebnijima*¹⁴⁶ te ga «s ljubavlju iz dana u dan prate svojim molitvama»¹⁴⁷; izražavaju posebnu pozornost na sestre misionarke u Africi»¹⁴⁸.

Kroz nova saznanja o sv. Klari i aktualnosti njezina lika te o ulozi splitskog samostana klarisa kroz povijest na vjerskom, karitativnom i kulturnom planu, školskim sestrama se nameće zaključak – kako stoji u Kronici – da je: «Tiha prisutnost sestara klarisa u Splitu od 1308. god. milost za naš grad i Crkvu u Hrvata». ¹⁴⁹

S. Suzana Muzuković, klarisa, odaje priznanje i izražava zahvalnost s. Renati Mrvelj, školskoj sestri franjevki bosansko-hrvatske provincije, koja je desetljećima, jedina u franjevačkom svijetu na našim prostorima, promicala upoznavanje sv. Klare.¹⁵⁰

Izjave pojedinih sestara jedne i druge zajednice očituju poštovanje prema izabranome pozivu, što na neki način priziva suznačje Franjinih riječi bratu Leonu: «Na koji god ti se način čini, da ćeš se bolje svidjeti Gospodinu Bogu i slijediti stope njegove i njegovo siromaštvo, učini to s blagoslovom Gospodina Boga...». ¹⁵¹

S. Ivana Šunjić, s udivljenjem ističe koliko su se školske sestre radovale njezinoj odluci odlaska u samostan sestara klarisa te izjavljuje: «Gdje god su mogle pomogle su mi, a ja sam bila sretna videći kako s radošću prihvaćaju moju odluku». ¹⁵² Njezino je udivljenje tim veće – kako je znala reći svojim susestrama – što školske sestre, poštujući njezinu slobodnu odluku, nikada je ni na koji način nisu navodile da bi mogla postati članicom njihove zajednice.¹⁵³

¹⁴⁵ S. Andrea Nazlić: *s. Dolores*.

¹⁴⁶ Usp. dopise: *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.; Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 13. kolovoza 1997.; Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 21. 11. 1997.*

¹⁴⁷ Usp. dopise: *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.; Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 21. 11. 1997.*

¹⁴⁸ S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

¹⁴⁹ *Kronika VIII., 7.-9. X. 1993.*, str. 311.

¹⁵⁰ S. Judita Čovo, *Moje svjedočanstvo*.

¹⁵¹ Spisi Svetoga Franje i svete Klare, *Pismo sedmo, Bratu Leonu*.

¹⁵² S. Ivana Šuljić, *Pismeni iskaz*.

¹⁵³ Vidi: S. Dolores Mandić, *Razgovor ugodni*, u: S. Judita Čovo, *Zapis*.

S. Klara Bagarić doživjela je da su se sestre "franjevke" prema njoj i njezinome životnome pozivu odnosile s poštovanjem. Ona kaže:

«Znale su da će ići u klarise, i nijedna mi nije nešto negativno rekla ili me pokušala odvratiti. Imale su poštovanje prema tom pozivu i sestrama klarisama. Samo bi koja rekla: "Oh, to je teško, ja to ne bih mogla!"»¹⁵⁴

Tjeskoba s. Mirjam Munivrana da će na duhovnoj obnovi školskih sestara doživjeti nerazumijevanje za svoj poziv klauzurne redovnice, neočekivano se preobrazila u posve suprotno. S. Mirjam to ovako opisuje:

«Moram priznati da sam doista nerado otišla jer sam mislila da će naići na 'razbijanje' moje želje za životom u klauzuri, ali sam se zaista ugodno iznenadila (...). Upoznala sam sestre koje su se divile mojoj hrabrosti i odluci da tako mlada (bilo mi je 15 godina) uđem u klauzuru i u tome me iskreno podržavale riječima ali i djelima.»¹⁵⁵

I nakon niza proteklih godina, ističe s. Mirjam, školske sestre su «pokazivale posebno divljenje, zahvalnost Gospodinu i molitvu za moju ustrajnost u zvanju koje su one gledale s dubokim poštovanjem»¹⁵⁶.

U vrijeme prije stupanja u samostan, s. Dolores Mandić je upoznala i lovretski samostan i pojedine lovretske sestre te izjavljuje da je «doživjela... njihovu ljubav, prihvatanje i duh franjevačke jednostavnosti».¹⁵⁷

«Cijenila sam i do danas cijenim njihov poziv», jasna je s. Blaženka Barun govoreći o pozivu sestara klarisa.¹⁵⁸

Naveden je tek jedan primjer izražene želje da bi kandidatkinje školskih sestara prešle u samostan sestara klarisa, ali istodobno je dano i trijezno promišljanje. Prisjeća se s. Irena Zorica:

«Pokojne s. Katarina, s. Celina i s. Bernardina uvijek su priželjkivale da dođemo u njihov samostan. Jednoga dana ja pitam pokojnu s. Hijacintu kako je unutra; bih li mogla i ja doći. Ona mi odgovori: 'Stoj gdje jesi, jer sve je to isto'».¹⁵⁹

Školska sestra koja želi ostati neimenovana, koja od mladih dana prati životni hod nekih sestara klarisa, svjedoči da je sretna i Bogu zahvalna zbog sestara klarisa. «Svaki put – kaže ona - kada prolazim pokraj samostana sestara klarisa, pješice ili u autobusu, za sestre klarise izmolim *Zdravomariju*».¹⁶⁰

¹⁵⁴ S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

¹⁵⁵ S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*.

¹⁵⁶ *Isto*.

¹⁵⁷ S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

Pokušaj kolegice s. Andree da s. Dolores odvrati od nakane da stupi u klauzurni samostan bio je iz razmišljanja da će majci s. Dolores biti potrebna njezina pomoć. Vidi: S. Andrea Nazlić, *S. Dolores*.

¹⁵⁸ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

¹⁵⁹ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

¹⁶⁰ Neimenovana sestra, *Svjedočanstvo*.

5.2. Zahvalnost u molitvi

Teško se oteti dojmu kako je iz usvajanja Franjinoga i franjevačkoga duha zahvaljivanja i osjećaja zahvalnosti izrastao duh i osjećaj zahvalnosti sestara klarisa kao uzvrat za usluge školskih sestara. Isto tako kao naravno ishodi da na Franjin, Klarin i franjevački način svoju zahvalnost jednostavno pretaču u molitvu.

Riječ je o dubokoj zahvalnosti¹⁶¹, osobitoj¹⁶², toploj¹⁶³ zahvalnosti, velikodušno iskazanoj kao iskrena sućut, susretljivost i nesebična ljubav¹⁶⁴; zahvalnost *od srca na svemu, na svim... dobročinstvima*, što je višekratno izrečeno.¹⁶⁵ Svoju *neizmjernu* zahvalnost sestre klarise žele izraziti ne samo ponavljanom riječju *hvala*, nego, kako kažu: «...i još mnogo više od toga». A to «mnogo više» glasi: «Ostajemo uvijek povezane s vama u duhu, radosti, molitvi, ljubavi...» te «naše vas molitve prate i čuvaju»¹⁶⁶.

Molitva *neprestana* jest, dakle, ono čime sestre klarise uzvraćaju i u što pretaču svoju duboku zahvalnost školskim sestrama, kako kažu: «...molitva za njih, njihovo poslanje, posebno za njihove sestre misionarke u Africi, i za sve njihove potrebe».¹⁶⁷ Ta činjenica doista može biti na utjehu i radost školskim sestrama, što i potvrđuju¹⁶⁸, znajući da su dani i noći sestara klarisa protkani molitvom.

I same sestre klarise osjećaju potrebu da se za njih i zajedno s njima moli.¹⁶⁹

Zahvalnost u molitvi ili *molitvenu zahvalnost* sestara klarisa lovretskim sestrama dade se sažeti u njihov usklik: «Hvala Gospodinu za Vas».¹⁷⁰

¹⁶¹ Usp: S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*; usp. također dopis *Samostan sv. Klare, Split, 13. kolovoza 1997.*

¹⁶² Usp. dopis *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*: «Osobito smo Vam zahvalne što je zbor Vaših sestara prekrasnim pjevanjem ispratio našu dragu sestruru na vječni počinak.»

¹⁶³ Usp. dopis *Samostan sv. Klare, Split, 4. svibnja 2000.*: «Najtoplje Vam zahvalujemo na Vašoj susretljivosti i sestrinskoj ljubavi, koju ste nam velikodušno iskazale, na posljednjem ispraćaju naše s. Maristele.» Usp. također dopis *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*: «Najtoplje Vam zahvalujemo na iskazanoj nam iskrenoj sućuti...»

¹⁶⁴ Usp. dopise: *Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.*; *Samostan sv. Klare, Split, 06. 07. 2006.*

¹⁶⁵ «Na svemu tome, (za obredno pjevanje i ispraćaj preminule sestre, op. s. Judita) kao i na svim ostalim dobročinstvima koja iskazuјete našoj Zajednici, mi Vam od srca zahvalujemo.» U dopisu: *Samostan sv. Klare, Split, 8. veljače 1992.*; Usp. također dopise: *Samostan SS. Klarisa, Split, 18. listopada 1993.*; *Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.*; *Samostan sv. Klare, Split, 4. svibnja 2000.*

Povezano s pribavljanjem tkanina i odjevnih predmeta, s. Božena Duvnjak je zapisala: «Vrednovale su one to na franjevački način i dugo, dugo su se zahvaljivale za sestrinsku ljubav.» U: S. Božena Duvnjak, *Povezanost*.

¹⁶⁶ Dopis *Samostan SS. Klarisa, Split, 18. listopada 1993.*: Vidi također dopise: *Samostan svete Klare, Dat., 06. 07. 2006.*; *Samostan Svete Klare, Split, 21. 11. 1997.*; *Samostan Svete Klare, Split, 4. svibnja 2000.*; *Samostan Svete Klare, Split, Dat., 16. 02. 2004.*

¹⁶⁷ Vidi: S. Mandić, *O povezanosti*.

Isto je izraženo i u sljedećim dopisima:

«Vaš apostolat, ljubav i žrtvu, iz dana u dan, pratit ćemo svojim molitvama...» Dopis *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*

«Neka Vam Gospodin obilno nagradi toliku ljubav, koja izaziva naše divljenje i duboku zahvalnost. (...) S Vama su uvijek povezane u franjevačkom duhu, molitvi i ljubavi, Vaše...» Dopis *Samostan svete Klare, Split, 13. kolovoza 1997.*

«Uvijek smo sa svima Vama povezane u dragim Srcima Isusa i Marije, i Vaš apostolat s ljubavlju pratimo u našim svakodnevnim molitvama...» Dopis *Samostan svete Klare, Split, 21. 11. 1997.*

«S ljubavlju i zahvalnošću, ostaju Vam uvijek odane u Isusu i Mariji, Franji i Klari, vaše sestre klarise...». Dopis *Samostan svete Klare, Split, 4. svibnja 2000.*

¹⁶⁸ Usp. dopis školskih sestara franjevaka, od 6. ožujka 2004.

¹⁶⁹ Uz poziv na simpozij, preporučuju: «Molimo u Duhu Svetom, da On svojim svjetлом rasvijetli predavače i slušaoce, da svaka riječ padne na dobro tlo naših duša...». Vidi dopis: *Samostan svete Klare, Split, 19. 08. 1993.*

5.3. Osjećaj jedinstvenosti franjevačke obitelji

Tijekom vremena i produbljivanja franjevaštva među franjevcima i franjevkama na našim prostorima događao se i porast svijesti i osjećaj povezanosti u istome duhu, naime, o jedinstvenosti franjevačke obitelji.¹⁷¹

Isti domaći, obiteljski osjećaj jedinstva izražavaju i sestre klarise. Sestre s Lovreta za njih su *naše sestre*¹⁷². Sestre klarise, pak, «ne prisvajaju»¹⁷³ sebi simpozij koji su organizirale prigodom 800. obljetnice rođenja sv. Klare. U pismu zahvale školskim sestrama za sudjelovanje i pripomoć pri simpoziju, za njih je to *naš i vaš simpozij*. One izražavaju duboko uvjerenje «... da je ova prigoda, još jače povezala sve nas u Franjinu i Klarinu duhu, u franjevačkoj duhovnosti...». Spomen 800. rođendana sv. Klare, smatraju sestre klarise «...poziv je svima nama, da se neprestano obnavljamo; rastemo u duhu, crpeći na izvorima iz kojih su se napajali Franjo i Klara».¹⁷⁴

Način ispraćaja pokojnih sestara sestre klarise vide kao *divne geste* školskih sestara, kojima - kako je navedeno – *zaživljuju riječi naše majke svete Klare* o preporuci sestrama da se ljube međusobno u ljubavi Kristovoj koja nadilazi i roditeljsku ljubav¹⁷⁵; iskustvo je to i očitovanje božanske ljubavi koja se time očituje i čini ih sretnima i na ovome svijetu.¹⁷⁶

U potpisu na dopisima, sestre klarise se bilježe sa *Vaše sestre klarise*¹⁷⁷.

Da se sestre klarise obraćaju školskim sestrama kao *svojima*, potvrđuju i izjavom, koja mi se nametnula i kao lozinka ovoga članka, a glasi: «Lijepo je imati nekoga na koga se može osloniti u svako vrijeme. Mi imamo naše Lovretske sestre».¹⁷⁸ One žele da «... ova živa veza... vječno traje!»¹⁷⁹

Svjedočanstvo o jedinstvenosti franjevačke obitelji s. Ivana Šuljić proniknula je po prepoznatljivoj franjevačkoj crtici koju je zapažala kod školskih sestara: «Svojom vedrinom¹⁸⁰ – kaže s. Ivana - svjedočile su o jedinstvu dvaju Redova: Franjevki i Klarisa i da smo svi jedno u Kristu».¹⁸¹

¹⁷⁰ Dopis *Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.*

¹⁷¹ Primjerice, usp. dopis s nadnevkom *Božić, 1988.*: «Mnogopoštovanim i dragim FRANJEVAČKIM OBITELJIMA – Knjiga... potrebna je svim franjevačkim obiteljima». U dopisu, pak, *Samostan sv. Klare, Split, 16. 02. 2004.* u čestitci s. Klari Šimunović na izboru za provincijalnu predstojnicu stoji: «Dijelimo radost sa cijelom Vašom i našom dragom franjevačkom obitelji...».

NB: Važno je imati na umu da su se prvi zajednički skupovi u ozračju i duhu franjevačke obitelji počeli odvijati osamdesetih godina XX. stoljeća, prigodom proslave 750. obljetnice smrti svetoga Franje.

¹⁷² Usp. dopis: *Samostan sv. Klare, Split, 8. veljače 1992.*

¹⁷³ Među temeljnim crtama za život po Evandjelu za svetoga Franju jest *neprisvajanje, razbaštinjenost*. Usp.: *Opomene, Nepotvrđeno pravilo, 1; Potvrđeno pravilo 1; Pravilo svete Klare, 1., 8. u:* Spisi svetoga Franje i svete Klare. Usp. također: *Pravilo i život braće i sestara trećega samostanskog reda sv. Franje 1.*

¹⁷⁴ Dopis *Samostan SS. Klarisa, Split, 18. listopada 1993.*

¹⁷⁵ Vidi dopis: *Samostan Svetе Klare, Split, 06. 07. 2006.* Priziv je to na riječi iz Oporuke (r. 59) i Pravila svete Klare (8., 16).

¹⁷⁶ Dopis *Samostan sv. Klare, Split, 06. 07. 2006.*

¹⁷⁷ Vidi dopise: *Samostan svete Klare, Split, 19. 08. 1993.; Samostan SS. Klarisa, Split, 18. listopada 1993.; Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994; Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.; Samostan svete Klare, Split, 13. kolovoza 1997.; Samostan sv. Klare, Split, 4. svibnja 2000.; Samostan svete Klare, 06. 07. 2006.*

¹⁷⁸ Dopis *Samostan sv. Klare, Split, 27. lipnja 1995.*

¹⁷⁹ Usp. dopis: *Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*

¹⁸⁰ Uočljivo je da s. Ivana u dva navrata govori o *vedrini* školskih sestara.

¹⁸¹ S. Ivana Šuljić, *Pismeni iskaz.*

U životnim prilikama koje su je ponovno dovele u samostan školskih sestara, s. Mirjam Munivrana također izrijekom potvrđuje iskustvo jedinstvenosti franjevačke obitelji:

«Među njima sam se osjećala kao sestra među sestrama i član jedne te iste obitelji Serafskog Oca i bio mi je dokaz da nas klauzura međusobno povezuje a ne razdvaja.»¹⁸²

S mnogo radosti sestre klarise pokazuju zapise u svojoj Kronici prigodom posjete vrhovne predstojnice školskih sestara s. *Josephine Tominac* i s. *Berhmane Nazor*.

S. Josephine je sestrama klarisama poželjela blagoslov:

«Neka blagoslov našega Gospodina Isusa bude nad vama i nad vašom Zajednicom. Neka vam naš sveti otac Franjo bude milostiv!»

S. Berhmana je izrekla Bogu hvalu za sestre klarise:

«Hvaljen budi Gospodine naš za naše sestre klarise splitske koje su uvijek prema nama pune ljubežljivosti i dobrohotnosti sestrinske!»¹⁸³

Na povezanost među školskim sestrama i sestrama klarisama poticali su i članovi šire franjevačke obitelji. Sestre spominju dvojicu franjevaca provincije Presv. Otkupitelja, a to su: *fra Karlo Nola* i *fra Bernard Buljević*. S. Irena Zorica kaže: «Posebno je pokojni p. Nola bio uporan da jedne druge ne zaboravimo». ¹⁸⁴ S. Anuncijata Strikić spominje posredovanje fra Bernarda Buljevića među ovim dvjema zajednicama. Kao primjer ističe prigodu poučavanja sestara u vezenju s novim strojevima.¹⁸⁵

Povezanost između školskih sestara i budućih sestara klarisa događala se i posredovanjem franjevaca župnika. S. Klaru Bagarić s lovretskim sestrama povezao je *fra Jozo Zovko*, član Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM.¹⁸⁶ *Fra Mile Marović*, član franjevačke Provincije Presv. Otkupitelja obavijestio je s. Mirjam Munivrana o mogućnosti sudjelovanja na duhovnoj obnovi kod školskih sestara¹⁸⁷.

Pri svemu navedenome gotovo je nemoguće ne pomisliti kako suodnos između školskih sestara i sestara klarisa nosi obilježja jedinstvenosti franjevačke obitelji. To doista raduje i doziva u spomen Franjinu iskonsku radost u viziji da će Bog biti proslavljen po *gospođama*

¹⁸² S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*.

¹⁸³ Zapisi u: *Kronika sestara Klarisa – Split, svezak I.*

Zapis na engleskom jeziku glasi: «5-IV-1978 May the blessing of our Lord, Jesus be upon you and upon your Community. May our Holy Father St. Francis smile upon you! Yours sincerely in the Spirit of St. Francis M.M. Josephine Tominac OSF.- Rome.»

Cjeloviti zapis na hrvatskome jeziku: «Hvaljen budi Gospodine naš za naše sestre klarise splitske koje su uvijek prema nama pune ljubežljivosti i dobrohotnosti sestrinske! Za sestre s Lovreta s. Berhmana Nazor Split, 6. travnja 1978.»

¹⁸⁴ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

S. Irena dalje navodi: «Često bi s njime bila prepirka, jer je uvijek njih branio, za njih govorio da su njegove sestre, a mi rodice. Lovret ga je tetošio što je mogao bolje, ali Klarise su bile bliže srcu. Dok je pokojni p. Nola bio živ nije mu falilo kolača. Svakoga velikoga blagdana Dobri je dobio veliku tortu ili kekse.» *Isto*.

¹⁸⁵ S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*.

¹⁸⁶ «Uglavnom sam boravila sa s. Karolinom, preko koje me fra Jozo Zovko i poslao kod sestara na Lovret...». U: S. Klara Bagarić, *Moje sjećanje*.

«Grupa djevojaka iz Duvna je došla na seminar na Poljud. Poslao ih je fra Jozo Zovko koji je bio kod njih na župi i osnovao je molitvenu zajednicu. Neke od njih su došle kod nas u Mostar a jedna je došla u klarise». U: S. Karolina Bašić, *Pismeni izkaz*.

¹⁸⁷ «Naime, preko župnika fra Mile Marovića sestre su me pozvalе da, ako hoću, sudjelujem u duhovnoj obnovi...». U: S. Mirjam Munivrana, *Zajedništvo*.

*Sv. Damjana*¹⁸⁸. Isto tako podsjeća na Klarino poštovanje i ljubav, što je na poseban način iskazivala svojim susestrama *servitiales*, tj. onima koje su obavljale djela milosrđa izvan samostanskih zidina¹⁸⁹.

5.4. Osjećaj ljudske bliskosti

Iz sveopće izmjene sestara klarisa i školskih sestara proizlazi da višestoljetni propisi za život klauzurnih redovnica – koji u nekim slučajevima izgledaju kruti i svrhovito nadiđeni, primjerice rešetke – nisu ukrutili sestre iz samostana sv. Klare u Splitu. Naprotiv, izvanjski propisi kao da jednostavno ‘padaju’ življenom baštinom Franjine neposrednosti i blizine čovjeku i stvorenjima. Isto tako, dobiva se dojam da sestre klarise jednostavno slijede svoj *prauzor*, svetu Klaru: prestrogu pokornicu prema sebi, a tankoćutnu i sućutnu prema susestrama i svima koji su od nje iskali bilo kakvu pomoć¹⁹⁰.

Iz dopisa zahvale za ispraćaj preminulih sestara iščitava se ljudska blizina, gotovo bliskoradbinski osjećaj sestara klarisa prema preminuloj susestri. Radilo se o sestri koja je duži ili kraći niz godina proživjela u toj zajednici, sestre su klarise veoma osjetljive na svaki vjerski i ljudski čin iskazanoga poštovanja.¹⁹¹ U trenucima oproštaja od preminule susestre, sestre klarise ne gube iz vida ni nazočnu rodbinu preminule susestre¹⁹².

Franjevačku crtu ljudske blizine sestre klarise jednostavnim izričajima pokazuju i prema školskim sestrama. U dopisima sestara klarisa kao da je izgubljen svaki trag službenosti dopisa, to je jednostavno iskaz zahvalnosti na bliski ljudski, sestrinski način. One daju dušu najobičnijoj riječi ili izrazima, pa se doista dade osjetiti da to nisu samo riječi iz uljudnosti

¹⁸⁸ *Oporka svete Klare*, rr. 9-14, u: Spisi svetoga Franje i svete Klare, str. 346-347.

¹⁸⁹ Usp. *Postupak proglašenja Klare svetom, Svjedočanstva*: II., VI., III., X. u: G. G. Zoppetti e M. Bartoli, (a cura di), *Santa Chiara d'Assisi. Scritti e documenti*, S. Maria degli Angeli - Assisi (Pg), *Editrici Francescane*, 1994, (dalje: G. G. Zoppetti e M. Bartoli, (a cura di), *Santa Chiara d'Assisi. Scritti e documenti...*).

Povezano s izvorištem radosti franjevačke obitelji, osvrnuti se na Franjin usklik Bogu: *Ti si radost i veselje*. U: Pohvale Bogu Svevišnjemu, Spisi svetoga Franje i svete Klare, str. 245.

Napomena: U vidu pomoći pružene sestrama klarisama od šire franjevačke obitelji, tj. frataru zajedno sa školskim sestrama, govori se u Kronici zagrebačkih sestara klarisa. Kapucin o. Mauricije Teraš, pomagao s. Štefaniji pri odjelotvorenju nauma o osnivanju samostana u Zagrebu. Na putu do Zagreba, sestrama Štefaniji i Koleti *gwardijan* u Imotskome «dao... je pola torte (dan prije imao je imandan) i nešto novaca». U Visokome, uz s. Verenu Dijaković i s. Imakulatu - koja je svoju blizinu i solidarnost iskazala tako da nije pila vode sve dok sestre nisu stigle u Zagreb - gostoljubivost su iskazali tamošnji franjevci *gwardijan fra Tomislav Ostojić* i provincijal *fra Krinoslav Misilo*. Gvardijanova je skrb, «sutljiva zaštita» za sestre u ratnoj opasnosti išla dotle da im je u pratnju do Zagreba dao jednoga fratra, *fra Karla*, «da Sestre na putu imaju pomoć u zaštiti», koji se oprostio od sestara na zagrebačkome kolodvoru «ne rekavši da im je bio za pratnju. To je ostala tajna». Sestre su stigle «u podne» pred crkvu sv. Antuna na Svetome Duhu. U Kronici se ne pojašnjava činjenica izražena rečenicom: «Izdaleka ih je ugledao o. Ambroz Vlahov, tadašnji provincijal otaca franjevaca konventualaca». Vidi: *Kronika Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina, Zagreb, I. dio*, str. 18-27.

¹⁹⁰ Vidi svjedočanstva u postupku proglašenja Klare svetom u: G. G. Zoppetti e M. Bartoli, (a cura di), *Santa Chiara d'Assisi. Scritti e documenti...*, str. 145-215.

¹⁹¹ Dade li se usporedo s tom činjenicom nazrijeti i Franjin osjećaj poštivanja prema tijelu pri pogrebu? Naime, u *Pismu Gospodi Jakobi de Septemsoliis* prije svoje smrti Franjo je napisao da požuri, ako ga želi naći živa te da ponese sukna od kostrijeti da u njega zavije njegovo tijelo te svjeću za grob. - Izvornost Pisma nije potvrđena, a pismo je ipak navedeno u: Spisi svetoga Franje i svete Klare, *Pismo trinaesto, Gospodi Jakobi de Septemsoliis*, str. 235.

Usp. također dopise: *Samostan sv. Klare, Split, 8. veljače 1992.; Samostan Svetе Klare, Split, 27. lipnja 1995.; Samostan sestara klarisa, Split, 9. studenoga 1994.*

¹⁹² Naime, sestre klarise smatraju da «prekrasno anđeosko pjevanje čini svečanim oproštaj s preminulom sestrom svima, a osobito brojnoj rodbini...». Usp. dopis: *Samostan Svetе Klare, Split, 4. svibnja 2000.*

ili iz običaja, već da su te riječi obistinjene, pretvorene u zbiljnost *neprekidne povezanosti i odanosti*. «Vaša prisutnost trajno živi u našim srcima...»¹⁹³, kažu sestre klarise i potvrđuju da školske sestre kod njih zauzimaju «povlašteno mjesto»¹⁹⁴.

Sestre klarise su i u odnosu na školske sestre usvojile duh najtješnje obiteljske bliskosti Franjine, dotično Klarine riječi da se *bez straha*¹⁹⁵, s *pouzdanjem*¹⁹⁶, utječu jedni drugima: one su sigurne da se na svoje lovretske sestre mogu osloniti u svako vrijeme.¹⁹⁷ Iz toga osjećaja ishodi i radost sestara klarisa zbog svega što je u životu i djelovanju školskih sestara znak životvornoga svjedočenja. Na istome tragu sa zanimanjem prate zbivanja života i djelovanja školskih sestara i preko *Odjeka*, tj. glasila lovretskih školskih sestara¹⁹⁸.

5.5. Zadivljenost

U suodnosu sestara klarisa i školskih sestara do izražaja dolazi Franjina i Klarina odlika a potom odlika sveopćega franjevaštva *biti zadivljen* nad svime što izravno ili neizravno proizlazi Božjim stvaralačkim djelom u čovjeku i ostalim Božjim stvorenjima.

Dopisi sestara klarisa vrve izrazima zadivljenosti na čine pripomoći školskih sestara.¹⁹⁹ Ponekad je to izraženo snažnim izričajima. Primjerice o udjelu školskih sestara pri održavanju simpozija kažu: «Zaista se može nazvati hrabrošću Vaša izdržljivost od jutra do mraka...»²⁰⁰.

Iskazi pojedinih sestara također obiluju udivljenjem.

S. Anuncijatu Strikić zadivilo je povjerenje i ljubav s. *Ladislave Kalinšek* iskazano *Ani Barać*, starijoj djevojci koja je boravila u samostanu školskih sestara i za sestre obavljala razne usluge i kućne poslove.²⁰¹

S. Karmela Šarac iznosi više primjera. Zadivljena postupkom školske sestre: «Sjećam se dobro što me je i zadivilo, jer je bio blagdan sv. Jeronima te je s. provincijalka oprostivši se otisla da mora biti na Lovretu da sa sestrama proslavi i na ručku-objedu s. Jeronimi imendan». «I ovo me zadivilo» – piše s. Karmela: «Došla s. Dujma²⁰², jer je trebala u štalu ... i vidim suknu sve krpa do krpe, ali sve čisto». Također se dade zaključiti kako je s.

¹⁹³ Dopis Samostan SS. Klarisa, Split, 18. listopada 1993.

¹⁹⁴ Dopis Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 06. 07. 2006.

¹⁹⁵ Franjo Asiški, *Nepotvrđeno pravilo*, 9.

¹⁹⁶ Klara Asiška, *Pravilo*, 8.

¹⁹⁷ Usp. dopis Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 27. lipnja 1995.

¹⁹⁸ *Odjeci* su bili trajnom vezom s. Karmelete Šarac s lovretskim sestrarama od njezina dolaska u Samostan Sv. Klare u Zagrebu. U početku je to glasilo stizalo na ime s. Karmelete, ali je ona zamolila da bude naslovljeno na adresu samostana. S. Karmela želi da se održava povezanost sestara klarisa iz Zagreba sa splitskim školskim sestrarama te je to preporučila susestri s. Tarziciji Čičmak. Želju s. Karmelete s. Tarzicija je proslijedila s. Juditi sljedećim riječima: «Ovih dana, kako je bolesna (s. Karmela, op. s. Judita) i očito ide pri kraju, ali je pri svijesti, rekla je meni neka ostanemo povezane sa ŠSF Splitske provincije i zamolimo ih da nam šalju Odjeke i nakon njezine smrti. Rekla je neka ja to zamolim Vas, budući da Vas poznajem». U: S. Tarzicija Čičmak, *Povezanost ponesena...*

¹⁹⁹ To je osobito istaknuto za brojnu nazočnost školskih sestara, obredno pjevanje i organiziranost pri ispraćaju preminulih sestara. Usp. dopise: *Samostan sv. Klare, Split*, 8. veljače 1992.; *Samostan sestara klarisa, Split*, 9. studenoga 1994.; *Samostan Svetе Klare, Split, Dat.*, 27. lipnja 1995.; *Samostan Svetе Klare, Split, Dat.*, 13. kolovoza 1997.; *Samostan Svetе Klare, Split, Dat.*, 4. svibnja 2000.; *Samostan Svetе Klare, Split, Dat.*, 06. 07. 2006.

²⁰⁰ Dopis Samostan Svetе Klare, Split, Dat., 18. listopada 1993.

²⁰¹ Vidi: S. Anuncijata Strikić, *Radost u suživotu*. Naime, S. Ladislava je tada vršila službu provincijalne predstojnice školskih sestara.

²⁰² S. Dujma Šušnjara.

Karmela cijenila neposredne odgovore kojima se izricalo osobno uvjerenje, bez ustručavanja hoće li se ono slagati s uvjerenjem subesjednica.²⁰³

S. Irena Zorica sažima svoj dojam o sestrama klarisama riječima: «Bile su prave pčelice».²⁰⁴

S. Blaženka Barun, prisjećajući se zajedničkoga rada na imanju sestara klarisa, drži u sjećanju i tadašnju kandidatkinju sestara klarisa. S. Blaženka žali što joj je «...ime zaboravila». Međutim, pamti da je bila «divna, hrabra, radišna, stabilnog duha i zvanja. Željno je čekala ulazak u Klauzuru – piše dalje s. Blaženka - sigurno je sretna i radosna redovnica. Od srca je pozdravljam».²⁰⁵

Bez obzira što je Samostan Svetе Klare opasan povisokim zidom i što se poštuje propis vremena za posjete, pa i što postoje poteškoće pri telefonskom pozivanju, s posvemašnjom jasnoćom da su redovnice ljudi sa svojim odlikama i nedostacima, taj bih samostan nazvala *Samostanom otvorenih vrata* a njihovu crkvu *Crkvom otvorenih vrata*. Zadivljuje, naime, vidjeti osobe različitih uzrasta, zanimanja, potreba, nevolja i radosti, kako pristupaju sestrama klarisama s povjerenjem i pouzdanjem u njihovu pomoć, savjet i molitvu.²⁰⁶

ZAKLJUČNA MISAO: TRENUTAK NOVOGA POČETKA

Kada sam od sestara klarisa bila zamoljena da za ovaj simpozij pišem o povezanosti sestara klarisa i školskih sestara, obuzimao me ponešto mučan osjećaj kao da te povezanosti gotovo i nema. Tjeskoba je bila tim veća otkrivši neznatno postojanje pisanih spomena o toj povezanosti. Naime, razmišljala sam da nam doista nije na čast da dvije franjevačke zajednice u istome gradu tako slabo žive svoju franjevačku povezanost, a pri tome sam osjećala i vlastitu odgovornost. Međutim, prikupljanjem svjedočanstava pojedinih sestara, nelagodan osjećaj postupno se gubio i ustupao mjesto radosti da je između sestara klarisa i lovretskih sestara strujao i struji život sa sviješću istoga franjevačkoga korijena i franjevačke karizme življene na svojstven način ovih zajednica. Radost se povećavala i činjenicom osjećaja pojedinih sestara da je prije bilo više povezanosti te istodobno žaljenjem da je ta povezanost oslabila kao i željom sestara da povezanost bolje zaživi. Stoga je i početna nevoljnost sestara na molbu da daju svoja svjedočanstva prelazila u veselje da se o tome piše. Na sve sudionice koje su dale svoje iskaze gotovo se doslovce mogu primijeniti riječi s. Blaženke Barun: «No veoma mi je draga da se o tome piše».²⁰⁷

Zapaženo je da bi i ovim osvrtom na povezanost koja je postojala i koja postoji među sestrama klarisama i školskim sestrama ta povezanost mogla dublje i snažnije zaživjeti

²⁰³ «Ovo se kasnije dogodilo kad je došla Školska sestra N. N., tada sam bila na vratima. U razgovoru za ledima našla se naša s. X. koja je više govorila nego ja, i pita za N. N. 'Ma znate – odgovori joj sestra - mi sviračice i pjevačice trebamo ići više puta na odmor', jer joj je naša sestra rekla čemu tako često ići na odmor. Ja sam spontano rekla: 'Možda je više trebao odmor sestrama koje su ostale, nego onoj koja je išla'. Kad sam to rekla, sestra se digla i objema rukama uhvatila se za one uske rešetke i nekoliko puta visokim tonom govorila: 'O, sestro, to ste istinu rekli, to ste dobro rekli...!'. U: S. Karmela Šarac, *Pismo*.

«Ovo sam čula i svojim očima vidjela. S. Marcelli trebala je fotografija za pasoš za I(taliju). I došla je s. Berhmana i namješta kako će uhvatiti, a s(esta) joj govoril: 'Nemojte da uhvati ovaj moj veliki nos'. A s. Berhmana lijepo i dostojanstveno govoril: «Uhvatit će onakvog kakvog Vam je Bog dao!». *Isto*.

²⁰⁴ S. Irena Zorica, *Sa Lovreta*.

²⁰⁵ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

²⁰⁶ S. Judita Čovo, *Moje svjedočanstvo*.

²⁰⁷ S. Blaženka Barun, *Pismo*.

upravo po naravi svoga postojanja. Na takva razmišljanja i želje sestara primjenjivo je uvjerenje s. Dolores Mandić:

«Vjerujem da će i ovo biti poticaj za novi početak i obnovljenu povezanost naših zajednica u franjevačkom duhu ljubavi i radosti.»²⁰⁸

Kakav bi to mogao biti *novi početak i obnovljena povezanost*, možda nam u ovome trenutku nije posve jasno. Za pravi izbor, sigurno je, da nam je životvornije crpsti životne sokove u korijenima franjevačke baštine. To bi nas moglo povesti u probuđenost za naše vrijeme poput probuđenosti onih čiju duhovnu baštinu slijedimo. Naime:

Franjo je razbudio Crkvu i svijet ozbiljno čuvši riječ Evandelja.

Klara je svojom probuđenošću pridruživanja Franjinome putu probila novi put za žensko redovništvo koliko god da je bila ograničavana crkvenim propisima;

S. Franciska Antonija Lampel – začetnica načina poslanja školskih sestara – u političkom i društvenom prijelomu sredinom XIX. stoljeća, franjevačkom jednostavnošću i blizinom, razbudila je osjećaj žena te su se po njezinom uzoru kao redovnice novoga načina, tj. izvan klauzure, dale na odgoj i školovanje djece i mladeži siromašnih društvenih slojeva.

Životne potrebe upućivale su sestre klarise i školske sestre jedne na druge i međusobno ih povezivale. Danas to ne bi smjelo ostati samo na tome pravcu i takve naravi. Inače, poboljšanjem tvarnih uvjeta življenja, povezanost bi mogla još više oslabjeti. Potrebe jedne i druge zajednice vode u nova promišljanja počevši od vlastitoga *pomlađivanja*, ne samo novim članicama, što je važno, nego ponajprije *osvježivanja* zajednica duhom franjevačke, tj. evanđeoske, neiscrpne životnosti.

Boljem upoznavanju i zbližavanju naših dviju zajednica mogle bi pridonijeti upriličene zgode, kao:

- prigodna međusobna upoznavanja načina življenja svakodnevice jednih i drugih sestara, na jednostavan naravan način;
- susreti – molitveni i obavijesni – primjerice, prigodom nekoga franjevačkoga spomendana;
- međusobno upoznavanje mlađih članica;
- izmjena iskustava i znanja sestara s pojedinih područja;
- susret s našim misionarkama upriličen za sestre klarise te za puk koji je privržen njihovoj crkvi i samostanu.

Dade se razmišljati o ulogu naših dviju zajednica u zbližavanju ostalih zajednica franjevačke obitelji te zajedničkom djelovanju, primjerice:

- međusobnim upoznavanjem ženskih i muških franjevačkih redovničkih zajednica, franjevačkoga svjetovnoga reda i franjevačke mladeži;
- zajedničkim upriličivanjem skupova za promicanje duha franjevačke jednostavnosti i blizine čovjeku i ostalim stvorenjima; prigode za to mogu biti:
 - *Dan Duha Asiza*;
 - *Dani kruha*;

²⁰⁸ S. Dolores Mandić, *Moja povezanost*.

- slijed crkvene godine;
- domovinski spomeni ili neko značajnije zbivanje u Crkvi ili u svijetu.

Franjo nije dopustio da mu itko – ni subraća ni prijatelji crkveni službenici – izobliče izvornost poslanja koje mu je Bog nadahnio, pa i po cijenu da bude neshvaćen ili sam prihvaćen kao *nova budala – novellus pazzus*²⁰⁹. Izvornost je redovito time popraćena. Ali, samo izvornošću događa se *obnova*, nastaje nešto *novo*.

Što ako *Duh Gospodnji svojim svetim djelovanjem* na sedamstoljetni gôd života sestara klarisa i stoljetni gôd školskih sestara u ovome narodu želi učiniti i nešto *novo* kao pomoć, vidjevši jade čovjeka i stvorenja?

Tko ima pravo to zanemariti a da ne osjeti posljedice?

Stvaralački duh sestara jedne i druge zajednice vođen Duhom Gospodnjim možda nas povede i na djelovanje koje trenutno i ne slutimo.

Stoga, jednostavno se nameće obveza: *Započnimo, sestre...*

U Splitu, 28. veljače 2008.

Izvori:

Kronike školskih sestara franjevaka Provincije Presv. Srca Isusova, Split, I. – X.

Kronika sestara klarisa – Split, Svezak I.

Kronika Samostana sv. Klare Bezgrješnog srca Marijina, Zagreb, I. dio

Pismohrana školskih sestara franjevaka Provincije Presv. Srca Isusova – Split

- Spisovnik *Klarise*

- Imenik sestara splitske provincije, Split- Lovret

Pismohrana školskih sestara franjevaka Bosansko-hrvatske provincije Prečistoga Srca Marijina

Literatura:

Spisi svetoga Franje i svete Klare, Ziral, Mostar-Zagreb, 2003.

Iz života svetoga Franje. *Asiški zbornik ili Perudinska legenda, Brat Franjo*, Zagreb, 1983.

G. G. Zoppetti e M. Bartoli, (a cura di), *Santa Chiara d'Assisi. Scritti e documenti*, S. Maria degli Angeli - Assisi (Pg), *Editrici Francescane*, 1994

S. Berhmana Rozarija Nazor, *Lovretske sestre*, Zbornik Kačić, Split, 1986.

²⁰⁹ 18 - Kako je odgovorio kardinalu Hugolinu i braći koja su predlagala da preuzme jedno od monaških Pravila, u: Iz života svetoga Franje. *Asiški zbornik ili Perudinska legenda, Brat Franjo*, Zagreb 1983., str. 29.